

Strategia Rozwoju Subregionu Centralnego Województwa Śląskiego na lata 2021-2027, z perspektywą do 2030 r.

wersja do konsultacji społecznych

- Projekt -

Spis treści

Wstęp	4
1. Wprowadzenie.....	6
1.1. Podstawowe informacje o Subregionie Centralnym	6
1.2. Podsumowanie procesu prac nad Strategią Rozwoju Subregionu Centralnego	9
1.3. Włączenie partnerów społecznych.....	10
1.4. Źródła prawa.....	10
2. Główne wnioski z diagnozy strategicznej	13
2.1. Sytuacja społeczno-gospodarcza Subregionu Centralnego.....	13
2.2. Sytuacja w zakresie adaptacji do zmian klimatu, środowiska i jakości powietrza w Subregionie Centralnym.....	18
2.3. Sytuacja w zakresie planowania przestrzennego w Subregionie Centralnym	21
2.4. Sytuacja transportowo-mobilnościowa w Subregionie Centralnym	22
2.5. Potencjał instytucjonalny Subregionu Centralnego	25
2.6. Podsumowanie: potencjały i wyzwania subregionu centralnego – analiza SWOT	25
3. Misja i wizja rozwoju Subregionu Centralnego	30
4. Priorytety, cele strategiczne, cele operacyjne i kierunki działań.....	31
4.1. CS 1. Subregion Centralny przyjazny środowisku.....	35
4.2. CS 2. Mobilny Subregion Centralny	42
4.3. CS 3. Subregion Centralny sprzyjający rozwojowi społecznemu i gospodarczemu	47
4.4. CS 4. Subregion Centralny sprawnie zarządzany.....	55
5. Wewnętrzne Obszary Strategicznej Interwencji.....	59
6. Model struktury funkcjonalno-przestrzennej subregionu centralnego	62
6.1. Obszary o kluczowych funkcjach dla rozwoju społeczno-gospodarczego oraz przestrzennego Subregionu Centralnego wraz z ich wzajemnymi relacjami	68
6.2. Obszary o kluczowych funkcjach dla rozwoju Subregionu Centralnego	71
6.3. Ustalenia, zalecenia (rekomendacje) i zasady w stosunku do każdej z wyznaczonych dziedzin współpracy	73
7. System realizacji Strategii	84
7.1. System wdrażania.....	84
7.2. Monitoring i ewaluacja.....	88
7.3. Wytyczne do sporządzania dokumentów wykonawczych	95
8. Ramy finansowe i źródła finansowania Strategii.....	96
9. Zgodność Strategii z wytycznymi i założeniami zawartymi w dokumentach wyższego rzędu ...	100
9.1. Zgodność Strategii z dokumentami szczebla wojewódzkiego.....	100

9.2.	Zgodność celów Strategii z celami krajowych dokumentów strategicznych.....	118
10.	Spis kompozycji mapowych.....	124
11.	Spis map	125
12.	Spis tabel	126
13.	Spis schematów	127

Żyjemy w świecie, który ciągle się zmienia, w tak zwanej rzeczywistości VUCA, będącej światem zmienności, niepewności, złożoności i niejednoznaczności. Wydarzenia ostatnich kilku lat znacząco wpłynęły na nową sytuację – wojna w Ukrainie oraz związany z nią napływ uchodźców do Polski, pandemia COVID-19 wymuszająca liczne ograniczenia i kształtująca nową rzeczywistość (m.in. z powodu upowszechnienia pracy i nauki zdalnej), a także pogłębiający się kryzys gospodarczy i energetyczny oraz związane z nim wysoka inflacja i niebezpieczeństwo utraty stabilności.

Miasta i ich otoczenia funkcjonalne szczególnie w ostatnich latach bardzo mocno doświadczyły tego, jak trudno jest przewidzieć przyszłe wydarzenia i ich skutki.

Nakładając na to wyzwania, z którymi boryka się nasz region od dłuższego czasu takie jak coraz dotkliwiej odczuwalne skutki zmian klimatu, transformacja społeczno-gospodarcza, zanieczyszczenie powietrza, niekorzystne trendy demograficzne – można zauważyć jak znaczna jest ich skala.

Aby sprostać tym wyzwaniom, niezwykle ważne dla samorządów jest adaptowanie się do nadchodzących zmian. By było to możliwe, niezbędny jest ciągły rozwój obszaru z wykorzystaniem jego wewnętrznych potencjałów.

Współpraca jednostek samorządowych zrzeszonych w Związku Gmin i Powiatów Subregionu Centralnego Województwa Śląskiego pokazała jak ważne i skuteczne są wspólne oraz partnerskie planowanie i działanie. Bazując na tych doświadczeniach i kontynuując partnerską współpracę, opracowana została Strategia Rozwoju Subregionu Centralnego Województwa Śląskiego na lata 2021-2027, z perspektywą do 2030 roku (zwana dalej Strategią). Dzięki wspólnym działaniom samorządu, biznesu, środowiska akademickiego i lokalnych społeczności, w 2030 roku Subregion Centralny będzie obszarem adaptującym się do zmieniającego się otoczenia, wykorzystującym swoje wewnętrzne potencjały, opartym na silnym kapitale społecznym oraz spójnym przestrzennie i zintegrowanym w wielu wymiarach.

Strategia stanowi swoisty przewodnik po wyzwaniach stojących przed naszym regionem. Przechodząc płynnie od diagnozy zidentyfikowanych problemów, po określenie priorytetów, kierunków oraz celów działań.

W świetle zapisów Umowy Partnerstwa dla realizacji polityki spójności 2021-2027 w Polsce, niniejszy dokument stanowi strategię rozwoju ponadlokalnego.

Strategia obejmuje jeden z najbardziej unikatowych w skali kraju obszar - Subregion Centralny Województwa Śląskiego. Zdefiniowany już ponad 20 lat temu (w pierwszej Strategii Rozwoju Województwa z 2000 roku) jeden z czterech subregionów województwa, obejmuje swoją powierzchnią ponad 5,5 tys. km² oraz zamieszkiwany jest przez ponad 2,6 mln ludności (co stanowi 60% mieszkańców całego województwa). Podzielony na pięć

podregionów (zgodnie z klasyfikacją NUTS 3) subregion stanowi Miejski Obszar Funkcjonalny miasta wojewódzkiego Katowice (MOF). Zgodnie z definicją wskazaną w Koncepcji Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030, Miejski Obszar Funkcjonalny to układ osadniczy ciągły przestrzennie, złożony z odrębnych administracyjnie jednostek, składający się ze zwartego obszaru miejskiego oraz powiązanej z nim funkcjonalnie strefy zurbanizowanej.

1. Wprowadzenie

1.1. Podstawowe informacje o Subregionie Centralnym

Jedną z kluczowych cech charakteryzujących Subregion Centralny jest jego różnorodność. Na Subregion Centralny składa się 14 miast na prawach powiatu, a także 19 gmin miejskich, 9 gmin miejsko-wiejskich oraz 31 gmin wiejskich w 8 powiatach. Centralną część subregionu stanowi Górnośląsko-Zagłębiowska Metropolia, zrzeszająca 41 gmin, wokół której mieści się otoczenie funkcjonalne, skupione wokół trzech lokalnych ośrodków rozwoju – Lublińca, Pszczyny i Zawiercia.

Subregion Centralny obejmuje łącznie 73 gminy o szerokim stopniu różnorodności. Największą pod względem ludności gminę zamieszkuje ponad 280 tysięcy mieszkańców, najmniejszą – ponad 2,5 tysiąca. Gmina o największej powierzchni zajmuje obszar ponad 188 km², gmina o najmniejszej powierzchni – niespełna 13 km².

Subregion integruje zarówno miasta ponad kilkusetletnie o bogatej historii oraz stosunkowo młode ośrodki miejskie, kształtujące swoją tożsamość od niedawna; miasta rozległe powierzchniowo oraz te zajmujące niewielką powierzchnię o wysokiej gęstości zaludnienia; ośrodki typowo miejskie oraz wiejskie. Każdy z ośrodków mierzy się z własnymi wyzwaniami, co generuje potrzebę stosowania indywidualnego podejścia.

W przypadku Miejskich Obszarów Funkcjonalnych (zwłaszcza w przypadku MOF ośrodków wojewódzkich), istotne jest prowadzenie zrównoważonej polityki rozwoju, co pozwoli na przeciwdziałanie występującym nierównościom, trafniejsze definiowanie potencjałów rozwojowych, a także umożliwi kompleksowe rozwiązywanie występujących na ich terenie problemów.

Realizacja celów określonych w niniejszej Strategii pozwoli przyczynić się do tego, aby Subregion Centralny był miejscem sprawiedliwej transformacji, bardziej innowacyjnym, niskoemisyjnym i bardziej przyjaznym środowisku, lepiej połączonym i wspierającym rozwój zrównoważonej mobilności, o silniejszym wymiarze społecznym, a także wspierającym rozwój lokalny, dzięki czemu bliższym jego mieszkańcom. A to z kolei pozwoli na realizację pięciu kluczowych celów polityki spójności Unii Europejskiej na lata 2021-2027 oraz celu Funduszu na Rzecz Sprawiedliwej Transformacji.

Mapa 1. Podział administracyjny Subregionu Centralnego Województwa Śląskiego na tle Województwa Śląskiego

Legenda:

- granice administracyjne województw
- granica administracyjna województwa śląskiego
- granica Subregionu Centralnego Województwa Śląskiego

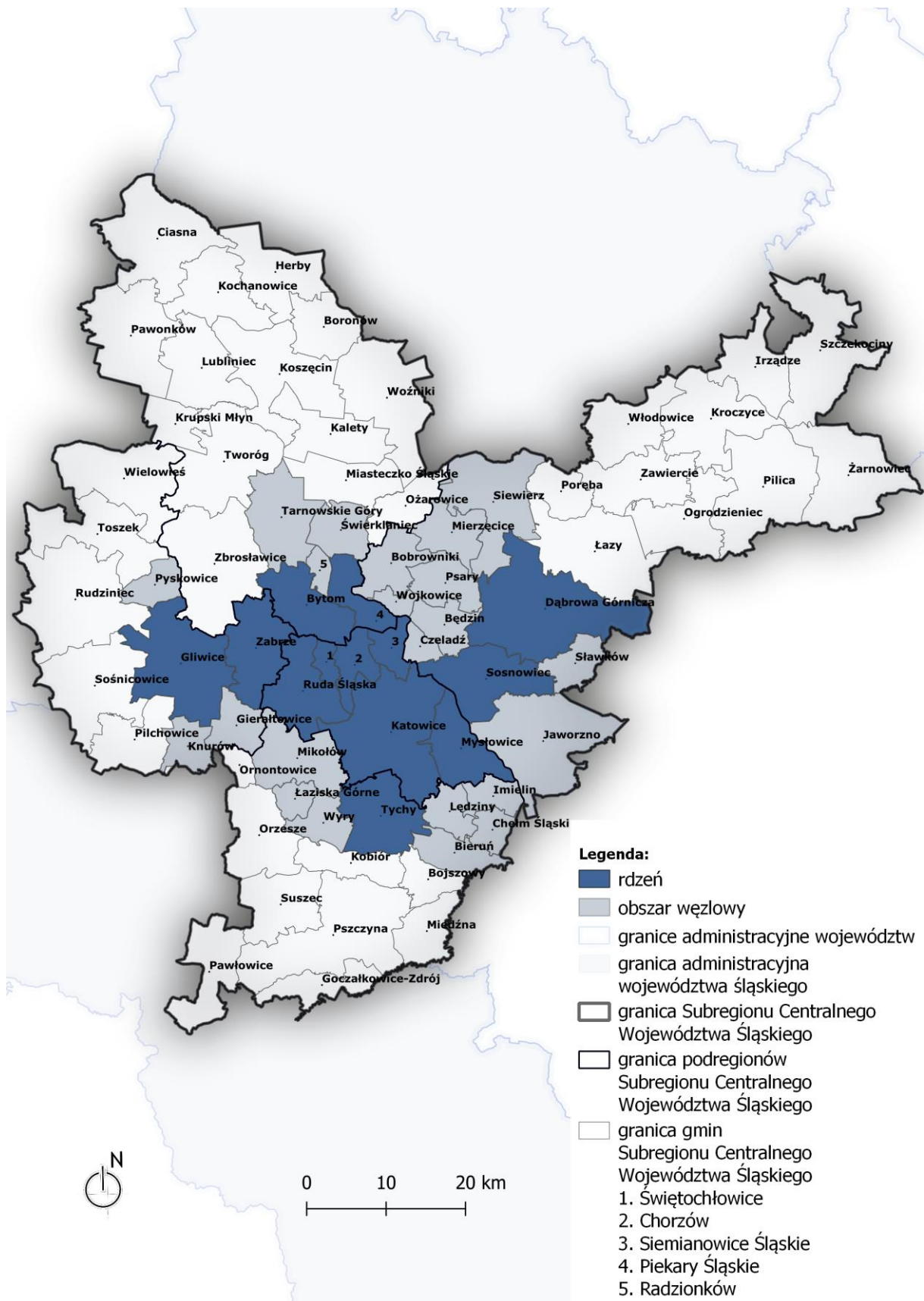
- granica podregionów Subregionu Centralnego Województwa Śląskiego
- granica gmin Subregionu Centralnego Województwa Śląskiego
- 1. Świętochłowice
- 2. Chorzów
- 3. Siemianowice Śląskie
- 4. Piekary Śląskie
- 5. Radzionków

podregion:

- bytomski
- gliwicki
- katowicki
- sosnowiecki
- tyski

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDL i BDOT10k.

Mapa 2. Rdzeń oraz obszar węzłowy Subregionu Centralnego Województwa Śląskiego

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDL i BDOT10k.

1.2. Podsumowanie procesu prac nad Strategią Rozwoju Subregionu Centralnego

Strategia Rozwoju Subregionu Centralnego Województwa Śląskiego na lata 2021-2027, z perspektywą do 2030 roku jest narzędziem służącym do podnoszenia jakości życia mieszkańców Subregionu Centralnego w sposób zintegrowany. Stanowi kontynuację działań realizowanych od perspektywy finansowej 2007-2013, kiedy to w Regionalnym Programie Operacyjnym Województwa Śląskiego (RPO WSL) zastosowano instrument terytorialny w postaci Programu Rozwoju Subregionów. Narzędzie to zostało wzmocnione w perspektywie 2014-2020 poprzez Zintegrowane Inwestycje Terytorialne (ZIT). By móc skutecznie wdrażać ten instrument w 2013 r. powstała zinstytucjonalizowana forma partnerstwa jednostek samorządu terytorialnego z obszaru Subregionu Centralnego – stowarzyszenie Związek Gmin i Powiatów Subregionu Centralnego Województwa Śląskiego. Pozwoliło to na zapewnienie zdolności instytucjonalnej do udziału we wdrażaniu RPO WSL 2014-2020 oraz Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko 2014-2020 (PO IiŚ). Związek Subregionu Centralnego pełnił rolę Instytucji Pośredniczącej ZIT (IP ZIT) dla RPO WSL 2014-2020 na podstawie Porozumienia zawartego pomiędzy władzami lokalnymi (w tym miejskimi) i Instytucją Zarządzającą RPO WSL (IZ RPO WSL). Podstawą wdrażania instrumentu ZIT w perspektywie 2014-2020 była Strategia ZIT uwzględniająca cele strategiczne odpowiadające na wspólnie zdiagnozowane problemy przez jednostki wchodzące w skład partnerstwa. Obejmowała interwencję zarówno RPO WSL 2014-2020 jak i PO IiŚ przez realizację projektów komplementarnych do ZIT finansowanych ze środków tego programu z zakresu kompleksowej likwidacji niskiej emisji oraz transportu publicznego.

W perspektywie 2021-2027 realizacja instrumentu ZIT będzie kontynuowana poprzez zastąpienie administracyjnej i instytucjonalnej roli związków ZIT funkcjami koordynacji i animacji działań rozwojowych w subregionach. Ma to służyć realizacji projektów zintegrowanych, przyczyniających się do rozwiązywania wspólnych problemów i skoordynowanego zaspakajania potrzeb obszaru ZIT. Strategia Rozwoju Województwa Śląskiego „Śląskie 2030” Zielone Śląskie wskazuje subregiony jako regionalne Obszary Strategicznej Interwencji (OSI) w ujęciu funkcjonalnym. Subregion Centralny jest jednym z czterech Miejskich Obszarów Funkcjonalnych (MOF), dla których przewidziano wsparcie w ramach instrumentu ZIT. Realizowane ono będzie na miejskim obszarze funkcjonalnym miasta wojewódzkiego. Niniejszy dokument jest strategią rozwoju ponadlokalnego, pełniącą jednocześnie funkcję strategii ZIT zgodnie z zapisami wskazanymi w Umowie Partnerstwa. Ramy czasowe realizacji Strategii zostały określone m.in. zgodnie z zasadami kwalifikowania wydatków dla projektów objętych finansowaniem ze środków Unii Europejskiej w perspektywie 2021-2027.

Prace nad Strategią zainicjowane zostały w 2019 roku, kiedy to Związek Subregionu Centralnego rozpoczął identyfikację potrzeb samorządów Subregionu Centralnego. Podczas prac warsztatowych zidentyfikowane zostały wyzwania jakie stoją przed poszczególnymi gminami i powiatami. Zebrane informacje pogłębione zostały przez szczegółowe diagnozy

tematyczne – sytuacji społeczno-gospodarczej, w zakresie adaptacji do zmian klimatu, środowiska i jakości powietrza, w zakresie planowania przestrzennego oraz transportu i mobilności w subregionie. W pracach tych Związek wspierała Grupa Robocza do spraw opracowania Strategii powołana przez Zarząd Związku, która brała udział w spotkaniach konsultacyjnych, warsztatach, opiniowała dokumenty i opracowania służące przygotowaniu Strategii.

1.3. Włączenie partnerów społecznych

Zasady partycypacji społecznej, prowadzonej w sposób transparentny, określone zostały w art. 8 Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2021/1060 z dnia 24 czerwca 2021 roku. Zasady wskazują podmioty uczestniczące w procesie partycypacji:

- władze regionalne, lokalne i miejskie oraz inne instytucje publiczne;
- partnerzy gospodarczy i społeczni;
- właściwe podmioty reprezentujące społeczeństwo obywatelskie, takie jak partnerzy działający na rzecz środowiska, organizacje pozarządowe oraz podmioty odpowiedzialne za promowanie włączenia społecznego, praw podstawowych, praw osób z niepełnosprawnościami, równouprawnienia płci i niedyskryminacji;
- organizacje badawcze i uniwersytety.

Projekt Strategii powstawał przy wsparciu Grupy Roboczej, Koordynatorów ZIT, przedstawicieli jednostek samorządowych będących członkami Związku, instytucji publicznych, organizacji społecznych i gospodarczych, instytucji otoczenia biznesu, organizacji pozarządowych i społeczeństwa obywatelskiego oraz środowiska akademickiego i jednostek badawczo-rozwojowych. Dokument powstawał w oparciu o przeprowadzone diagnozy oraz spotkania konsultacyjne i warsztaty partycypacyjne, uzupełniające zebrane materiały. Pozwoliło to uzyskać pełniejszy obraz potencjałów i wyzwań subregionu oraz potrzeb i oczekiwań interesariuszy. Dokument był także konsultowany z władzami regionalnymi. Zebrane informacje, opinie, uwagi i sugestie posłużyły do opracowania projektu Strategii będącego przedmiotem konsultacji społecznych w styczniu i w lutym 2023 roku. Na każdym etapie prac wszystkim uczestnikom procesu stworzono możliwość udziału w nim oraz zapewniono dostęp do niezbędnych informacji o opracowywanym dokumencie.

1.4. Źródła prawa

Strategia Subregionu Centralnego uwzględnia zapisy następujących dokumentów:

- Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2021/1060 z dnia 24 czerwca 2021 r. ustanawiające wspólne przepisy dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego Plus, Funduszu Spójności, Funduszu na rzecz Sprawiedliwej Transformacji i Europejskiego Funduszu Morskiego, Rybackiego i Akwakultury, a także przepisy finansowe na potrzeby tych funduszy oraz

na potrzeby Funduszu Azylu, Migracji i Integracji, Funduszu Bezpieczeństwa Wewnętrznego i Instrumentu Wsparcia Finansowego na rzecz Zarządzania Granicami i Polityki Wizowej;

- Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2021/1058 z dnia 24 czerwca 2021 r. w sprawie Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego i Funduszu Spójności;
- Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2021/1057 z dnia 24 czerwca 2021 r. ustanawiające Europejski Fundusz Społeczny Plus (EFS+) oraz uchylające rozporządzenie (UE) nr 1296/2013;
- Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2021/1056 z dnia 24 czerwca 2021 r. ustanawiające Fundusz na rzecz Sprawiedliwej Transformacji;
- Umowa Partnerstwa dla realizacji polityki spójności 2021-2027 w Polsce;
- Ustawa z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju;
- Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym;
- Ustawa z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko;
- Ustawa z dnia 28 kwietnia 2022 r. o zasadach realizacji zadań finansowanych ze środków europejskich w perspektywie finansowej 2021-2027;
- Zasady realizacji instrumentów terytorialnych w Polsce w perspektywie finansowej UE na lata 2021-2027.

Zapisy Strategii są zgodne również z zapisami:

- Strategii na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju;
- Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego 2030;
- Krajowej Polityki Miejskiej 2030;
- Polityki Energetycznej Polski do 2040 r.;
- Strategii Rozwoju Województwa Śląskiego „Śląskie 2030” Zielone Śląskie;
- Terytorialnego Planu Sprawiedliwej Transformacji Województwa Śląskiego 2030;
- Strategii Rozwoju Górnośląsko-Zagłębiowskiej Metropolii na lata 2022-2027 z perspektywą do 2035 r.;
- Polityki Gospodarki Niskoemisyjnej dla Województwa Śląskiego – Regionalnej polityki energetycznej do roku 2030;
- Regionalnej Polityki Miejskiej Województwa Śląskiego;
- Programu Ochrony Powietrza dla Województwa Śląskiego;
- Regionalnego Planu Transportowego dla Województwa Śląskiego, projekt z lipca 2022 r.;
- Regionalnej Polityki Rowerowej Województwa Śląskiego, projekt z września 2022 r.;
- Regionalnej Polityki Rewitalizacji Województwa Śląskiego – Procesy rewitalizacji oraz rekultywacji obszarów i terenów zdegradowanych w ujęciu regionalnym.

W aspekcie metodycznym uwzględnione zostały rekomendacje zawarte w dokumentach „Strategia rozwoju ponadlokalnego. Poradnik praktyczny” oraz „Handbook of sustainable urban development strategies”.

2. Główne wnioski z diagnozy strategicznej¹

Diagnozy sytuacji społeczno-gospodarczej, w zakresie adaptacji do zmian klimatu, środowiska i jakości powietrza, w zakresie planowania przestrzennego oraz transportowo-mobilnościowa dla subregionu centralnego zostały opracowane w oparciu o metodę desk-research, dane ilościowe i jakościowe, badania lokalnej społeczności zrealizowane za pomocą ankiety przeprowadzanej metodą CAWI oraz spotkań warsztatowych z udziałem przedstawicieli środowisk i organizacji kreowania polityki społecznej i środowiskowej, a także foresightu terytorialnego. Panel ekspercki pozwolił na określenie głównych trendów, perspektyw i prognoz rozwojowych w subregionie w perspektywie do 2030 roku. Diagnozy oraz ich analizy są osobnymi dokumentami, na podstawie których określono wyzwania, cele i kierunki działań Subregionu Centralnego do 2030 roku.

Główne wnioski z poszczególnych diagnoz przedstawiono poniżej.

2.1. Sytuacja społeczno-gospodarcza Subregionu Centralnego

Demografia

1. Od ponad 10 lat systematycznie ubywa mieszkańców Subregionu Centralnego. W 2010 r. mieszkało w nim 2,8 mln osób, a w 2020 r. liczba ta spadła do niespełna 2,7 mln. Prognozuje się, że w 2030 r. subregion będzie zamieszkiwać 2,5 mln osób, a w 2050 r. będzie to już 2,1 mln osób. Najwięcej mieszkańców w roku 2020 liczy podregion katowicki – 723 tys. osób, a najmniej podregion tyski – 397 tys. Jest to jedyny podregion, w którym liczba ludności wzrasta.
2. Wzrost liczby ludności odnotowywany jest na terenach wiejskich. Spada liczba mieszkańców miast.
3. Systematycznie ubywa w subregionie ludzi w wieku produkcyjnym, przy jednoczesnym dynamicznym wzroście liczby ludności w wieku 60+. Najbardziej jest to widoczne w centralnej części subregionu.
4. Wzrasta poziom wykształcenia mieszkańców subregionu. Najwięcej osób posiada wykształcenie policealne oraz średnie zawodowe (26,6%), wyższe natomiast 24,1%.
5. W centralnej części subregionu przebywa ponad 231 tys. migrantów z Ukrainy. Najwięcej było ich tuż po rozpoczęciu działań wojennych w Ukrainie – w marcu 2022 r. ponad 300 tys. osób, a w kwietniu 296 tys. Choć liczba ludności ukraińskiej spada,

¹ Opracowano na podstawie dokumentów diagnostycznych: Diagnoza sytuacji społeczno-gospodarczej dla obszaru Subregionu Centralnego Województwa Śląskiego, Diagnoza sytuacji w zakresie adaptacji do zmian klimatu, środowiska i jakości powietrza dla obszaru Subregionu Centralnego Województwa Śląskiego, Diagnoza sytuacji w zakresie planowania przestrzennego dla obszaru Subregionu Centralnego Województwa Śląskiego oraz Diagnoza Transportowo-Mobilnościowa Subregionu Centralnego Województwa Śląskiego, a także wniosków z warsztatów diagnostycznych, strategicznych, warsztatów partycypacyjnych oraz analiz, raportów i innych publikacji.

to nie można wykluczyć, że przedłużająca się wojna i jej skutki spowodują ponowny napływ migrantów z Ukrainy.

Mieszkalnictwo

1. Wiele miast Subregionu Centralnego, szczególnie w jego środkowej części, ma nieatrakcyjne śródmieścia, gdzie dodatkowo na skutek wyludniania się występują liczne pustostany.
2. Występuje duże zagęszczenie budownictwa, szczególnie w miastach w centrum Subregionu Centralnego. Możliwości znalezienia nowych terenów pod budownictwo mieszkaniowe są ograniczone a ceny gruntów wysokie.
3. Na przestrzeni 10 lat spadła znacząco liczba mieszkań komunalnych – największy spadek miał miejsce w podregionach gliwickim – 25% i sosnowieckim – 20%.
4. W czterech podregionach, poza bytomskim, wzrosła liczba mieszkań socjalnych. Zwiększa się także liczba mieszkań wspomaganych (chronionych i treningowych). Pomimo tendencji wzrostowych, zapotrzebowanie wciąż przewyższa ich liczbę.
5. Jakość mieszkań zarówno komunalnych jak i socjalnych oceniana jest nisko.

Ochrona zdrowia, pomoc społeczna i aktywność społeczna

1. Na terenach wiejskich występuje niska dostępność przychodni lekarskich, w tym przychodni specjalistycznych. Na terenie całego Subregionu Centralnego infrastruktura ochrony zdrowia została zidentyfikowana jako przestarzała.
2. Rośnie liczba osób zapadających na choroby cywilizacyjne. Mieszkańcy Subregionu Centralnego najczęściej zmagają się z chorobami układu krążenia, oddechowego oraz nowotworami złośliwymi tchawicy, oskrzeli i płuc. Jednocześnie wzrasta liczba osób wymagających wsparcia w zakresie ochrony zdrowia psychicznego.
3. W śródmieściach i w dzielnicach przemysłowych występuje nasilenie negatywnych zjawisk społecznych.
4. Spada liczba osób w wieku przedprodukcyjnym i produkcyjnym korzystających z pomocy społecznej.
5. Wzrasta liczba osób w wieku 60+ potrzebujących wsparcia pomocy społecznej.
6. Najwięcej osób korzystających z pomocy społecznej zamieszkuje północne krańce subregionu oraz jego centralną część.
7. Najczęstszymi przyczynami przyznawania świadczenia pomocy społecznej w Subregionie Centralnym są długotrwała i ciężka choroba, ubóstwo, niepełnosprawność, a w dalszej kolejności bezrobocie oraz bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego.
8. Zwiększa się liczba działających w subregionie organizacji pozarządowych, jednak poziom zaangażowania mieszkańców w życie społeczne jest niski.

Edukacja

1. W Subregionie Centralnym zwiększa się liczba miejsc opieki nad dziećmi do lat 3 i wychowania przedszkolnego. Na terenach wiejskich oraz w nowo powstających osiedlach występują braki w dostępie do wskazanych placówek.
2. Poziom kształcenia w placówkach szkolnych na poziomie podstawowym i ponadpodstawowym w Subregionie Centralnym nie odbiega od średniej dla całego kraju.
3. Wyniki egzaminu ósmoklasisty w Subregionie Centralnym są porównywalne ze średnią krajową w przypadku języka polskiego, statystycznie o 1% niższe rokrocznie w przypadku matematyki i wyższe o 1-2% w przypadku języka angielskiego. Najwyższe wyniki osiągają uczniowie w podregionie tyskim, z kolei najniższe w podregionie bytomskim.
4. Szkoły podstawowe oraz ponadpodstawowe wymagają wsparcia infrastrukturalnego oraz kompetencyjnego dla podniesienia jakości kształcenia.
5. Najwięcej uczniów szkół średnich uczy się w liceach ogólnokształcących. Od 2015 roku wzrasta liczba uczniów techników oraz zasadniczych szkół zawodowych i szkół branżowych I stopnia.
6. Oferta edukacji zawodowej nie jest dostosowana do potrzeb rynku pracy.
7. Wyniki egzaminu maturalnego z języka polskiego i angielskiego w Subregionie Centralnym co roku są statystycznie wyższe niż średnia dla kraju. Wyniki egzaminów z matematyki zwykle są niższe niż średnia krajowa.
8. Subregion Centralny ma silne zaplecze akademickie liczące 19 uczelni. Zlokalizowane są one głównie w podregionie katowickim. W podregionie działają również liczne ośrodki badawczo-rozwojowe.
9. Osoby pochodzące z województwa śląskiego stanowią 80% studentów uczelni ulokowanych w Subregionie Centralnym. Liczba studentów z roku na rok systematycznie spada.

Turystyka, kultura, sport i rekreacja

1. W Subregionie Centralnym występują liczne obiekty zabytkowe, miejsca powiązane z przemysłową historią i dziedzictwem tego terenu (w tym Szlak Zabytków Techniki) oraz obiekty wpisane na listę UNESCO, które stanowią potencjał do rozwoju turystyki.
2. Atrakcyjność turystyczną subregionu stanowią także walory przyrodnicze północnych, zachodnich i południowych krańców subregionu.
3. Ważnym aspektem ruchu turystycznego w subregionie jest turystyka biznesowa i weekendowa.
4. Tereny wiejskie dysponują produktami regionalnymi, możliwymi do powiązania z innymi działaniami dla rozwoju turystyki na tych obszarach.
5. Oferta turystyczna subregionu, mimo jego licznych walorów i potencjałów jest niedostatecznie rozwinięta. Największą konkurencją dla subregionu w zakresie turystyki stanowią okolice Cieszyna, Ustronia oraz Wisły.

6. Liczba turystycznych obiektów noclegowych w Subregionie Centralnym stanowiła 32,3% wszystkich tego typu obiektów w województwie śląskim w 2020 roku.
7. W subregionie, szczególnie w jego centralnej części, występują liczne instytucje kultury, muzea i obiekty sportowe, z szeroką ofertą spędzania czasu wolnego. Mniejszy dostęp do nich występuje na terenach wiejskich.

Gospodarka

1. Subregion Centralny - obszar wewnątrznie bardzo zróżnicowany, należy do najlepiej rozwiniętych gospodarczo regionów w Polsce.
2. Najsilniejszą pozycję gospodarczą ma podregion katowicki, na drugim miejscu znajduje się tyski. Podregion bytomski w dalszym ciągu najmocniej odczuwa skutki wieloletniej działalności sektora wydobywczego i restrukturyzacji lat 90., mającej najsilniejszy wpływ na degradację przestrzeni jak i lokalnej społeczności, dla której wyzwaniem pozostaje nowa sytuacja gospodarcza.
3. Dominującymi sektorami gospodarki w subregionie są usługi i przemysł.
4. Widoczny jest niedobór specjalistów w różnych dziedzinach przy jednoczesnym braku rozwojowej oferty pracy wysokiej jakości.
5. W Subregionie Centralnym znajduje się najwięcej kopalni i elektrowni przeznaczonych do likwidacji lub restrukturyzacji w związku z procesem transformacji społeczno-gospodarczej. 40 gmin subregionu wskazanych zostało w Strategii Rozwoju Województwa Śląskiego „Śląskie 2030” Zielone Śląskie jako Obszar Strategicznej Interwencji – gminy w transformacji górniczej. 22 z nich to gminy z problemami przestrzennymi, 18 zmagają się z problemami społeczno-przestrzennymi.
6. W podregionach występują perspektywiczne kierunki rozwoju:
 - w podregionie katowickim - nowoczesne usługi biznesowe, branże kreatywne oraz IT;
 - w podregionie gliwickim - branże IT (Gliwice), przemysł lotniczy, przemysł medyczny i technologii medycznych (health industry), turystyka przemysłowa (Zabrze);
 - w podregionie bytomskim - turystyka oparta na obszarach cennych przyrodniczo (obiekty UNESCO, obiekty wpisane w Szlak Zabytków Techniki);
 - w podregionie tyskim - budowa zrównoważonej gospodarki (hub gospodarczy), współpraca ze środowiskiem akademickim i sektorem B+R z regionu, turystyka (uzdrowisko – Goczałkowice-Zdrój);
 - w podregionie sosnowickim – turystyka (tereny zielone, zbiorniki wodne Pogoria I, Pogoria II, Pogoria III oraz zbiornik Kuźnica Warężczyńska, Jura Krakowsko-Częstochowska wraz ze Szlakiem Orlich Gniazd).
7. W 2020 roku bezrobocie rejestrowane w Subregionie Centralnym wzrosło (skutek pandemii COVID-19), jest ono niższe niż w ogóle kraju i województwa. Najwięcej osób pozostających bez pracy zamieszkuje podregiony bytomski i sosnowiecki. Wśród osób pozostających bez pracy dominują kobiety.
8. W subregionie występują obszary zagrożone trwałą marginalizacją i miasta średnie tracące funkcje społeczno-gospodarcze. Widoczne jest zróżnicowanie w dochodach

mieszkańców i rozwarstwienie poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego pomiędzy miastami.

9. Obszarem zagrożonym trwałą marginalizacją wskazanym w KSRR 2030 jest gmina Irządze. Dla wsparcia procesów rozwojowych i wzmocnienia jej potencjału administracyjnego i technicznego, gmina Irządze jest od 2020 r. jednym z członków "Partnerstwa Gminy Koniecpol, Gminy Lelów i Gminy Irządze, Razem dla Rozwoju" realizowanego w ramach projektu Centrum Wsparcia Doradczego, które ma pomóc w prowadzeniu skutecznej i zintegrowanej polityki zrównoważonego rozwoju i wyprowadzeniu gminy ze stanu kryzysowego, w jakim się obecnie znajduje.
10. W grupie miast średnich tracących funkcje społeczno-gospodarcze wskazanych w KSRR 2030 znajdują się Bytom, Piekary Śląskie, Siemianowice Śląskie, Sosnowiec, Świętochłowice, Zabrze oraz Zawiercie. Strategia Rozwoju Województwa Śląskiego „Śląskie 2030” Zielone Śląskie do miast na poziomie znacznej utraty funkcji zalicza dodatkowo Będzin, Czeladź, Mysłowice oraz Rudę Śląską. Umiarkowana utrata funkcji odnotowana jest w Bieruniu, Knurowie oraz Lublińcu, natomiast średnia w Łaziskach Górnych.
11. Wszystkie podregiony przejdą transformację społeczno-gospodarczą. Znaczna część subregionu identyfikowana jest jako obszar silnie wrażliwy na negatywne konsekwencje likwidacji kopalń. Zaliczane są do nich szczególnie Ruda Śląska, Bytom, Mysłowice, Zabrze, Świętochłowice, powiaty bieruńsko-lędziński, pszczyński i gliwicki. Miasta, które odczuwają negatywne skutki zmian w sektorze górniczym i okołogórnym, ale są relatywnie dobrze przygotowane do transformacji to Dąbrowa Górnicza, Gliwice, Katowice, Tychy oraz Siemianowice Śląskie².
12. W podregionach działają podstrefy Katowickiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej. Największa jest podstrefa gliwicka, obejmująca tereny należące m.in. do gmin: Gliwice, Zabrze, Lubliniec, Knurów, Rudzinek, Bytom, w której działa 201 firm, głównie z branży motoryzacyjnej.
13. Najwięcej centrów logistycznych ulokowanych jest w podregionie sosnowieckim ze względu na lokalizację podregionu i bardzo dobre skomunikowanie zarówno drogowe jak i kolejowe (Euroterminal przeładunkowy w Sławkowie).

² Wskaźnik Wrażliwości Regionów Górniczych na transformację energetyczną – obraz na podstawie danych z powiatów, Working Paper nr 4/2020, Polski Instytut Ekonomiczny

2.2. Sytuacja w zakresie adaptacji do zmian klimatu, środowiska i jakości powietrza w Subregionie Centralnym

Jakość powietrza

1. Za złą jakość powietrza w Subregionie Centralnym odpowiadają głównie lokalne kotłownie, placówki usługowe oraz indywidualne źródła ciepła w budynkach mieszkalnych, spalające węgiel i drewno. W subregionie źródła te w 2020 roku odpowiadały za 96,7% emisji benzo(a)pirenu, 63% emisji pyłu PM10 oraz 76% emisji pyłu PM2,5.
2. W subregionie występują liczne budynki o niskiej efektywności energetycznej, które nie zostały poddane termomodernizacji.
3. Emisja przemysłowa w subregionie odpowiada za około 53,5% emisji NO_x oraz 19,3% emisji pyłu PM10, 15% emisji pyłu PM2,5 i 3% emisji benzo(a)pirenu. Widoczny jest trend spadkowy wielkości emisji z zakładów szczególnie uciążliwych.
4. Emisja pochodząca z transportu odpowiada za około 39% emisji NO_x, 6,8% emisji PM10 oraz 6,3% emisji PM2,5.
5. Na terenie subregionu przekroczone są normy jakości powietrza dla pyłu zawieszonego PM10, PM2,5, benzo(a)pirenu i dwutlenku azotu. Najczęściej do przekroczeń tych dochodzi w podregionie katowickim, południowej części podregionu tyskiego oraz w środkowej i północnej części podregionu sosnowieckiego.

Energetyka i OZE

1. Subregion Centralny charakteryzuje się gęstą zabudową mieszkaniową, szczególnie w centralnej jego części, co ułatwia rozwój sieci ciepłowniczych. Świadczy o tym wzrastająca liczba lokalnych kotłowni. Tereny zabudowy stale się powiększają, tworząc nowe obszary wymagające dostarczenia ciepła, w tym ciepła sieciowego. Na terenach wiejskich, ze względu na rozproszoną zabudowę, dominują indywidualne źródła ciepła.
2. Znaczący udział w realizacji zapotrzebowania na ciepło mają indywidualne źródła ciepła opalane paliwami stałymi.
3. Na obszarach, na których nie ma sieci gazowej czy ciepłowniczej głównym źródłem ogrzewania pozostaje węgiel. Sporą część pieców wykorzystywanych do jego spalania stanowią przestarzałe technologicznie urządzenia o niskiej sprawności i wysokiej emisji zanieczyszczeń do atmosfery (najczęściej z powodów ekonomicznych). Największy procentowy udział węgla w zapotrzebowaniu na ciepło jest w powiatach lublinieckim (79%), bieruńsko-lędzińskim (76%) oraz zawierciańskim (73%).
4. Wytwarzanie ciepła sieciowego jest oparte głównie na węglu. W połączeniu z licznymi indywidualnymi paleniskami węglowymi, przesądza to o dominacji węgla w miksie energetycznym subregionu. Na drugim miejscu znajduje się gaz ziemny.
5. W ostatnich latach, dzięki programom umożliwiającym dofinansowanie do inwestycji w odnawialne źródła energii, nastąpił wzrost prosumenckich instalacji

fotowoltaicznych, jednak udział energii ze źródeł odnawialnych w miksie energetycznym wciąż jest niski. W 2017 roku w województwie śląskim udział energii pochodzącej z OZE w produkcji energii elektrycznej ogółem wyniósł 3,2% i był to najniższy wynik w kraju.

Gospodarka wodno-ściekowa i gospodarka odpadami

1. W Subregionie Centralnym występują rzeki oraz liczne zbiorniki wodne zarówno sztuczne jak i naturalne, których jakość ze względów chemicznych oceniana jest negatywnie. Przyczyny związane są głównie z eksploatacją wód podziemnych w wyniku prowadzenia działalności górniczej oraz poborem na potrzeby komunalne, jak i degradacją wód w wyniku zanieczyszczenia ich ściekami przemysłowymi i komunalnymi.
2. 98,9% mieszkańców subregionu ma dostęp do wody zapewniony przez sieci wodociągowe. Dotyczy to 99% mieszkańców miast i 98,2% osób zamieszkujących tereny wiejskie.
3. Najmniejszy odsetek ludności korzystającej z sieci wodociągowej występuje w powiatach lublinieckim (95%) i zawierciańskim (96%).
4. Wzrasta długość sieci kanalizacyjnej i zwiększa się liczba ludności korzystającej z oczyszczalni ścieków.
5. W subregionie występują miejsca o ograniczonym dostępie do infrastruktury wodno-ściekowej (przede wszystkim tereny wiejskie). Mniej niż 60% ludności ma dostęp do sieci kanalizacyjnej w niektórych gminach powiatów będzińskiego, gliwickiego, lublinieckiego, mikołowskiego, pszczyńskiego, tarnogórskiego i zawierciańskiego.
6. W subregionie średnio na mieszkańca wytwarzanych jest rocznie 409 kg odpadów komunalnych – to o 14 kg więcej niż średnia dla całego województwa. Najwięcej z nich powstaje w podregionie katowickim – 424 kg. Z kolei w podregionie sosnowieckim wytwarzana jest największa ilość odpadów przemysłowych.
7. W subregionie 41,3% odpadów komunalnych z gospodarstw domowych stanowią pozyskane selektywnie. Najwyższy wskaźnik osiąga podregion sosnowiecki – blisko połowa (49,7%). W podregionie gliwickim – odpady zebrane selektywnie stanowią tylko 37,8%.
8. Na terenie Subregionu Centralnego znajduje się 10 czynnych składowisk odpadów komunalnych, które zajmują powierzchnię 79 ha. Jednocześnie w gminach działają Punkty Selektywnego Zbierania Odpadów Komunalnych (PSZOK), jednak ich ilość jest niewystarczająca.
9. Problemem pozostają odpady azbestowe. Według danych z bazy azbestowej, w subregionie zinventaryzowano 178,5 tys. Mg azbestu, z którego usuniętych zostało 32% (57,6 tys. Mg). Najwięcej azbestu do usunięcia występuje w powiecie zawierciańskim. Najmniej odpadów azbestowych zostało usuniętych w Bytomiu i Mysłowicach.

10. Na terenie subregionu występują dzikie składowiska odpadów oraz wielkoobszarowe tereny zdegradowane (bomby ekologiczne). Wielkoobszarowe tereny zdegradowane zlokalizowane są w Jaworznie – składowisko odpadów niebezpiecznych Zakładów Chemicznych „Organika Azot” oraz w Tarnowskich Górach – hałda po Zakładach Chemicznych „Tarnowskie Góry”.

Ochrona przyrody i bioróżnorodność

1. W północnej i południowej części subregionu występują obszary o licznych walorach i zasobach przyrodniczych.
2. W Subregionie Centralnym jest 13 rezerwatów przyrody, 3 parki krajobrazowe, 13 zespołów przyrodniczo-krajobrazowych, 12 obszarów chronionego krajobrazu obejmujących tereny wyróżniające się wysokimi walorami turystycznymi lub pełniących funkcję korytarzy ekologicznych, 699 pomników przyrody, 10 korytarzy ekologicznych, 52 użytki ekologiczne oraz 20 obszarów Natura 2000.
3. Lasy stanowią 33,2% powierzchni subregionu. Najbardziej zalesiony jest podregion bytomski – jego powierzchnię las pokrywa w 47,3%.
4. Tereny zielone stanowią 3% powierzchni subregionu. Najwyższy wskaźnik zorganizowanych terenów zielonych notowany jest w miastach (7%).
5. W subregionie co roku odnotowuje się ujemny bilans nasadzeń. Oznacza to, że więcej drzew się wycina, nie zastępując ich nowymi.

Adaptacja do zmian klimatu oraz błękitno-zielona infrastruktura

1. W subregionie wzrastają średnie wieloletnie temperatury powietrza oraz zwiększa się liczba dni z upałem. Zwiększa się liczba dni bezdeszczowych, a zimą pokrywa śnieżna utrzymuje się coraz krócej. Przekłada się to na wzrostowy trend występowania suszy. Wzrasta intensywność opadów, w tym także krótkotrwałych, nawalnych opadów deszczu, prowadzących często do lokalnych podtopień i powodzi błyskawicznych.
2. Na terenach zwartej zabudowy występuje zjawisko miejskiej wyspy ciepła. Brak działań związanych m.in. z: ograniczaniem ilości terenów zwartych, zagospodarowaniem terenów zielonych oraz wzrostem tych obszarów, ograniczaniem emisji zanieczyszczeń powietrza, potęguje występowanie zjawiska.
3. Infrastruktura kanalizacji deszczowej i przeciwpowodziowa, szczególnie w miastach nie jest przystosowana do pojawiających się coraz częściej ekstremalnych zjawisk pogodowych.
4. Znaczna część powierzchni subregionu jest utwardzona, co nie sprzyja zatrzymywaniu wody, powodując szybki odpływ wody pochodzącej z opadów lub roztopowych, co przyczynia się do gwałtownych wezbrań i powodzi.
5. W subregionie znajdują się sztuczne zbiorniki wodne pełniące funkcje retencyjne. Ich celem jest magazynowanie wody i racjonalne gospodarowanie wodami w okresie suszy i powodzi. Wśród zbiorników tworzących tzw. dużą retencję są m.in. Jezioro Goczałkowickie, Zalew Przeczycko-Siewierski, Zbiornik Kuźnica Warężyńska, Jezioro

- Świerklaniec Kozłowa Góra, Jezioro Dzierżno Duże i Dzierżno Małe, Zbiornik Dzieńkowice, Pławniowice, Pogoria I, Pogoria II i Pogoria III oraz Zbiornik Łąka.
- Oprócz zbiorników tworzących dużą retencję występują także liczne zbiorniki tzw. małej retencji, która poza magazynowaniem wody spowalniają również jej obieg w środowisku.
 - Miejskie Plany Adaptacji do zmian klimatu posiada 19 gmin subregionu.

2.3. Sytuacja w zakresie planowania przestrzennego w Subregionie Centralnym

- Subregion Centralny zajmuje powierzchnię 557 ha (45% powierzchni województwa śląskiego).
- Układ przestrzenny subregionu jest policentryczny, zwłaszcza w jego centralnej części.
- Subregion składa się z 5 podregionów, zróżnicowanych pod względem społeczno-gospodarczym oraz przestrzennym.
- Najsilniejsze powiązania funkcjonalne występują w środkowej części subregionu, określanej jako rdzeń oraz w części węzłowej. Obszary węzłowe wyznacza się na podstawie związku między częścią centralną a obszarami otaczającymi. Obszar węzłowy w Subregionie Centralnym obejmuje tereny wokół większego miasta lub zespołu miast i jest z nim związany układem stałych obustronnych powiązań i ciężarów. Do miast rdzeniowych należą Bytom, Chorzów, Dąbrowa Górnicza, Gliwice, Katowice, Mysłowice, Piekary Śląskie, Ruda Śląska, Siemianowice Śląskie, Sosnowiec, Świętochłowice, Tychy, Zabrze. Z rdzeniem powiązana jest część węzłowa, na którą składają się Będzin, Bieruń, Bobrowniki, Chełm Śląski, Czeladź, Gierałtówice, Imielin, Jaworzno, Knurów, Łędziny, Łaziska Górne, Mierzęcice, Mikołów, Psary, Pyskowice, Radzionków, Siewierz, Sławków, Świerklaniec, Tarnowskie Góry, Wojkowice i Wiry. Pozostałe gminy subregionu wraz z lokalnymi ośrodkami rozwoju (Lubliniec, Pszczyna, Zawiercie) tworzą pośredni obszar funkcjonalny.
- Na obszarze Subregionu Centralnego mieści się Górnośląsko-Zagłębiowska Metropolia (GZM). Zasady i tryb jej tworzenia oraz zasady funkcjonowania związku metropolitalnego regulują zapisy Ustawy z dnia 9 marca 2017 roku o związku metropolitalnym w województwie śląskim.
- W obszarze węzłowym subregionu, szczególnie w centralnej oraz w południowej jego części, występują konflikty przestrzenne i bariery rozwojowe, które mogą ograniczać możliwości realizacji celów społeczno-gospodarczych. Należą do nich m.in. kolizje różnych funkcji czy konflikt zabudowy mieszkaniowej z ciągami komunikacyjnymi. W związku z powyższym konieczne jest horyzontalne współdziałanie sąsiadujących gmin.
- Obszar węzłowy i obszary peryferyjne nie rozwijają się równomiernie. Aby nie pogłębiać dysproporcji rozwojowych niezbędne jest wspieranie jednostek o słabszym potencjale.

8. Brak pokrycia terenów miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego często prowadzi do niekontrolowanej urbanizacji, rozproszonej zabudowy. Czyni to nieefektywną komunikację publiczną, a także prowadzi do braku możliwości zapewnienia dostępu do szkół, przedszkoli czy usług znajdujących się w bliskim sąsiedztwie. Rozproszona zabudowa często uniemożliwia także zapewnienie dostępu do infrastruktury wodno-kanalizacyjnej, sieci gazowej czy też ciepłowniczej.
9. Brak pokrycia terenów miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego prowadzi także do presji na tereny zielone oraz może skutkować powstawaniem nowych inwestycji na obszarach nieuzbrojonych w odpowiednią infrastrukturę.
10. 50 gmin Subregionu Centralnego posiada lokalny program rewitalizacji. W 8 gminach funkcjonuje gminny program rewitalizacji. 15 gmin nie posiada żadnego dokumentu regulującego kwestie rewitalizacji.
11. Tereny pogórnice i poprzemysłowe zlokalizowane są przede wszystkim w środkowej części subregionu. Największa ich liczba znajduje się w Bytomiu, Zabrze, Gliwicach, Rudzie Śląskiej, Katowicach, Siemianowicach Śląskich i Sosnowcu. Największe powierzchniowo tereny pogórnice i poprzemysłowe występują w Zabrze, Bytomiu, Rudzie Śląskiej oraz Sosnowcu.
12. Tereny poprzemysłowe zajmują łącznie około 3 400 ha powierzchni. Należą do nich przede wszystkim hałdy, składowiska odpadów, tereny po eksploatacji surowców, zlikwidowane zakłady przemysłowe, osadniki, tereny pokolejowe.
13. Powierzchnia terenów pogórnicznych wynosi niemal 4 500 ha, a ponad połowę z nich stanowią hałdy oraz składowiska odpadów pochodzących z przemysłu górniczego. Do zasobu terenów pogórnicznych wchodzi także zlikwidowane zakłady górnicze, szyby, nieczynne osadniki oraz zlikwidowane bocznice kolejowe.
14. Tereny pogórnice i poprzemysłowe określone zostały jako tereny zdegradowane. Część z nich jest już zrekultywowana lub zarośnięta, a reszta stanowi teren niezagospodarowany lub nieużytek. Głównymi źródłami degradacji tych terenów są gospodarka komunalna, górnictwo odkrywkowe, górnictwo podziemne, przemysł metalurgiczny, przemysł kamieniarski, przemysł chemiczny, przemysł cynkowy, przemysł elektromaszynowy, przemysł energetyczny. Stan ekologiczny terenów zdegradowanych w większości określany jest jako zły i słaby, natomiast stan chemiczny oceniany jest poniżej dobrego.

2.4. Sytuacja transportowo-mobilnościowa w Subregionie Centralnym

1. Subregion Centralny jest ważnym węzłem drogowym (w skali Europy oraz kraju). W subregionie krzyżują się autostrady A1 i A4, a także przebiegają przez niego drogi ekspresowe S1, S86 oraz Drogowa Trasa Średnicowa. Subregion cechuje się również rozwiniętą siecią dróg krajowych, wojewódzkich, powiatowych i gminnych.

2. Przez subregion przebiegają kluczowe dla transportu międzynarodowego linie kolejowe.
3. W Subregionie Centralnym funkcjonuje Międzynarodowy Port Lotniczy Katowice w Pyrzowicach oraz dwa mniejsze lotniska Katowice-Muchowiec oraz Gliwice-Trynek.
4. W subregionie zlokalizowany jest jedyny śródlądowy port wodny - Port Gliwice na Kanale Gliwickim, stanowiący fragment Odrzańskiej Drogi Wodnej.
5. Układ komunikacyjny w subregionie obciąża w znacznym stopniu indywidualny ruch samochodowy. Wpływa on nie tylko na zatłoczenie centrów miast oraz głównych dróg łączących największe miasta subregionu, ale jest także źródłem emisji zanieczyszczeń oraz generuje hałas.
6. W subregionie systematycznie spada liczba wypadków drogowych. Zmniejsza się także liczba osób poszkodowanych w wypadkach.
7. Organizacja transportu zbiorowego w subregionie nie jest jednorodna. Zarząd Transportu Metropolitalnego (ZTM) obsługuje 40 gmin należących do Górnośląsko-Zagłębiowskiej Metropolii (GZM) oraz w ramach zawartego porozumienia także 11 gmin subregionu spoza GZM: Krupski Młyn, Łazy, Miasteczko Śląskie, Miedźna, Ornontowice, Orzesze, Pszczyna, Rudziniec, Toszek, Tworóg i Wielowieś. GZM zawarła także porozumienie z Międzygminnym Związkiem Komunikacyjnym z siedzibą w Jastrzębiu Zdroju na obsługę publicznego transportu zbiorowego w Czerwionce-Leszczynach i Żorach (subregion zachodni) oraz Oświęcimiem (województwo małopolskie). Łącznie ZTM obsługuje ponad 420 linii autobusowych. Najwięcej linii autobusowych ZTM kursuje w podregionach katowickim, sosnowieckim i bytomskim.
8. Na terenie większości gmin Subregionu Centralnego funkcjonuje wspólny system biletowy Zarząd Transportu Metropolitalnego (ZTM) integrujący również pociągi Kolei Śląskich i Polregio. Z punktu widzenia ponadlokalnej komunikacji publicznej uwagę zwraca problem braku wspólnego biletu autobusowego dla gmin nieobsługiwanych przez ZTM.
9. Część gmin organizuje komunikację autobusową we własnym zakresie. PKM Jaworzno sp. z o.o. jest jednym z ważniejszych gminnych operatorów publicznego transportu zbiorowego., który zapewnia komunikację autobusową mieszkańcom Jaworzna, Katowic, Mysłowic, Sosnowca oraz małopolskiego Chrzanowa. Komunikacja autobusowa zorganizowana jest także dla gmin powiatu lublinieckiego, powiatu pszczyńskiego oraz powiatu zawierciańskiego.
10. W Subregionie Centralnym występują miejsca nadające priorytet autobusom (buspasy), w tym w Sosnowcu, Gliwicach, Jaworznie i Pszczynie.
11. Flota taboru autobusowego przewoźników oferujących swoje usługi w subregionie w większości opiera się na pojazdach napędzanych tradycyjnymi paliwami. Rozwój elektromobilności w regionie jest niewystarczający, aby zmienić bilans wpływu transportu na jakość powietrza.
12. Kluczowi operatorzy autobusowego transportu publicznego na obszarze subregionu dysponują 15 stacjami (15 lokalizacji) do ładowania autobusów elektrycznych.

Najwięcej – 8 – jest w Jaworznie. Sieć stacji nie jest wystarczająco rozwinięta, a istniejące zlokalizowane są głównie na terenach zajezdni oraz w pobliżu kluczowych przystanków komunikacyjnych i dworców autobusowych.

13. Stosunkowo wysoko rozwinięta jest infrastruktura do ładowania samochodów elektrycznych. Z informacji przekazanych przez spółkę Tauron Nowe Technologie S.A. wynika, że podmioty wchodzące do grupy Tauron obsługują 111 punktów ładowania. Najwięcej z nich znajduje się w Katowicach i Sosnowcu.
14. Przez 13 miast subregionu, zlokalizowanych w jego środkowej części, przebiega sieć tramwajowa, której całkowita długość wynosi 338 km. Porusza się po niej 30 linii komunikacyjnych obsługiwanych przez Tramwaje Śląskie S.A. zasobem 304 składów tramwajowych. Jedynym podregionem, w którym nie występuje komunikacja tramwajowa jest podregion tyski. Na niską jakość podróży tramwajem wpływa prędkość, z jaką się porusza – średnio jest to 18 km/h oraz niedostosowanie części pojazdów do potrzeb osób z niepełnosprawnościami.
15. Tychy są jedynym miastem w subregionie, w którym funkcjonuje komunikacja trolejbusowa. Obsługuje ona 8 linii komunikacyjnych, po których porusza się 30 pojazdów.
16. Lokalne i regionalne pasażerskie przewozy kolejowe są w Subregionie Centralnym realizowane przez spółki Koleje Śląskie oraz Polregio, dostępna jest także oferta przewozów krajowych przewoźnika PKP Intercity.
17. Poza pandemicznym rokiem 2020, liczba pasażerów korzystających z oferty przewozów kolejowych z roku na rok wzrastała. Największy ruch pasażerski odbywał się na stacjach Katowice, Gliwice, Zabrze, Zawiercie, Tychy oraz Sosnowiec Główny.
18. Według danych GUS w subregionie jest 777 km dróg rowerowych – najwięcej w podregionach sosnowieckim (214 km), katowickim (202 km) i bytomskim (137 km).
19. W ośmiu gminach subregionu funkcjonuje system roweru miejskiego. W niektórych można także skorzystać z komercyjnych systemów wypożyczenia hulajnóg elektrycznych oraz car-sharingu. W całym subregionie sieć i infrastruktura mikromobilności jest słabo rozwinięta.
20. Ważnym elementem miejskiej mobilności i integracji sposobów przemieszczania się są węzły przesiadkowe. W efekcie realizowanych przedsięwzięć w ramach perspektywy finansowej 2014-2020, w subregionie funkcjonować będzie 115 zintegrowanych węzłów przesiadkowych.
21. W ośmiu miastach subregionu wyznaczone są strefy płatnego parkowania.

2.5. Potencjał instytucjonalny Subregionu Centralnego

1. Na terenie Subregionu Centralnego funkcjonuje 81 jednostek samorządu terytorialnego, a każda z nich posiada swoje jednostki pomocnicze.
2. Dla sprawnego, efektywnego i partnerskiego wdrażania Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych powstała zinstytucjonalizowana forma partnerstwa jednostek samorządu terytorialnego z obszaru subregionu centralnego województwa śląskiego – stowarzyszenie Związek Gmin i Powiatów Subregionu Centralnego Województwa Śląskiego.
3. Realizowane działania zwiększyły efektywność projektów wdrażanych w ramach instrumentu ZIT, a także pozwoliły na budowanie partnerskich relacji między samorządami tworzącymi Związek ZIT i wpłynęły na ograniczanie konkurencji i rywalizacji między jednostkami.
4. Związek Subregionu Centralnego prowadził wsparcie kompetencyjne dla potencjalnych wnioskodawców oraz Członków Związku. Blisko 5 tys. osób skorzystało ze szkoleń, warsztatów, seminariów, spotkań informacyjnych i wymiany dobrych praktyk na przestrzeni ostatnich 7 lat. Ponadto odbywały się liczne robocze spotkania z potencjalnymi wnioskodawcami w zakresie merytorycznego wsparcia przy przygotowaniu projektów.
5. Budowanie wysokiej jakości kapitału ludzkiego w jednostkach samorządu terytorialnego będących Członkami Związku jak i samego Związku jest zasadnym działaniem w kontekście zmiany modelu działania Związków ZIT w perspektywie 2021-2027. Pozwoli to na wzmocnienie koordynacji działań rozwojowych w subregionie oraz podniesienie jakości projektów realizowanych na terenie subregionu.

2.6. Podsumowanie: potencjały i wyzwania subregionu centralnego – analiza SWOT

Siły:

- lokalizacja – centralna część województwa śląskiego;
- policentryczny układ przestrzenny odporny na przeciążenia i koncentrację problemów;
- skomunikowanie – dobrze rozwinięta infrastruktura transportowa i logistyczna, obejmująca wszystkie gałęzie transportu;
- jeden z najlepiej rozwiniętych gospodarczo obszarów w Polsce;
- silne zaplecze akademickie i ośrodki badawczo-rozwojowe;

- zidentyfikowanie perspektywicznych kierunków rozwoju w poszczególnych podregionach;
- lokalizacja Katowickiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej i stref aktywności gospodarczej;
- potencjał gospodarczy oparty w dużej mierze o przedsiębiorstwa branż innowacyjnych i nowych technologii;
- relatywnie niskie bezrobocie;
- bardzo wysoki na tle kraju wskaźnik urbanizacji;
- liczne tereny zielone i obszary cenne przyrodniczo;
- obiekty kulturalne i turystyczne między innymi obiekty UNESCO, Szlak Zabytków Techniki itp.;
- dostępność do specjalistycznej opieki zdrowotnej na obszarach miejskich;
- dostępność miejsc opieki nad dziećmi do lat 3 i przedszkoli na obszarach miejskich;
- silne powiązania funkcjonalne;
- doświadczenie instytucjonalne Związku Subregionu Centralnego w koordynacji współpracy w subregionie i podejmowaniu działań przez wszystkich członków Związku.

Słabości:

- postępująca depopulacja i prognozy utrzymania negatywnych trendów demograficznych w długim okresie czasu;
- wzrost liczby mieszkańców w wieku poprodukcyjnym z jednoczesnym spadkiem liczby mieszkańców w wieku produkcyjnym;
- ujemny przyrost naturalny;
- napływ ludności nieintegrującej się z lokalną społecznością na skutek postępującej suburbanizacji;
- zróżnicowanie rozwoju gospodarczego poszczególnych podregionów, a niekiedy dysproporcje rozwojowe wewnątrz podregionów;
- niewykorzystany potencjał do współpracy samorządów ze środowiskiem akademickim oraz badawczo-rozwojowym;
- znaczna liczba osób zatrudnionych w przemyśle objętym transformacją;
- niedobory w zakresie infrastruktury, w tym dostępnej architektonicznie, i usług dla seniorów;
- zmniejszająca się ilość mieszkań komunalnych;
- niedopasowanie oferty edukacyjnej do potrzeb rynku pracy;
- trudności w dostępie do lekarzy specjalistów na terenach pozamiejskich;
- trudności w dostępie do żłobków i przedszkoli na terenach pozamiejskich oraz w nowopowstających dzielnicach w miastach;
- brak życia gospodarczego w centrach niektórych miast;

- zróżnicowanie gospodarcze oraz w poziomie jakości życia w poszczególnych podregionach;
- oddziaływanie transportu drogowego na przekroczenia emisji zanieczyszczeń;
- dominacja węgla w miksie energetycznym subregionu oraz w realizacji indywidualnego zapotrzebowania na ciepło;
- duża ilość obszarów przemysłowych i pogórnich, w tym terenów z nieuregulowaną kwestią ich własności;
- gospodarka odpadami nieuwzględniająca podejścia gospodarki o obiegu zamkniętym;
- zła jakość wód powierzchniowych i podziemnych;
- zagrożenia powodziowe szczególnie we wschodniej (podregion tyski i sosnowiecki) oraz zachodniej (podregion gliwicki) części subregionu;
- zła jakość powietrza, szczególnie w rdzeniu i na obszarze węglowym subregionu, będąca efektem wysokiego poziomu niskiej emisji;
- niski udział energii pozyskanej z OZE w miksie energetycznym subregionu;
- mała ilość opracowanych Miejskich Planów Adaptacji do zmian klimatu w gminach subregionu;
- nasilające się niekorzystne zjawiska pogodowe będące konsekwencją zmieniającego się klimatu;
- niedostosowana miejska infrastruktura do skutków ekstremalnych zjawisk pogodowych;
- występowanie miejskiej wyspy ciepła na obszarach zwartej zabudowy;
- niedobory w zakresie małej retencji oraz błękitno-zielonej infrastruktury;
- niewykorzystane potencjały lokalne w zakresie rozwoju produktów turystycznych oraz usług czasu wolnego;
- nieskoordynowana komunikacja publiczna w niektórych powiatach poza obszarem GZM;
- infrastruktura drogowa wymagająca modernizacji i rozbudowy;
- centra miast obciążone ruchem samochodowym (indywidualnym) przy jednoczesnym niewielkim udziale przewozów komunikacją publiczną;
- dominujący we flocie autobusowej tabor zasilany tradycyjnymi paliwami – niski udział autobusów nisko- i zeroemisyjnych;
- niezadowalająca średnia prędkość poruszania się tramwajów i część taboru niedostosowana do potrzeb osób z niepełnosprawnościami;
- niedostatecznie rozwinięta sieć kolejowa;
- niedostatecznie rozwinięta sieć komunikacyjnych dróg rowerowych;
- niewystarczająco rozwinięta sieć i infrastruktura mikromobilności;
- brak zwartej zabudowy na obszarach pozamiejskich co ogranicza rozwój sieci gazowej, wodnej, kanalizacyjnej i innej infrastruktury;
- występujące wielkoobszarowe tereny zdegradowane, na których występują odpady niebezpieczne, zagrażające środowisku i zdrowiu ludzi;

- ubóstwo energetyczne;
- brak wspólnej polityki przestrzennej;
- niekontrolowany rozwój obszarów niepokrytych miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego;
- nadmierny zasięg terenów inwestycyjnych nieskorelowany z rzeczywistym zapotrzebowaniem oraz sztuczne zawyżanie zasięgów obszarów zabudowy;
- fragmentacja przestrzeni.

Szanse:

- transformacja społeczno-gospodarcza i fundusze europejskie na jej przeprowadzenie;
- wzrastająca świadomość ekologiczna mieszkańców;
- potencjał terenów zielonych do działań wspomagających adaptację do zmian klimatu oraz rozwoju turystyki;
- potencjał do kreowania lokalnych produktów turystycznych;
- wzmacnianie znaczenia transportu publicznego i mikromobilności;
- wzrastająca popularność turystyki jednodniowej i weekendowej;
- nadanie nowych funkcji i ponowne wykorzystanie terenów pogórnich i przemysłowych;
- współpraca ponadlokalna w zakresie planowania przestrzennego;
- maksymalizacja zwiększenia pokrycia terenów miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego;
- uzupełnianie struktury funkcjonalno-przestrzennej już zabudowanych obszarów;
- zachowanie rezerwy chłonności w węzłowej części subregionu przez ochronę terenów otwartych.

Zagrożenia:

- odpływ młodych mieszkańców;
- ryzyko wzrostu bezrobocia na skutek likwidacji zakładów pracy w procesie transformacji;
- niestabilna sytuacja finansowa samorządów;
- wrastające obciążenia fiskalne samorządów;
- postępujący proces suburbanizacji oraz spadek liczby ludności w miastach w porównaniu z obszarami wiejskimi;
- postępujące zmiany klimatyczne oraz ich negatywne skutki w postaci m.in. nawałnych opadów, fal upałów, powodzi itd.;
- presja inwestycyjna na niezagospodarowane tereny, zwłaszcza zielone;
- niespójny system planowania przestrzennego;

- niestabilna sytuacja geopolityczna i mogący pogłębiać się kryzys energetyczny;
- niestabilna sytuacja gospodarcza spowodowana skutkami pandemii COVID-19 oraz wojny w Ukrainie;
- dominacja obszaru węzłowego skutkująca dalszym osłabianiem ośrodków peryferyjnych;
- zmniejszanie znaczenia i korzystania z komunikacji publicznej na skutek zmiany modelu życia mieszkańców;
- wzrost udziału zabudowy niemieszkaniaowej w strukturze funkcjonalno-przestrzennej;
- odmowy przyłączeń do sieci energetycznej dla nowopowstających instalacji OZE.

3. Misja i wizja rozwoju Subregionu Centralnego

Misja i wizja rozwoju Subregionu Centralnego województwa śląskiego opiera się na kluczowych wartościach i zasadach, ustalonych w wyniku dyskusji reprezentantów różnych środowisk podczas prac nad dokumentem strategicznym. Subregion Centralny będzie miejscem, które wykorzystuje swoje wewnętrzne potencjały do budowania przewag konkurencyjnych, co uczyni je produktywnym i nowoczesnym. Będzie to tworzyło warunki do życia mieszkańców w czystych i zielonych miastach, które będą odporne na zmiany klimatu i zachowają występującą w nich bioróżnorodność. W dążeniu do nowoczesności zachowane oraz wzmacniane będą tradycja i kultura regionu. Mieszkańcy będą mieli poczucie bezpieczeństwa publicznego, energetycznego, zdrowotnego i społecznego, oraz zapewniony dostęp do rozwoju osobistego i zawodowego. Wykorzystane zostaną turystyczne, przyrodnicze i kulturowe walory subregionu, co podniesie jego atrakcyjność nie tylko w oczach mieszkańców ale i osób przyjezdnych. Subregion Centralny będzie miejscem partnerskiej współpracy jednostek samorządu terytorialnego, a także samorządu województwa, GZM, pozostałych subregionów, środowiska akademickiego, biznesu, partnerów społecznych i lokalnych społeczności, otwartym na współpracę na poziomie krajowym i międzynarodowym.

Misja

Misją Związku Gmin i Powiatów Subregionu Centralnego Województwa Śląskiego jest tworzenie warunków do współpracy Członków Związku na rzecz poprawy jakości życia na obszarze Subregionu Centralnego poprzez animowanie partnerstw oraz zintegrowanie działań wszystkich podmiotów zaangażowanych w realizację polityki rozwoju.

Wizja

W 2030 roku Subregion Centralny województwa śląskiego będzie miejscem nowoczesnym, oferującym wysoką jakość życia jego mieszkańcom w czystych i zielonych miastach dzięki sprawnie prowadzonemu procesowi transformacji społeczno-gospodarczej, adaptującym się do zmieniającego się otoczenia, wykorzystującym swoje wewnętrzne potencjały, opartym na silnym kapitale społecznym oraz spójnym przestrzennie i zintegrowanym w wielu wymiarach.

4. Priorytety, cele strategiczne, cele operacyjne i kierunki działań

Przeprowadzone diagnozy strategiczne, warsztaty diagnostyczne oraz strategiczne, a także seminaria partycypacyjne dla jednostek samorządu terytorialnego, partnerów społecznych i gospodarczych pozwoliły na określenie wyzwań, przed którymi w najbliższych latach stanie Subregion Centralny Województwa Śląskiego.

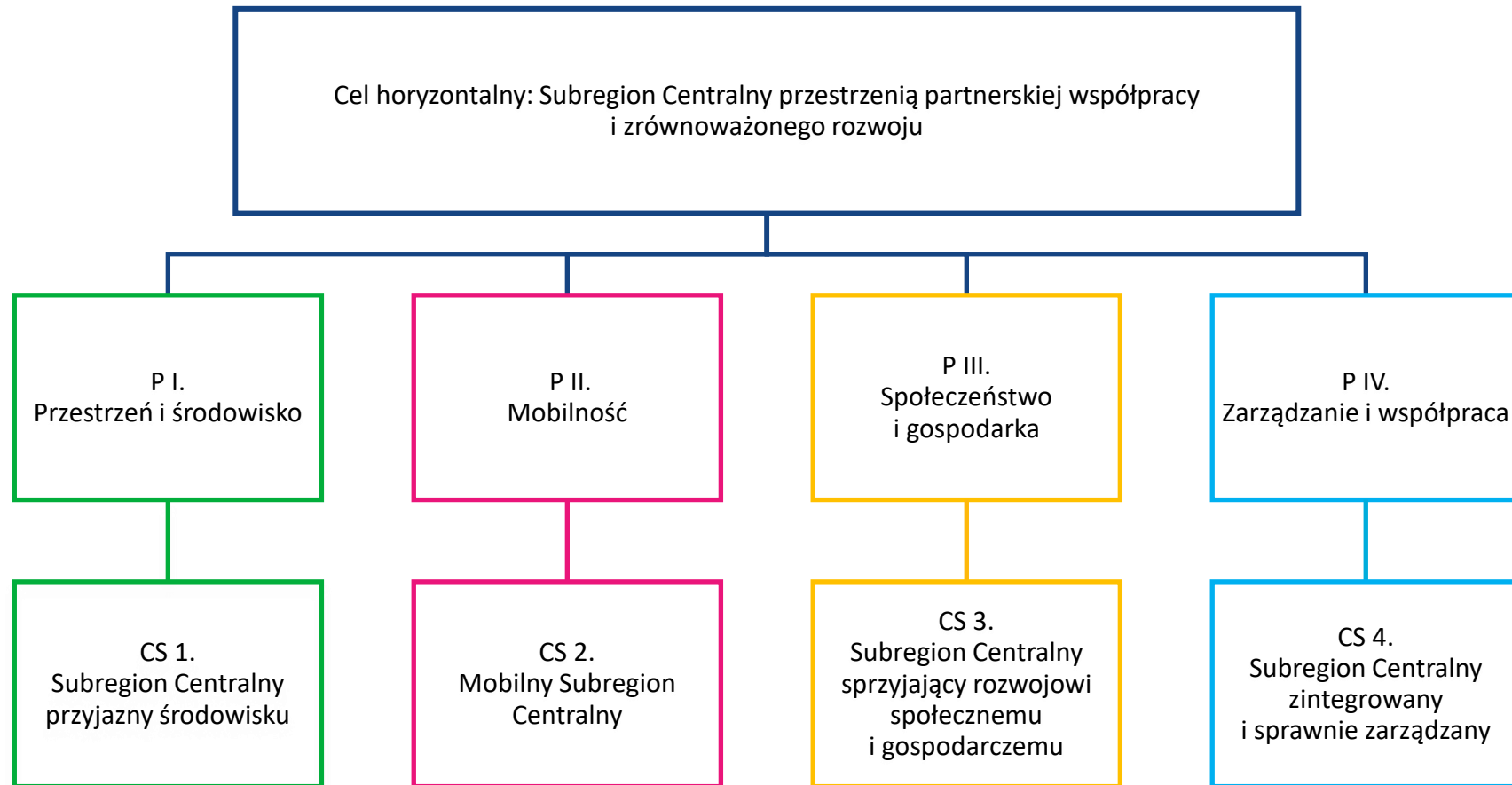
Kluczowe wyzwania rozwojowe Subregionu Centralnego

- zwiększenie efektywności energetycznej w budynkach użyteczności publicznej oraz w budynkach mieszkalnych jedno- i wielorodzinnych;
- zapewnienie bezpieczeństwa energetycznego subregionu przez rozwój energetyki rozproszonej wraz z infrastrukturą wytwarzania i magazynowania energii oraz rozwój klastrów energii i społeczności energetycznych;
- poprawa jakości powietrza w subregionie;
- zwiększenie odporności miast subregionu na zmiany klimatu i adaptacja podregionów do zmian klimatu;
- racjonalne gospodarowanie wodą oraz oszczędne i rozważne gospodarowanie pozostałymi zasobami;
- przywrócenie i nadawanie terenom pokopalnianym i przemysłowym funkcji gospodarczych, społecznych i środowiskowych;
- wzmacnianie roli i znaczenia komunikacji publicznej i mikromobilności w subregionie;
- rozwój infrastruktury dla transportowego i rekreacyjnego ruchu rowerowego w subregionie;
- utrzymanie aktywności zawodowej osób zatrudnionych w górnictwie oraz branżach powiązanych z górnictwem;
- wsparcie grup szczególnie wrażliwych na skutki transformacji społeczno-gospodarczej, w tym rodzin osób zatrudnionych w górnictwie oraz branżach powiązanych z górnictwem;
- współpraca z ośrodkami akademickimi oraz sektorem badawczo-rozwojowym;
- rozwój i dostosowanie kształcenia zawodowego do potrzeb zmieniającego się rynku pracy;

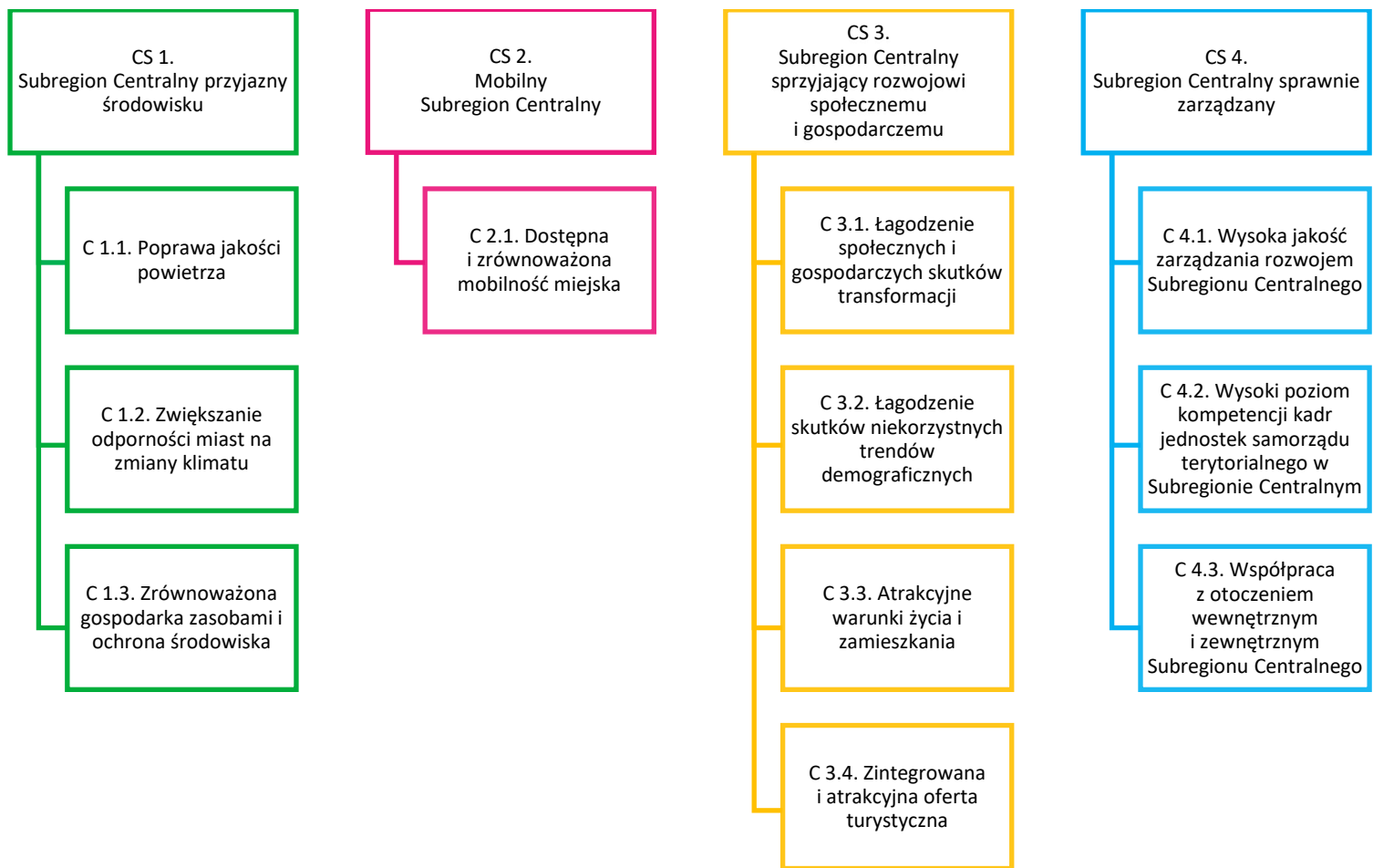
- przekierowanie gospodarki podregionów górniczych w stronę rozwoju cyfrowych i zielonych technologii, w tym przechodzenie na gospodarkę obiegu zamkniętego;
- wzmacnianie potencjału lokalnej przedsiębiorczości do kreowania nowych miejsc pracy w podregionach górniczych;
- zachowanie poczucia tożsamości lokalnej i dziedzictwa regionalnego;
- poprawa jakości życia mieszkańców subregionu i tworzenie atrakcyjnych warunków do zamieszkania;
- stworzenie atrakcyjnej oferty spędzania czasu wolnego w oparciu o lokalne potencjały subregionu;
- koordynacja współpracy ponadlokalnej w zakresie planowania przestrzennego;
- wzmacnianie i wykorzystanie doświadczenia subregionu we współpracy i partnerskich relacjach na poziomie lokalnym, regionalnym, krajowym i międzynarodowym;
- rozwój potencjału instytucjonalnego Związku Subregionu Centralnego dla efektywnej realizacji procesów rozwojowych w subregionie;
- budowanie wysokiej jakości kapitału ludzkiego w jednostkach samorządu terytorialnego będących Członkami Związku jak i samego Związku.

Na podstawie kluczowych wyzwań zdefiniowane zostały cele strategiczne, dla których następnie sformułowane zostały cele operacyjne. W ostatnim etapie zostały one uszczegółowione poprzez określenie kierunków działań. Ich realizacja pozwoli na osiągnięcie wizji rozwoju Subregionu Centralnego.

Schemat 1. Priorytety i cele strategiczne

Schemat 2. Cele strategiczne i cele operacyjne

4.1. CS 1. Subregion Centralny przyjazny środowisku

C 1.1. Poprawa jakości powietrza

Aby cel ten został osiągnięty, niezbędne jest kontynuowanie podjętych już działań w zakresie zapewnienia efektywności energetycznej budynków użyteczności publicznej oraz mieszkalnych, likwidacji emisyjnych źródeł ciepła, rozwoju energetyki rozproszonej w oparciu o odnawialne źródła energii, w tym rozwój klastrów energii i społeczności energetycznych, a także infrastruktury wytwarzania, dystrybucji i magazynowania energii. Biorąc pod uwagę ciągłą dominację węgla jako źródła ciepła, także systemowego, rozwijane będą sieci ciepłownicze. Pozwoli to z jednej strony na zmniejszenie ilości indywidualnych źródeł ciepła zasilanych nieekologicznymi paliwami stałymi przez przyłączenie do sieci, a z drugiej na modernizację sieci wytwarzających ciepło z węgla lub powstawanie nowych, opartych na czystych technologiach. Wzmacniane będą działania w zakresie edukacji ekologicznej zmierzające do zmiany zachowań i świadomości mieszkańców w postaci szerokiego doradztwa i kampanii informacyjno-promocyjnych.

C 1.2. Zwiększanie odporności miast na zmiany klimatu

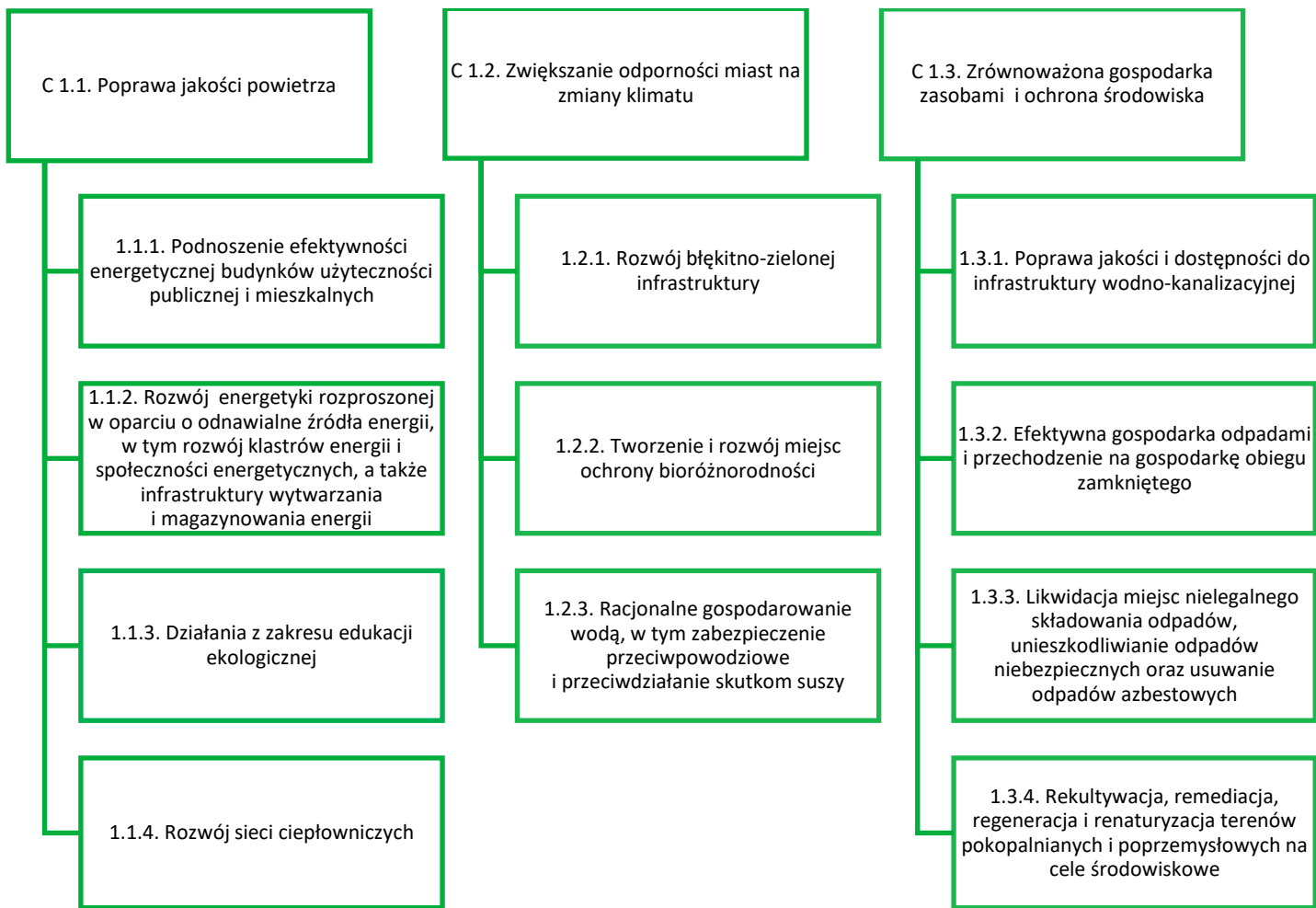
Występujące coraz częściej w miastach zjawisko miejskiej wyspy ciepła wpływa negatywnie na zdrowie i życie mieszkańców oraz bioróżnorodność, pogarszając tym samym jakość życia w mieście. Podobnie jak coraz częściej występujące nawalne deszcze powodujące błyskawiczne powodzie, zwłaszcza w zabetonowanych centrach miast i w obniżeniach terenu. Aby miasta Subregionu Centralnego były odporne na zmiany klimatu, niezbędne jest podjęcie działań adaptacyjnych i mitygujących. Przede wszystkim należy zadbać o rozwój błękitno-zielonej infrastruktury w pierwszej kolejności w oparciu o posiadane zasoby, w tym także tereny pokopalniane i przemysłowe, a w drugiej skupić się na tworzeniu nowej. W tym aspekcie ważne jest także wsparcie rozwoju istniejących i tworzenie miejsc ochrony bioróżnorodności w miastach i poza nimi. Priorytetowo należy także traktować racjonalne gospodarowanie wodą, w tym wodą pochodzącą z opadów, zabezpieczenie przeciwpowodziowe oraz przeciwdziałanie skutkom suszy.

C 1.3. Zrównoważona gospodarka zasobami i ochrona środowiska

Obszary wiejskie Subregionu Centralnego, szczególnie w podregionie sosnowieckim i gliwickim, w dalszym ciągu nie mają wystarczająco rozwiniętej infrastruktury wodno-kanalizacyjnej. Wpływa to nie tylko na pogorszenie jakości życia mieszkańców, ale ma także negatywne skutki dla środowiska. W związku z tym konieczne jest podjęcie działań zmierzających do zwiększenia dostępności do infrastruktury wodno-kanalizacyjnej. Również skuteczna gospodarka odpadami i przechodzenie na gospodarkę obiegu zamkniętego przyczynią się do podniesienia jakości życia oraz ograniczą negatywny wpływ odpadów na środowisko. W tym aspekcie istotne jest tworzenie Punktów Selektywnej Zbiórki Odpadów Komunalnych (PSZOK) oraz punktów napraw i przygotowania do ponownego użycia.

Szczególnie ważna jest likwidacja dzikich wysypisk oraz zidentyfikowanych wielkoobszarowych obszarów zdegradowanych (bomb ekologicznych), a także rekultywacja, remediacja, regeneracja i renaturyzacja terenów pokopalnianych i przemysłowych oraz zagospodarowanie ich na cele środowiskowe. Również usuwanie azbestu jest tym działaniem, które należy podjąć celem podniesienia jakości życia mieszkańców w zakresie ochrony ich zdrowia oraz likwidacji jego szkodliwego wpływu na środowisko. Cennym zasobem jednostek samorządu terytorialnego w Subregionie Centralnym są tereny zielone oraz drzewa. Zalecane jest, aby podczas realizacji inwestycji korzystać z dobrych praktyk w zakresie ochrony środowiska, w szczególności standardów ochrony drzew. Wszystkie działania zostaną dopełnione działaniami informacyjno-edukacyjnymi adresowanymi do mieszkańców oraz przedsiębiorstw.

Schemat 3. CS 1. Subregion centralny przyjazny środowisku – kierunki działań

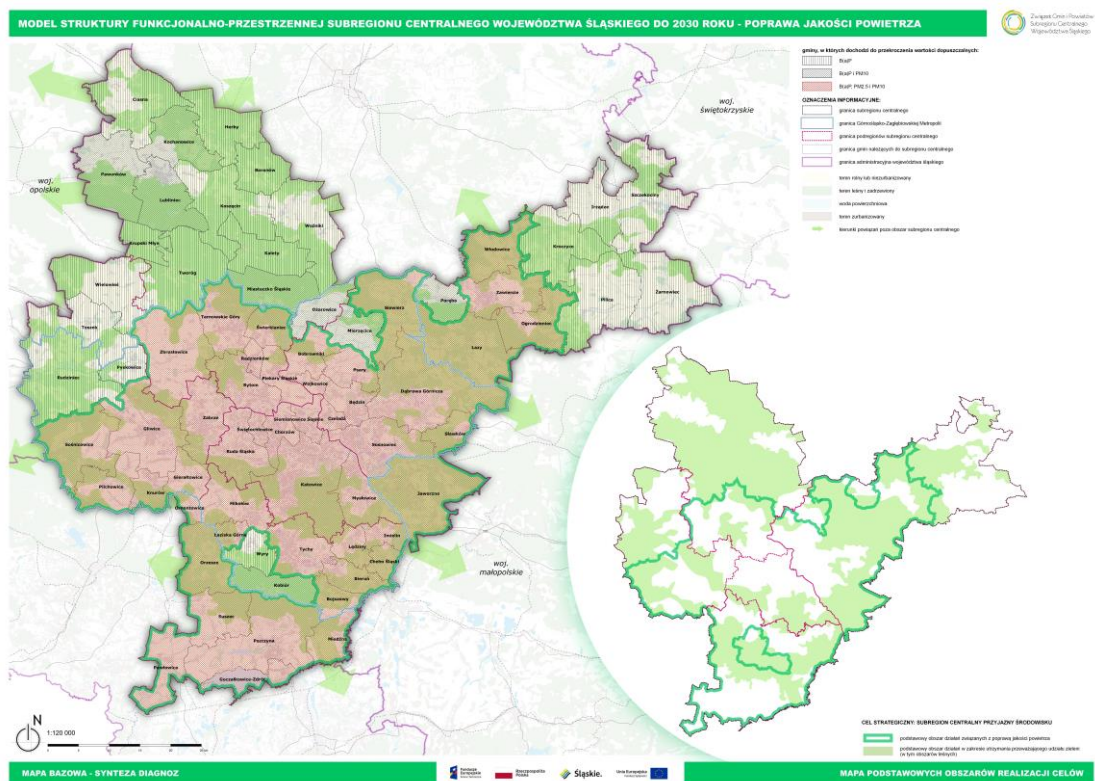

Obszary współpracy w ramach Celu Strategicznego CS 1. Subregion Centralny przyjazny środowisku

W ramach celu strategicznego wyznaczone zostały trzy obszary współpracy, zobrazowane na poniższych kompozycjach mapowych. Są one uszczegółowieniem modelu struktury funkcjonalno-przestrzennej Subregionu Centralnego Województwa Śląskiego, który jest opisany w rozdziale 6 Model struktury funkcjonalno-przestrzennej subregionu centralnego.

Obszar współpracy - poprawa jakości powietrza. Wyznaczony obszar jest zgodny z regionalnymi obszarami strategicznej interwencji - OSI problemowe: gminy z problemami środowiskowymi w zakresie jakości powietrza.

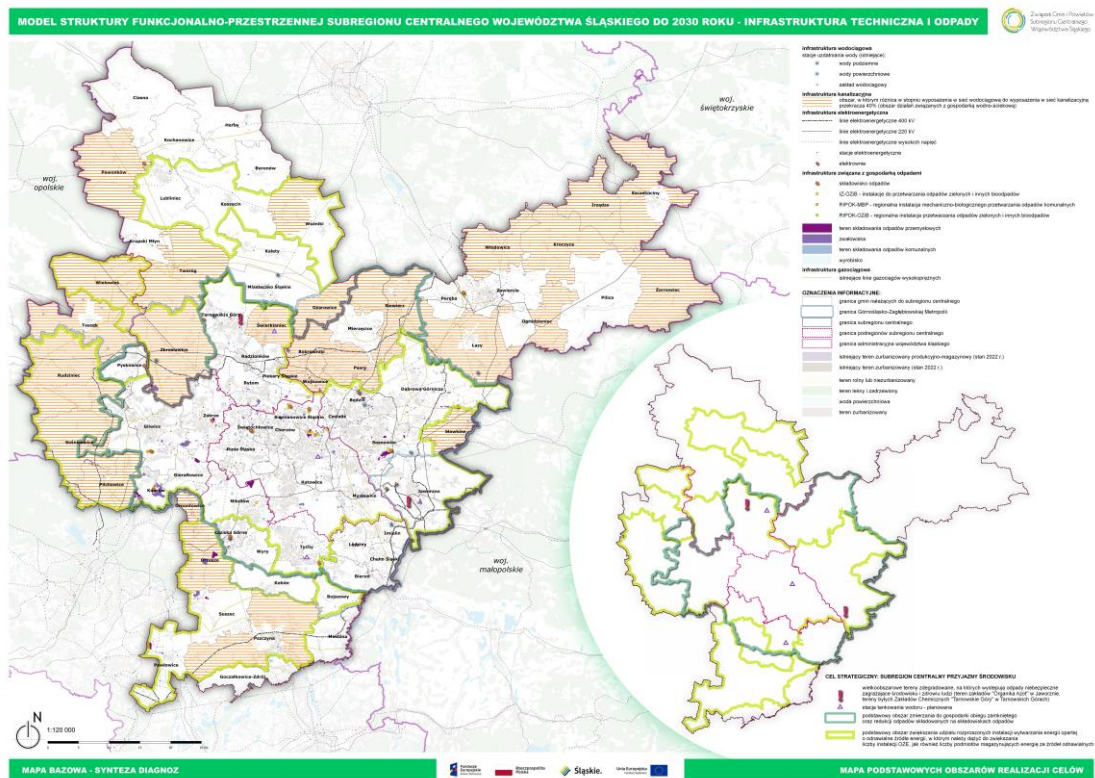
Kompozycja mapowa 1. Obszar współpracy poprawa jakości powietrza

Źródło: Opracowanie P.A. NOVA S.A.

Obszar współpracy - infrastruktura techniczna i odpady. Wyznaczony obszar jest zgodny z regionalnymi obszarami strategicznej interwencji - OSI problemowe: gminy z problemami środowiskowymi w zakresie jakości powietrza, gminy tracące funkcje społeczno-gospodarcze.

Kompozycja mapowa 3. Obszar współpracy infrastruktura techniczna i odpady

Źródło: Opracowanie P.A. NOVA S.A.

Propozycje działań na obszarze Subregionu Centralnego wspierające realizację zdiagnozowanych celów strategicznych

- wspieranie działań z zakresu zwiększenia efektywności energetycznej budynków użyteczności publicznej oraz budynków mieszkalnych jedno- i wielorodzinnych;
- wspieranie działań związanych z wymianą oświetlenia przestrzeni publicznej na efektywne energetycznie.;
- wspieranie działań mających na celu rozwój energetyki rozproszonej opartej o odnawialne źródła energii;
- wspieranie działań prowadzących do zwiększenia udziału OZE w miksie energetycznym;
- wspieranie działań mających na celu rozwój społeczności energetycznych;

- wspieranie rozwoju i modernizacji sieci ciepłowniczych;
- wspieranie działań z zakresu edukacji ekologicznej i klimatycznej;
- wspieranie działań z zakresu ochrony środowiska i poprawy jakości powietrza;
- wspieranie działań z zakresu rozwoju błękitno – zielonej infrastruktury na obszarach miejskich i zurbanizowanych;
- wspieranie działań z zakresu przeciwdziałania powodzi i suszy;
- wspieranie działań zwiększających odporność i zdolność adaptacji do zmian klimatu na obszarze Subregionu Centralnego oraz umożliwiających osiągnięcie neutralności klimatycznej;
- wspieranie działań mających na celu wzmocnienie potencjału służb ratowniczych;
- wspieranie działań z zakresu ochrony i odbudowy wartości przyrodniczych oraz zachowania bioróżnorodności;
- wspieranie działań z zakresu systemu gospodarowania odpadami (odpadami komunalnymi i osadami ściekowymi) z zastosowaniem GOZ;
- wspieranie działań z zakresu budowy i modernizacji PSZOK oraz budowy punktów napraw i przygotowania do ponownego użycia;
- wspieranie działań z zakresu unieszkodliwiania odpadów niebezpiecznych oraz usuwania odpadów azbestowych;
- wspieranie działań z zakresu dbałości o jakość wód powierzchniowych i podziemnych na terenie Subregionu Centralnego;
- wspieranie działań z zakresu poprawy jakości i dostępności do infrastruktury wodno – kanalizacyjnej;
- wspieranie działań z zakresu rekultywacji, remediacji, regeneracji i renaturyzacji terenów pokopalnianych i przemysłowych na cele środowiskowe;
- wspieranie działań mających na celu poprawę stosunków wodnych na obszarach oddziaływania kopalń;
- wspieranie działań dotyczących przeciwdziałaniu zjawiskom niekontrolowanej suburbanizacji;
- wspieranie działań zapewniających ład przestrzenny;
- wspieranie działań z zakresu promowania biogospodarki.

4.2. CS 2. Mobilny Subregion Centralny

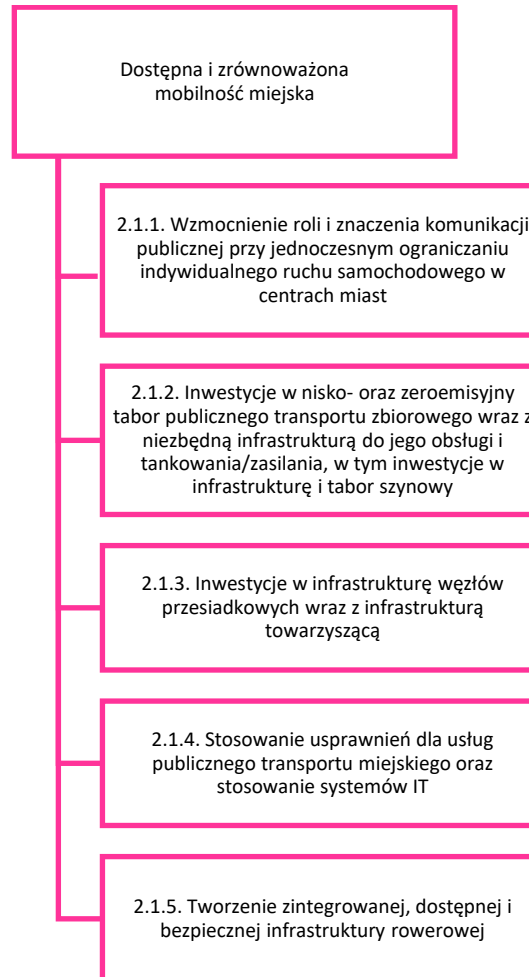

C 2.1. Dostępna i zrównoważona mobilność miejska

Działania będą koncentrować się na wzmocnieniu roli i znaczenia komunikacji publicznej oraz zwiększaniu dostępności i promocji mikromobilności przy jednoczesnym ograniczaniu indywidualnego ruchu samochodowego w centrach miast. Inwestycje w nisko- oraz zeroemisyjny tabor publicznego transportu zbiorowego wraz z niezbędną infrastrukturą do jego obsługi i tankowania/zasilania, w tym inwestycje w infrastrukturę i tabor szynowy pozwolą na podniesienie atrakcyjności komunikacji publicznej i upowszechnienie jej. Pomocne w tym będą także inwestycje w dostępną infrastrukturę węzłów przesiadkowych wraz z infrastrukturą towarzyszącą (ciągi pieszo-rowerowe, drogi rowerowe). Infrastruktura ta zapewni odpowiedni poziom skomunikowania, zwiększy bezpieczeństwo i komfort podróżowania, będąc jednocześnie dostosowaną do potrzeb osób o ograniczonej mobilności. Na podniesienie atrakcyjności komunikacji publicznej wpłyną również usprawnienia usług publicznego transportu miejskiego czy stosowanie systemów IT, które z jednej strony mogą dawać uprzywilejowanie dla komunikacji publicznej, a z drugiej stanowić narzędzie informacyjne dla pasażerów (np. systemy dynamicznej informacji pasażerskiej). Stosowane rozwiązania będą zgodne z koncepcją „mobilność jako usługa”. Równoległe do powyższych działań prowadzony będzie rozwój zintegrowanego, dostępnego i bezpiecznego systemu tras rowerowych. Przebieg nowo powstających tras rowerowych będzie zgodny z koncepcją sieci Regionalnych Tras Rowerowych oraz z Regionalną Polityką Rowerową Województwa Śląskiego i zapewni integrację z innymi środkami transportu. Poza budową infrastruktury tras rowerowych, powstanie także niezbędna infrastruktura towarzysząca. Wszystkie działania zostaną dopełnione działaniami informacyjno-edukacyjnymi, zachęcającymi do korzystania z alternatywnych, zeroemisyjnych form transportu, w tym także transportu rowerowego.

Inwestycje z zakresu zrównoważonej mobilności miejskiej realizowane w Subregionie Centralnym będą spójne z Planem Zrównoważonej Mobilności Miejskiej (SUMP).

Schemat 4. CS 2. Mobilny subregion centralny – kierunki działań

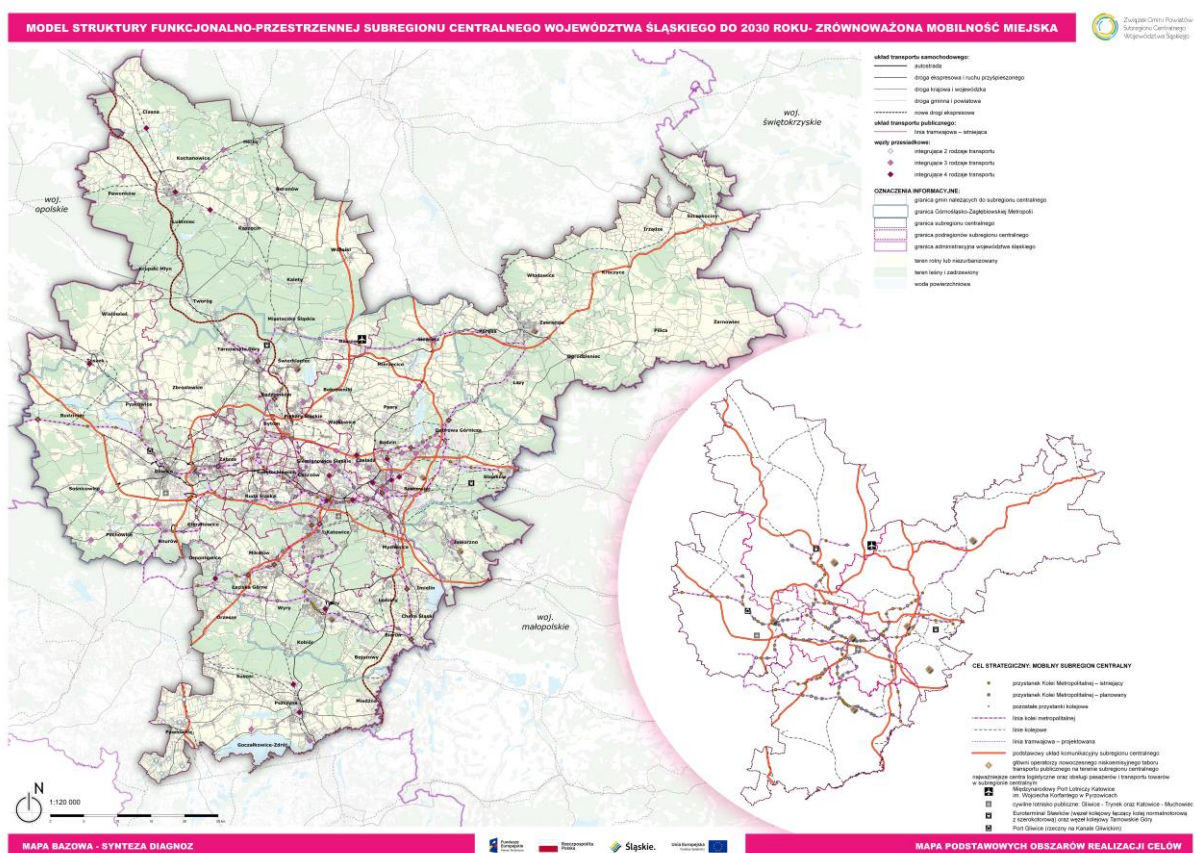

Obszary współpracy w ramach celu strategicznego CS 2. Mobilny Subregion Centralny

W ramach celu strategicznego wyznaczone zostały dwa obszary współpracy, zobrazowane na poniższych planszach. Są one uszczegółowieniem modelu struktury funkcjonalno-przestrzennej Subregionu Centralnego Województwa Śląskiego, który jest opisany w rozdziale 6 Model struktury funkcjonalno-przestrzennej subregionu centralnego.

Obszar współpracy - zrównoważona mobilność miejska. Wyznaczony obszar jest zgodny z regionalnymi obszarami strategicznej interwencji - OSI problemowe: gminy z problemami środowiskowymi w zakresie jakości powietrza, gminy w transformacji górniczej oraz gminy tracące funkcje społeczno-gospodarcze.

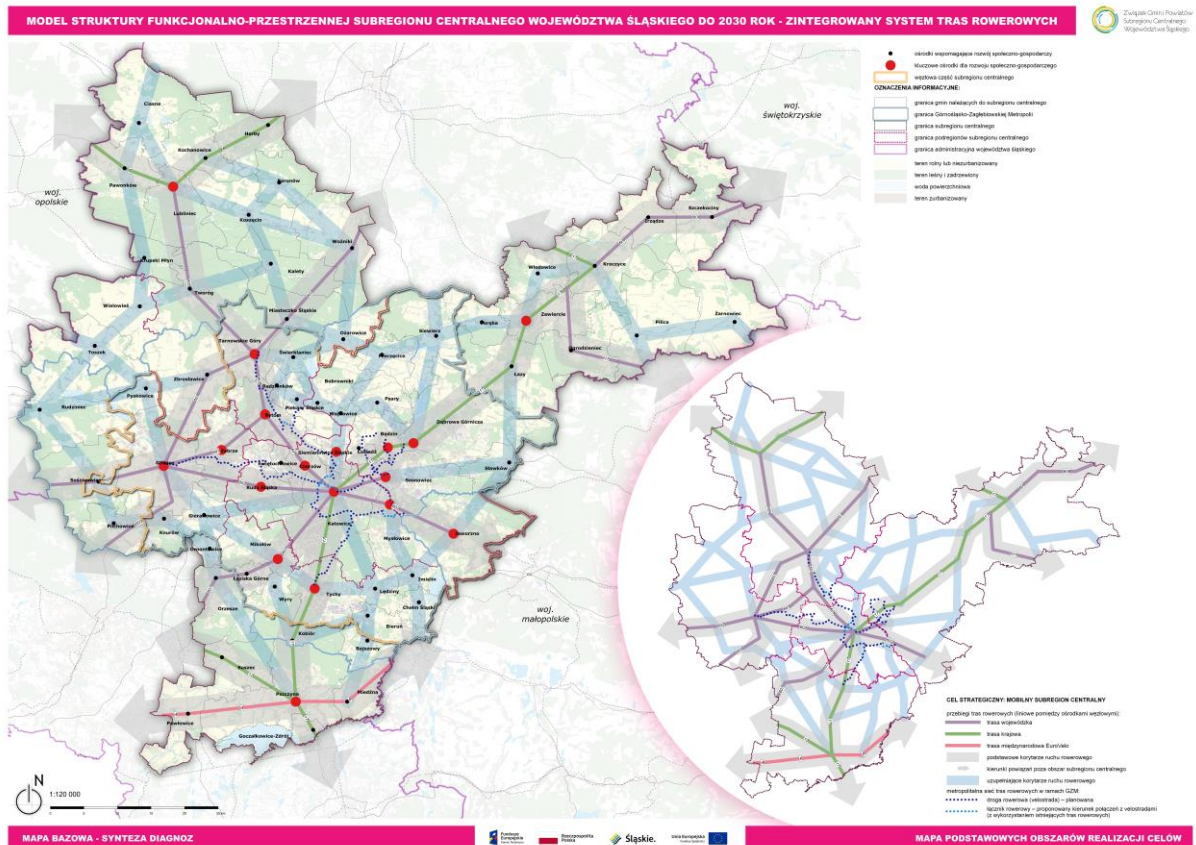
Kompozycja mapowa 4. Obszar współpracy zrównoważona mobilność miejska

Źródło: Opracowanie P.A. NOVA S.A.

Obszar współpracy - zintegrowany system tras rowerowych. Wyznaczony obszar jest zgodny z regionalnymi obszarami strategicznej interwencji - OSI problemowe: gminy z problemami środowiskowymi w zakresie jakości powietrza, gminy w transformacji górniczej oraz gminy tracące funkcje społeczno-gospodarcze.

Kompozycja mapowa 5. Obszar współpracy zintegrowany system tras rowerowych

Źródło: Opracowanie P.A. NOVA S.A.

Propozycje działań na obszarze Subregionu Centralnego wspierające realizację zdiagnozowanych celów strategicznych

- wspieranie działań z zakresu inwestycji drogowych (w szczególności z zakresu uspokajania ruchu w centrach miast);
- wspieranie działań z zakresu inwestycji kolejowych (wraz z zakupem taboru kolejowego);
- wspieranie działań z zakresu zakupu nowoczesnego niskoemisyjnego taboru autobusowego/trolejbusowego wraz z infrastrukturą do ładowania;
- wspieranie działań z zakresu rozbudowy infrastruktury związanej z transportem tramwajowym, w tym zakup taboru;
- wspieranie działań z zakresu budowy i modernizacji zintegrowanych węzłów przesiadkowych wraz z infrastrukturą towarzyszącą;

- wspieranie działań z zakresu rozwoju sieci tras rowerowych wraz z niezbędną infrastrukturą towarzyszącą;
- wspieranie działań z zakresu rozwoju inteligentnych systemów transportowych;
- wspieranie działań z zakresu integracji biletowej i taryfowej;
- wspieranie działań mających na celu rozwój elektro- i mikromobilności;
- wspieranie działań z zakresu stosowania narzędzi uspokajania ruchu wpływających na poprawę bezpieczeństwa w ruchu drogowym;
- wspieranie działań mających na celu promocję alternatywnych, zeroemisyjnych form transportu.

4.3. CS 3. Subregion Centralny sprzyjający rozwojowi społecznemu i gospodarczemu

C 3.1. Łagodzenie społecznych i gospodarczych skutków transformacji

Dla złagodzenia społecznych skutków transformacji niezbędne jest podniesienie jakości kapitału ludzkiego oraz wsparcie osób odchodzących z górnictwa i branż z nim powiązanych oraz ich rodzin. Podniesienie jakości kapitału ludzkiego będzie realizowane przez efektywną edukację na wszystkich poziomach. Z punktu widzenia transformacji kluczowe jest przekształcanie i zagospodarowywanie terenów pogórnich i poprzemysłowych na cele gospodarcze. Umożliwi to tworzenie terenów inwestycyjnych, na których docelowo mogą być lokalizowane m.in. strefy aktywności gospodarczej, huby, parki technologiczne i przemysłowe, inkubatory przedsiębiorczości, centra obsługi inwestora i inne podmioty zarówno prowadzące działalność gospodarczą jak i wspomagające jej prowadzenie. Uzupełnieniem dla tych działań będą inicjatywy wspierające rozwój współpracy przedsiębiorstw, wsparcie sektorów tradycyjnych w zmiany ich profilu gospodarczego w stronę zielonej i cyfrowej gospodarki, stosowanie nowoczesnych procesów technologicznych, rozwój zasobów ludzkich oraz ograniczenie negatywnego wpływu na środowisko. Dopełnieniem procesu transformacji w wymiarze społecznym i gospodarczym jest zmiana profilu kształcenia w szkołach branżowych kształcących w zawodach górniczych i związanych z przemysłem tradycyjnym w taki sposób, by była ona dopasowana do potrzeb i warunków rynku pracy. Poza zmianą profilu kształcenia istotne jest także zapewnienie wysokiej jakości edukacji poprzez inwestycje w infrastrukturę kształcenia zawodowego oraz podnoszenie kompetencji i zdobywanie nowych kwalifikacji zarówno przez uczniów jak i nauczycieli. Niezbędne jest także wzmocnienie kształcenia dualnego i szersza współpraca szkół z pracodawcami oraz uczelniami. Osoby odchodzące z górnictwa i branż z nim związanych będą mogły korzystać z możliwości przekwalifikowania i poszerzenia kwalifikacji, a także zakładania własnej działalności gospodarczej. Dla rodzin górniczych i powiązanych pośrednio lub bezpośrednio z górnictwem, ważne będzie tworzenie indywidualnych planów działań. Bardzo ważne są także działania wyprzedzające, które złagodzą lub zapobiegą wystąpieniu napięć społecznych z powodu transformacji. Działaniami tymi będzie włączenie w proces transformacji wszystkich jej interesariuszy i szerokie informowanie o niej. Istotne jest także dążenie do zachowania tożsamości kulturowej, terytorialnej, społecznej i dziedzictwa przemysłowego z poszanowaniem tradycji – pomocna w tym może być aktywizacja zawodowa niepracujących dotąd członków rodzin górniczych. Istotne również będzie objęcie wsparciem przedsiębiorstw okołogórniczych.

C 3.2. Łagodzenie niekorzystnych trendów demograficznych

Rosnąca liczba ludności w wieku poprodukcyjnym niesie ze sobą konieczność podjęcia działań, których skutkiem będzie zwiększenie dostępności do usług społecznych i zdrowotnych, zapobieganie izolacji społecznej oraz wykluczeniu społecznemu, w tym osób starszych czy dostosowywanie przestrzeni publicznej dostępnej dla wszystkich użytkowników, szczególnie tych ze specjalnymi potrzebami. Istotnym działaniem wpływającym na łagodzenie niekorzystnych trendów demograficznych jest wzmacnianie kształcenia ustawicznego.

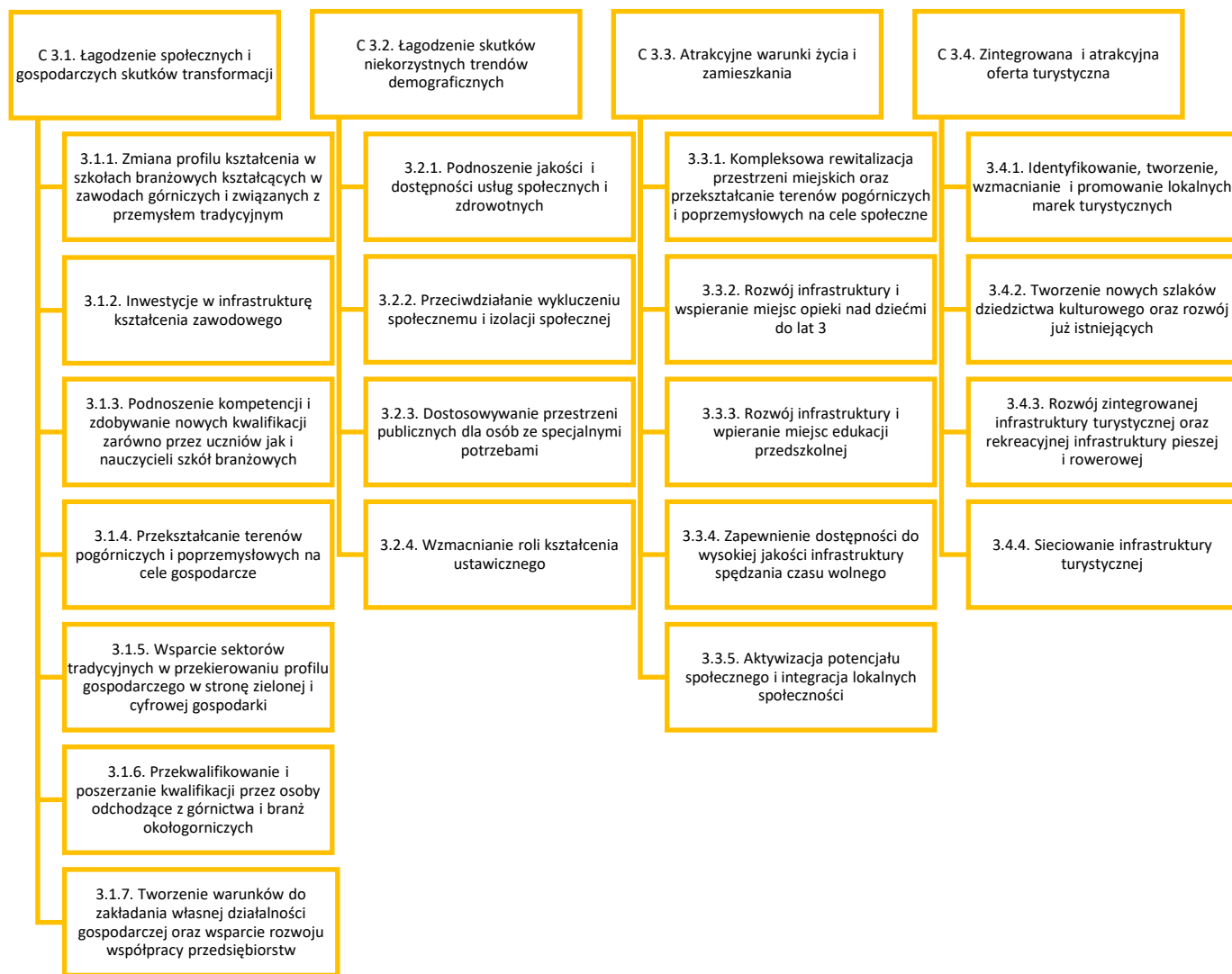
C 3.3. Atrakcyjne warunki życia i zamieszkania

Depopulacja i suburbanizacja przekładają się na zamieranie życia gospodarczego i społecznego centrów miast i ogólną degradację przestrzeni publicznych. Istotna dla podnoszenia warunków życia jest kompleksowa rewitalizacja przestrzeni miejskich oraz przekształcenie terenów pogórnich i przemysłowych na cele społeczne. Wdrażanie w miastach koncepcji „smart cities” również przyczyni się do zwiększenia atrakcyjności miejsca zamieszkania. Aby zahamować odpływ młodych mieszkańców Subregionu Centralnego ważne jest stworzenie dobrych warunków do godzenia życia prywatnego i zawodowego, w tym rozwój infrastruktury i wspieranie miejsc opieki dla dzieci do lat 3 oraz edukacji przedszkolnej. Na atrakcyjność miejsca zamieszkania wpływa także dostępność do wysokiej jakości infrastruktury spędzania czasu wolnego oraz terenów zielonych. Jej rozbudowa pozwoli także na rozwój mieszkańców, integrację lokalnych społeczności i pomoże w promocji aktywnego oraz zdrowego stylu życia.

C 3.4. Zintegrowana i atrakcyjna oferta turystyczna

Potencjał terenów zielonych, istniejące lokalne marki i produkty oraz dziedzictwo przemysłowe Subregionu Centralnego mogą zostać wykorzystane zarówno dla celów rekreacyjnych jak i turystycznych. Podejmowane działania będą się skupiać na identyfikowaniu, tworzeniu, wzmacnianiu i promowaniu lokalnych marek turystycznych, tworzeniu nowych szlaków dziedzictwa kulturowego oraz rozwoju już istniejących. Istotnym elementem podnoszenia atrakcyjności oferty turystycznej jest także rozwój zintegrowanej infrastruktury turystycznej z zastosowaniem np. rozwiązań cyfrowych. Ważny jest także rozwój turystycznej i rekreacyjnej infrastruktury pieszej i rowerowej. Aby oferta turystyczna była jak najszersza, podejmowane będą działania mające na celu sieciowanie infrastruktury turystycznej. Działania te mogą być pomocne w zachowaniu tożsamości kulturowej, terytorialnej i dziedzictwa przemysłowego z poszanowaniem tradycji.

Schemat 5. CS 3. Subregion Centralny sprzyjający rozwojowi społecznemu i gospodarczemu – kierunki działań

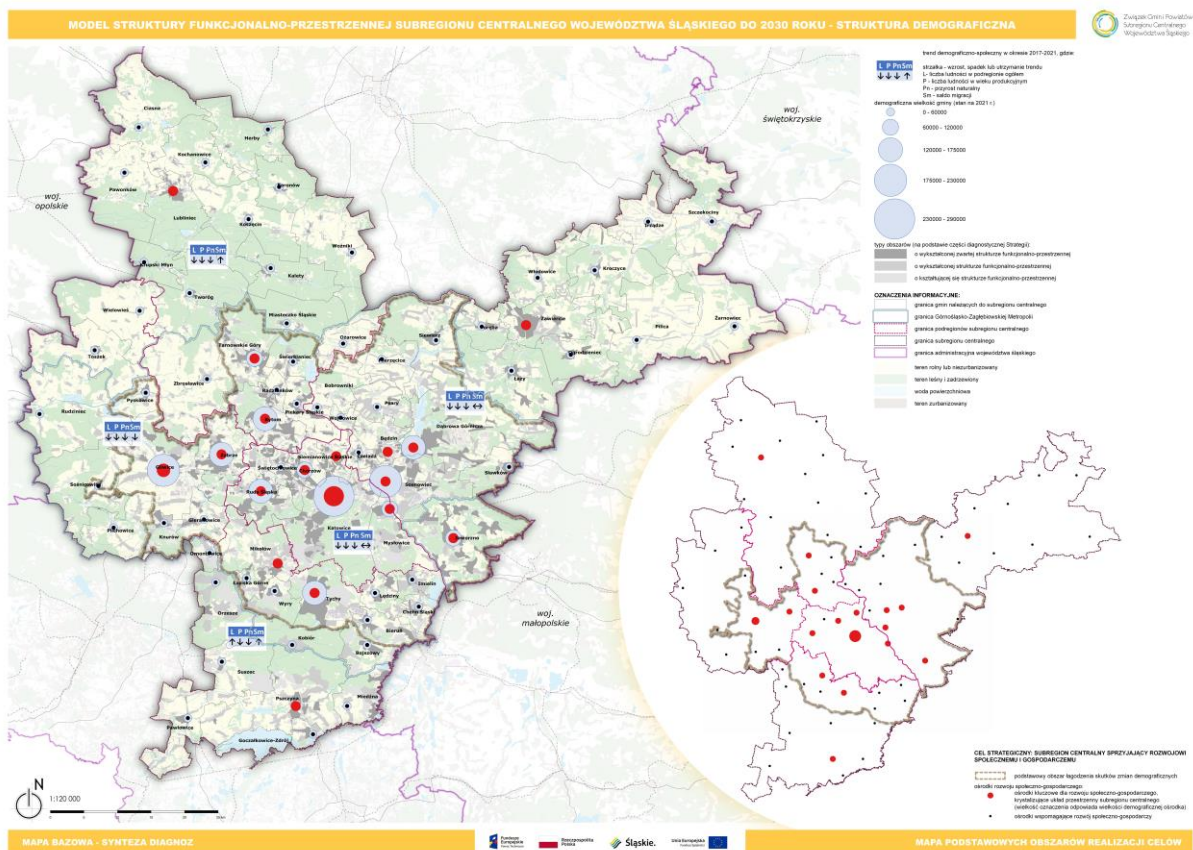

Obszary współpracy w ramach celu strategicznego CS 3. Subregion Centralny sprzyjający rozwojowi społecznemu i gospodarczemu

W ramach celu strategicznego wyznaczone zostały trzy obszary współpracy, zobrazowane na poniższych planszach. Są one uszczegółowieniem modelu struktury funkcjonalno-przestrzennej Subregionu Centralnego Województwa Śląskiego, który jest opisany w rozdziale 6 Model struktury funkcjonalno-przestrzennej subregionu centralnego.

Obszar współpracy - łagodzenie skutków zmian demograficznych. Wyznaczony obszar jest zgodny z regionalnymi obszarami strategicznej interwencji - OSI konkurencyjne: ośrodki wzrostu, OSI problemowe: gminy w transformacji górniczej, gminy tracące funkcje społeczno-gospodarcze.

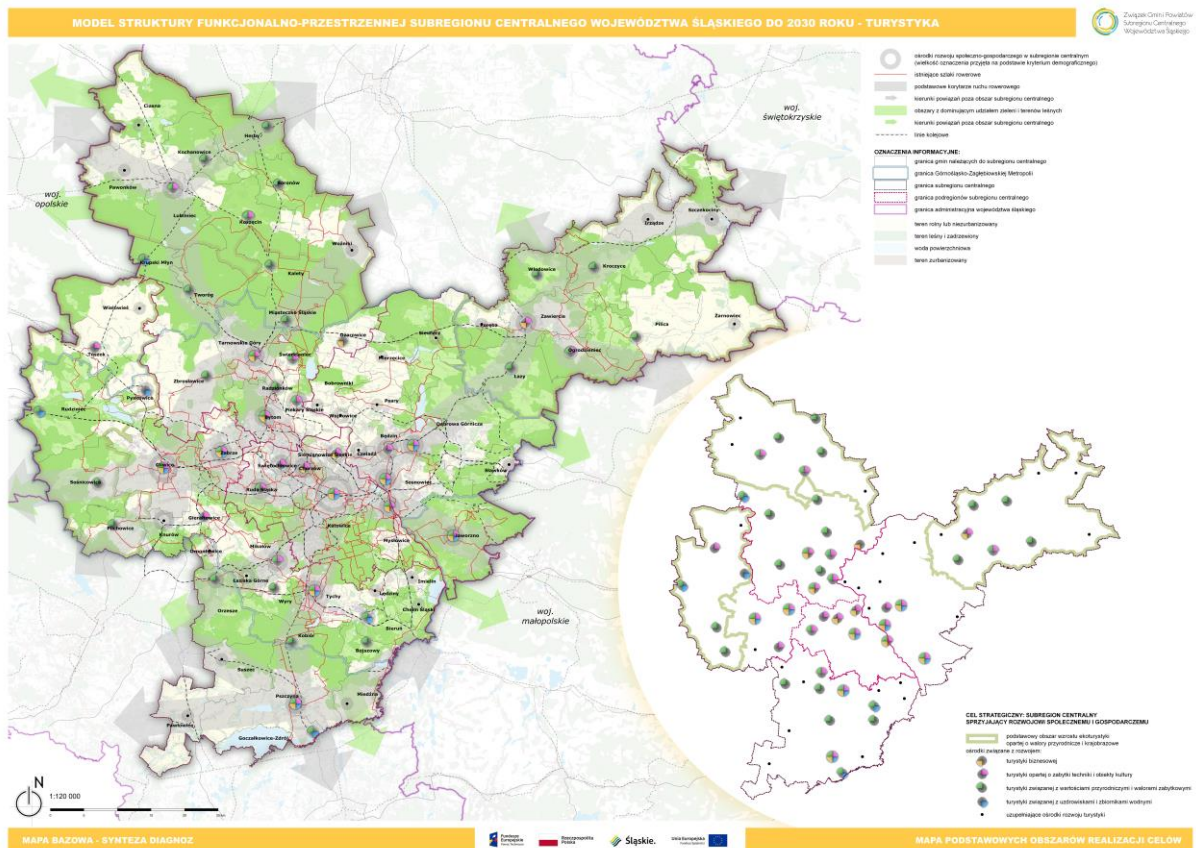
Kompozycja mapowa 6. Obszar współpracy łagodzenie skutków zmian demograficznych

Źródło: Opracowanie P.A. NOVA S.A.

Obszar współpracy – turystyka. Wyznaczony obszar jest zgodny z regionalnymi obszarami strategicznej interwencji - OSI konkurencyjne: ośrodki wzrostu, OSI problemowe: gminy w transformacji górniczej, gminy tracące funkcje społeczno-gospodarcze.

Kompozycja mapowa 8. Obszar współpracy turystyka

Źródło: Opracowanie P.A. NOVA S.A.

Propozycje działań na obszarze Subregionu Centralnego wspierające realizację zdiagnozowanych celów strategicznych

- wspieranie działań z zakresu inwestycji w infrastrukturę kształcenia zawodowego;
- wspieranie działań z zakresu podnoszenia kompetencji i zdobywania nowych kwalifikacji zarówno przez uczniów jak i nauczycieli szkół branżowych;
- wspieranie działań z zakresu przeprofilowania sektorów tradycyjnych w stronę zielonej i cyfrowej gospodarki;
- wspieranie działań z zakresu wzmacniania roli kształcenia ustawicznego;
- wspieranie działań z zakresu rozwoju kształcenia ogólnego;
- wspieranie działań z zakresu rozwoju szkolnictwa wyższego;
- wspieranie działań z zakresu rozwoju infrastruktury i wspieranie miejsc edukacji przedszkolnej;

- wspieranie działań z zakresu rozwoju infrastruktury i wspieranie miejsc opieki nad dziećmi do lat 3;
- wspieranie działań z zakresu podnoszenia jakości kształcenia na każdym etapie szczebla edukacji oraz podnoszenia kompetencji i zdobywania nowych kwalifikacji przez nauczycieli;
- wspieranie działań z zakresu stymulowania współpracy szkół branżowych z uczelniami wyższymi;
- wspieranie działań z zakresu zmiany profilu kształcenia w szkołach branżowych kształcących w zawodach górniczych i związanych z przemysłem tradycyjnym;
- wspieranie działań z zakresu przekwalifikowania i poszerzania kwalifikacji przez osoby odchodzące z górnictwa i branż okołogórniczych;
- wspieranie działań z zakresu inwestycji z zakresu przekształcania terenów pogórnicznych i poprzemysłowych na cele gospodarcze, społeczne;
- wspieranie działań z zakresu tworzenia warunków do zakładania własnej działalności gospodarczej oraz wsparcia rozwoju współpracy przedsiębiorstw;
- wspieranie działań z zakresu podnoszenia jakości i dostępności usług społecznych i zdrowotnych;
- wspieranie działań mających na celu poprawę dostępu do opieki psychologicznej dla mieszkańców subregionu centralnego;
- wspieranie działań z zakresu wykorzystania technologii informacyjnych i telekomunikacyjnych do wspomagania działań związanych z ochroną zdrowia (E-zdrowie);
- wspieranie działań mających na celu aktywizację społeczną i zawodową, w tym osób starszych;
- wspieranie działań mających na celu zachowanie zasad równości szans na rynku pracy;
- wspieranie działań z zakresu wsparcia społeczności mniejszościowych oraz integracji społeczno-gospodarczej cudzoziemców;
- wspieranie działań mających na celu wsparcie rodziny, dzieci i młodzieży oraz deinstytucjonalizację pieczy zastępczej;
- wspieranie działań z zakresu przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu i izolacji społecznej;
- wspieranie działań z zakresu dostosowywania przestrzeni publicznej dla osób ze specjalnymi potrzebami;
- wspieranie działań z zakresu kompleksowej rewitalizacji przestrzeni miejskich;
- wspieranie działań z zakresu kompleksowej rewitalizacji przestrzeni wiejskich;
- wspieranie działań z zakresu zapewnienia dostępności do wysokiej jakości infrastruktury spędzania czasu wolnego;
- wspieranie działań z zakresu aktywizacji potencjału społecznego i integracji lokalnych społeczności;

- wspieranie działań z zakresu identyfikowania, tworzenia, wzmocnienia i promowania lokalnych marek turystycznych;
- wspieranie działań z zakresu tworzenia nowych szlaków dziedzictwa kulturowego oraz rozwoju już istniejących;
- wspieranie działań mających na celu zwiększenie roli kultury i turystyki w rozwoju subregionalnym;
- wspieranie działań z zakresu rozwoju zintegrowanej infrastruktury turystycznej i okolicy turystycznej oraz rekreacyjnej infrastruktury pieszej i rowerowej;
- wspieranie działań z zakresu sieciowania infrastruktury turystycznej;
- wspieranie działań z zakresu wykorzystania istniejących i kreowania nowych terenów inwestycyjnych;
- wspieranie działań podnoszących konkurencyjność sektora MŚP;
- wspieranie działań z zakresu rozwoju i wykorzystania potencjału intelektualnego, infrastrukturalnego i instytucjonalnego biznesu do rozwoju i podnoszenia innowacyjności Subregionu Centralnego;
- wspieranie działań z zakresu podnoszenia potencjału badawczo-rozwojowego w Subregionie Centralnym i rozwoju współpracy nauka-biznes;
- wspieranie działań na rzecz wzmocnienia relacji pomiędzy pracodawcami a ośrodkami naukowymi i edukacyjnymi w celu zmniejszenia dystansu pomiędzy nauczaniem a potrzebami rynku pracy;
- wspieranie działań z zakresu cyfryzacji administracji publicznej.

4.4. CS 4. Subregion Centralny sprawnie zarządzany

C 4.1. Wysoka jakość zarządzania rozwojem Subregionu Centralnego

Wykorzystując doświadczenie Związku Subregionu Centralnego w koordynacji działań rozwojowych w subregionie w latach 2014-2020 oraz w budowaniu partnerskich relacji z jednostkami samorządu terytorialnego, samorządem województwa, GZM, pozostałymi subregionami oraz partnerami społecznymi, instytucjami otoczenia biznesu i organizacjami pozarządowymi oraz społeczeństwa obywatelskiego, niezbędne jest dalsze wzmocnienie potencjału instytucjonalnego Związku. W podnoszeniu jakości zarządzania niezbędny będzie także rozwój i integracja e-usług publicznych, co jest szczególnie ważne w kontekście zintegrowanego rozwoju i planowania przestrzeni. Istotna jest także współpraca samorządów przy opracowywaniu dokumentów planistycznych. Biuro Związku Subregionu Centralnego będzie pełniło ważną rolę we wdrażaniu Strategii, w związku z czym konieczny jest rozwój narzędzi planowania, wdrażania i monitorowania procesów rozwojowych oraz wsparcie kompetencyjne pracowników Biura. Istotne będzie prowadzenie działań wzmocniających współpracę między gminami członkowskimi oraz podejmowanie inicjatyw służących wypracowywaniu mechanizmów prowadzących do zawiązywania partnerstw. Działania te wpłyną na wzmocnienie i usprawnienie wypracowanego ponadlokalnego modelu współpracy w subregionie.

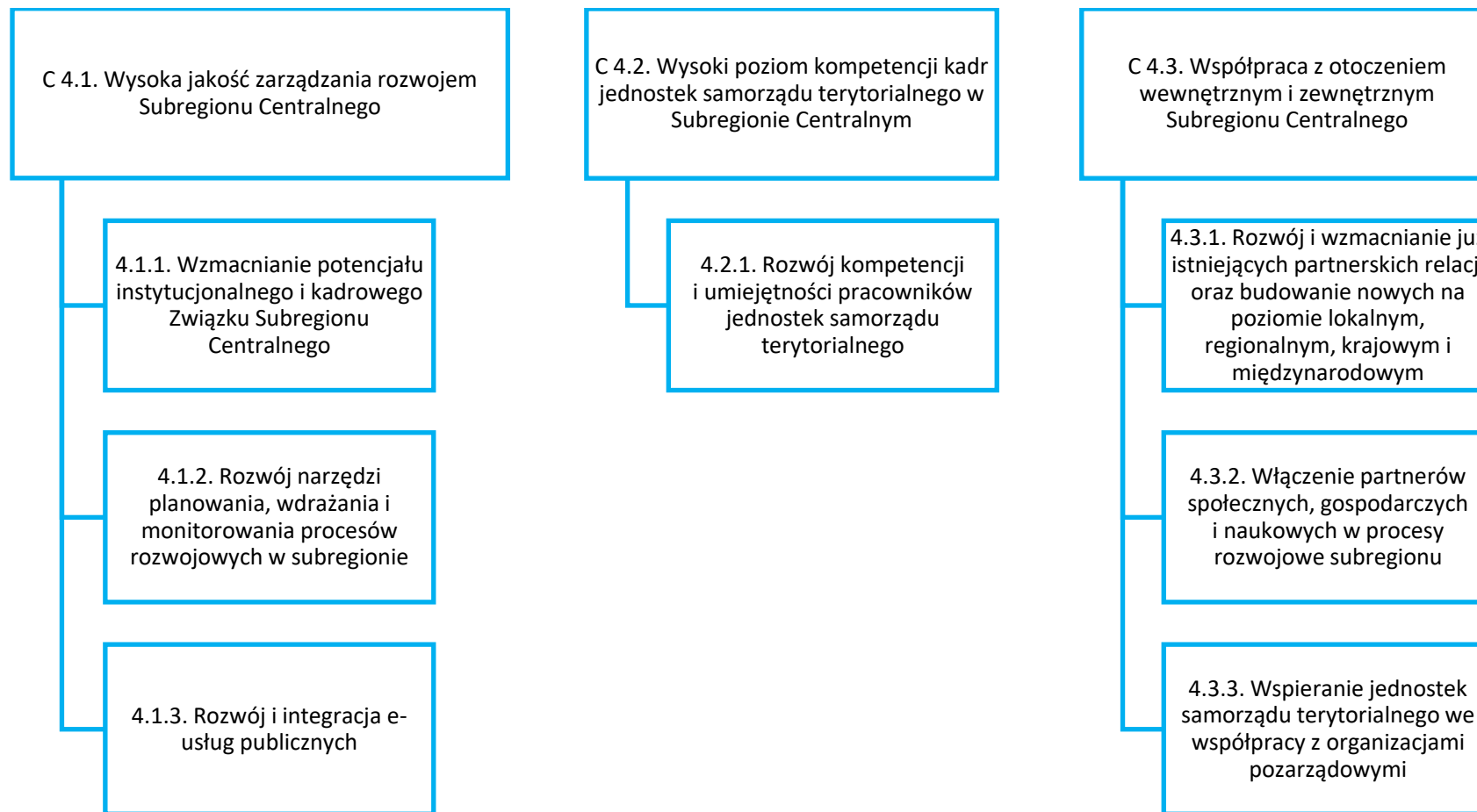
C 4.2. Wysoki poziom kompetencji kadr jednostek samorządu terytorialnego w Subregionie Centralnym

Dla sprawnego zarządzania rozwojem Subregionu Centralnego niezbędna jest wykwalifikowana i doskonalsza swoje umiejętności kadra. Rozwój kompetencji oraz podnoszenie kwalifikacji pracowników jednostek samorządu terytorialnego będą miały wpływ na jakość zadań i projektów realizowanych przez Członków Związku.

C 4.3. Współpraca z otoczeniem wewnętrznym i zewnętrznym Subregionu Centralnego

Rozwój i wzmocnienie już istniejących partnerskich relacji oraz budowanie nowych na poziomie lokalnym, regionalnym, krajowym i międzynarodowym są niezbędne dla zapewnienia zrównoważonego rozwoju terytorialnego. Ważne jest, aby planowanie i wdrażanie procesów rozwojowych odbywało się poprzez szeroką partycypację społeczną. Włączenie partnerów społecznych, gospodarczych i naukowych przyczyni się do budowania silnej pozycji subregionu dzięki uwzględnianiu potrzeb wszystkich interesariuszy i zapewni szerokie spojrzenie na kwestie rozwojowe. Ważnym działaniem jest również wspieranie jednostek samorządu terytorialnego we współpracy z organizacjami pozarządowymi.

Schemat 6. CS 4. Subregion Centralny sprawnie zarządzany – kierunki działań

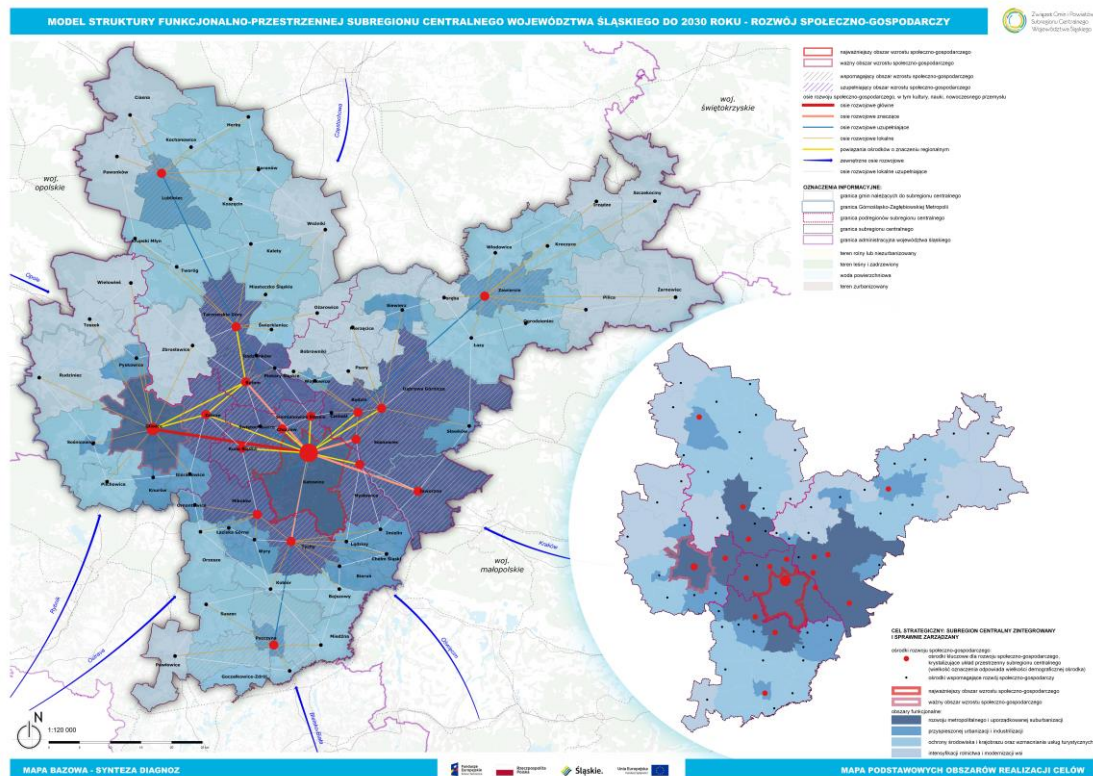

Obszary współpracy w ramach celu strategicznego CS 4. Subregion Centralny sprawnie zarządzany

W ramach tego celu strategicznego zobrazowane zostały osie rozwoju społeczno-gospodarczego subregionu oraz jego obszary funkcjonalne, na których realizowane będą działania przypisane do celów operacyjnych w ramach CS 4. Są one uszczegółowieniem modelu struktury funkcjonalno-przestrzennej Subregionu Centralnego Województwa Śląskiego, który jest opisany w rozdziale 6 Model struktury funkcjonalno-przestrzennej subregionu centralnego.

Obszar współpracy - zintegrowany rozwój społeczno-gospodarczy. Wyznaczony obszar jest zgodny z regionalnymi obszarami strategicznej interwencji - OSI konkurencyjne: ośrodki wzrostu, OSI problemowe: gminy w transformacji górniczej, gminy tracące funkcje społeczno-gospodarcze.

Kompozycja mapowa 9. Obszar współpracy zintegrowany rozwój społeczno-gospodarczy

Źródło: Opracowanie P.A. NOVA S.A.

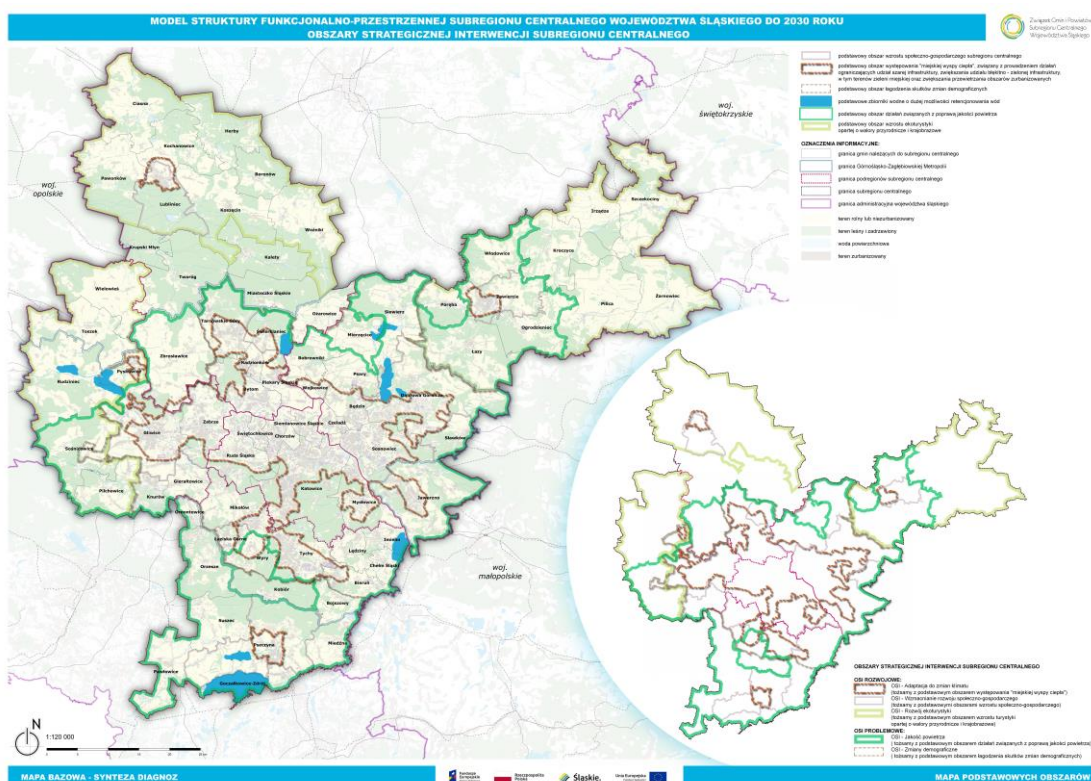
Propozycje działań na obszarze Subregionu Centralnego wspierające realizację zdiagnozowanych celów strategicznych

- wspieranie działań z zakresu wzmocnienia potencjału instytucjonalnego i kadrowego Związku Subregionu Centralnego;
- wspieranie działań z zakresu rozwoju narzędzi planowania, wdrażania i monitorowania procesów rozwojowych w Subregionie Centralnym;
- wspieranie działań z zakresu rozwoju kompetencji i umiejętności pracowników jednostek samorządu terytorialnego z obszaru Subregionu Centralnego;
- wspieranie działań z zakresu rozwoju i wzmocnienia już istniejących partnerskich relacji Subregionu Centralnego oraz budowania nowych na poziomie lokalnym, regionalnym, krajowym i międzynarodowym;
- wspieranie działań mających na celu wypracowanie mechanizmów przygotowywania i realizacji wspólnych projektów;
- wspieranie działań z zakresu tworzenia narzędzi umożliwiających programowanie wspólnego rozwoju (dokumenty strategiczne, platformy projektów, forum wymiany doświadczeń, centra kompetencji itp.);
- wspieranie działań z zakresu włączenia partnerów społecznych, gospodarczych i naukowych w procesy rozwojowe Subregionu Centralnego;
- wspieranie jednostek samorządu terytorialnego z obszaru Subregionu Centralnego we współpracy z organizacjami pozarządowymi;
- wspieranie działań mających na celu upowszechnienie wiedzy z zakresu zrównoważonego rozwoju;
- wspieranie działań mających na celu budowanie roli subregionu jako partnera w realizacji polityki rozwoju województwa śląskiego oraz realizacji polityki rozwoju kraju i UE;
- wspieranie działań mających na celu współdziałanie gmin z zakresu spójności kierunków zagospodarowania przestrzennego;
- wspieranie działań z zakresu rozwoju i integracji e-usług publicznych.

5. Wewnętrzne Obszary Strategicznej Interwencji

W oparciu o przeprowadzone diagnozy oraz w toku prac nad modelem struktury funkcjonalno-przestrzennej Subregionu Centralnego, zidentyfikowano trzy Obszary Strategicznej Interwencji: adaptacja do zmian klimatu, turystyka i poprawa jakości powietrza. Przedstawia je poniższa kompozycja mapowa (Kompozycja mapowa 10).

Kompozycja mapowa 10. Obszary Strategicznej Interwencji subregionu centralnego

Źródło: Opracowanie P.A. NOVA S.A.

OSI Adaptacja do zmian klimatu

Zidentyfikowane OSi Adaptacja do zmian klimatu jest obszarem rozwojowym.

Wskazane OSi będzie koncentrować się na:

- wykorzystaniu istniejącego potencjału terenów zielonych oraz terenów przemysłowych i pokopalnianych przekształcanych na cele środowiskowe w łagodzeniu skutków zmian klimatu;
- prowadzeniu działań zmierzających do ograniczania efektu miejskiej wyspy ciepła;
- zapobieganiu występowania powodziom, w tym będących wynikiem nawaalnych opadów deszczu;

- ograniczaniu skutków susz.

Działania w ramach OSI Adaptacja do zmian klimatu prowadzone będą w całym Subregionie Centralnym, ze szczególnym uwzględnieniem rdzenia i części węzłowej oraz z wykorzystaniem terenów zielonych w północnej i południowej części subregionu.

OSI Poprawa jakości powietrza

Zidentyfikowane OSI Poprawa jakości powietrza jest obszarem problemowym. Obszar ten pokrywa się z OSI Gminy z problemami środowiskowymi w zakresie jakości powietrza wskazanym w Strategii Rozwoju Województwa Śląskiego „Śląskie 2030” *Zielone Śląskie* i obejmuje cały subregion. Obszarem podstawowej interwencji będą natomiast działania realizowane w rdzeniu oraz w części węzłowej subregionu.

Działania podejmowane w ramach OSI Poprawa jakości powietrza będą koncentrowały się na:

- poprawie efektywności energetycznej budynków użyteczności publicznej oraz budynków mieszkalnych;
- zwiększaniu udziału odnawialnych źródeł energii w miksie energetycznym subregionu, w tym poprzez rozwój energetyki prosumenckiej, klastrów energii i społeczności energetycznych, a także infrastruktury wytwarzania i magazynowania energii;
- działaniach promujących komunikację publiczną oraz mikromobilność;
- inwestycjach w nisko- i zeroemisyjny tabor komunikacji publicznej, w tym infrastrukturę i tabor szynowy.

OSI Turystyka

Zidentyfikowane OSI Turystyka jest obszarem rozwojowym.

Działania podejmowane w ramach OSI Turystyka będą koncentrowały się na:

- wykorzystaniu istniejącego potencjału turystycznego opartego na:
 - terenach zielonych;
 - obiektach historycznych i przyrodniczych;
 - produktach regionalnych wskazanych obszarów.

W wyznaczonym obszarze znajduje się gmina Irządze, która jest zagrożona trwałą marginalizacją. Wykorzystanie potencjału jej położenia i walorów przyrodniczych może być impulsem do wzmocnienia procesów rozwojowych i sukcesywnego wyprowadzania tego obszaru z sytuacji kryzysowej. Obszar OSI Turystyka pokrywa się z OSI Obszary cenne przyrodniczo oraz gminy tracące funkcje społeczno-gospodarcze

wskazanymi w Strategii Rozwoju Województwa Śląskiego „Śląskie 2030” Zielone Śląskie.

Działania w ramach OSI Turystyka prowadzone będą szczególnie w północnej i zachodniej części subregionu.

6. Model struktury funkcjonalno-przestrzennej subregionu centralnego

Model struktury funkcjonalno-przestrzennej, zgodnie z przepisami art. 10e ust. 3 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym, jest jednym z obowiązkowych elementów Strategii Rozwoju Subregionu Centralnego Województwa Śląskiego na lata 2021-2027, z perspektywą do 2030 r. Model jest odwzorowaniem przestrzennym celów strategicznych i kierunków działań określonych w Strategii. [Tabela 1](#) przedstawia schemat powiązań celów strategicznych i operacyjnych z planszami modelu.

Model w części graficznej składa się z jedenastu kompozycji mapowych. Część opisowa zawiera ustalenia i rekomendacje do prowadzenia polityki przestrzennej.

Część graficzna jest reprezentowana przez następujące kompozycje mapowe:

1. Model struktury funkcjonalno-przestrzennej Subregionu Centralnego Województwa Śląskiego do roku 2030,
2. Kompozycje mapowe odpowiadające obszarom działań dla wyznaczonych celów strategicznych:
 - Poprawa jakości powietrza,
 - Adaptacja do zmian klimatu,
 - Infrastruktura techniczna i odpady,
 - Zrównoważona mobilność miejska,
 - Zintegrowany system tras rowerowych,
 - Turystyka,
 - Transformacja społeczno-gospodarcza,
 - Struktura demograficzna,
 - Rozwój społeczno-gospodarczy.
3. Obszary strategicznej interwencji Subregionu Centralnego.

Obszary działań zobrazowane na kompozycjach mapowych są efektem analizy przeprowadzonych diagnoz oraz prac warsztatowych, w których brali udział przedstawiciele samorządów z obszaru Subregionu Centralnego. Określając obszary działań i współpracy poza wnioskami wynikającymi z diagnoz, pod uwagę wzięte były powiązania pomiędzy poszczególnymi gminami oraz ich potencjały i bariery rozwojowe.

Poniższa tabela ([Tabela 1](#)) przedstawia schemat powiązań celów strategicznych i operacyjnych z planszami modelu.

Tabela 1. Matryca powiązań celów strategii z kompozycjami mapowymi odpowiadającym obszarom działań dla wyznaczonych celów strategicznych.

Nazwy kompozycji mapowych	Obszar realizacji celu uwzględniony w kompozycji mapowej	C 1.1.	C 1.2.	C 1.3.	C 2.1.	C 3.1.	C 3.2.	C 3.3.	C 3.4.	C 4.1.	C 4.2.	C 4.3.
Poprawa jakości powietrza	podstawowy obszar działań związanych z poprawą jakości powietrza	x										
	podstawowy obszar działań w zakresie utrzymania przeważającego udziału zieleni (w tym obszarów leśnych wraz z kierunkami powiązań poza obszar Subregionu Centralnego Województwa Śląskiego)	x										
Adaptacja do zmian klimatu	podstawowy obszar wystąpienia „miejskiej wyspy ciepła”, związany z prowadzeniem działań ograniczających udział szarej infrastruktury, zwiększania udziału błękitno - zielonej infrastruktury, w tym terenów zieleni miejskiej oraz zwiększania przewietrzania obszarów zurbanizowanych		x									
	podstawowe zbiorniki wodne o dużej możliwości retencjonowania wód		x									
	podstawowe powiązania przyrodnicze (wzdłuż dolin rzecznych lub w śladzie korytarzy ekologicznych)		x									
	podstawowe, zwarte obszary leśne wraz z otuliną, dla zachowania ciągłości przyrodniczej obszaru Subregionu Centralnego Województwa Śląskiego		x									

Nazwy kompozycji mapowych	Obszar realizacji celu uwzględniony w kompozycji mapowej	C 1.1.	C 1.2.	C 1.3.	C 2.1.	C 3.1.	C 3.2.	C 3.3.	C 3.4.	C 4.1.	C 4.2.	C 4.3.
Infrastruktura techniczna i odpady	wielkoobszarowe tereny zdegradowane: teren Zakładów Chemicznych „Organika Azot” w Jaworznie, teren byłych Zakładów Chemicznych „Tarnowskie Góry” w Tarnowskich Górach			x								
	planowane stacje tankowania wodoru			x								
	podstawowy obszar zmierzania do gospodarki obiegu zamkniętego oraz redukcji odpadów składowanych na składowiskach odpadów			x								
	obszary zwiększania udziału rozproszonych instalacji wytwarzania energii opartej o odnawialne źródła energii, w którym należy dążyć do zwiększania liczby instalacji OZE, jak również liczby podmiotów magazynujących energię ze źródeł odnawialnych			x								
Zrównoważona mobilność miejska	obszar rozwoju Kolei Metropolitalnej: istniejące i planowane przystanki kolejowe, linie kolei metropolitalnej				x							
	podstawowy układ komunikacji drogowej Subregionu Centralnego				x							
	przebiegi nowych – planowanych lub w realizacji dróg ekspresowych				x							
	projektowane linie tramwajowe				x							
	lokalizacje głównych operatorów nowoczesnego niskoemisyjnego taboru transportu publicznego na terenie Subregionu Centralnego				x							

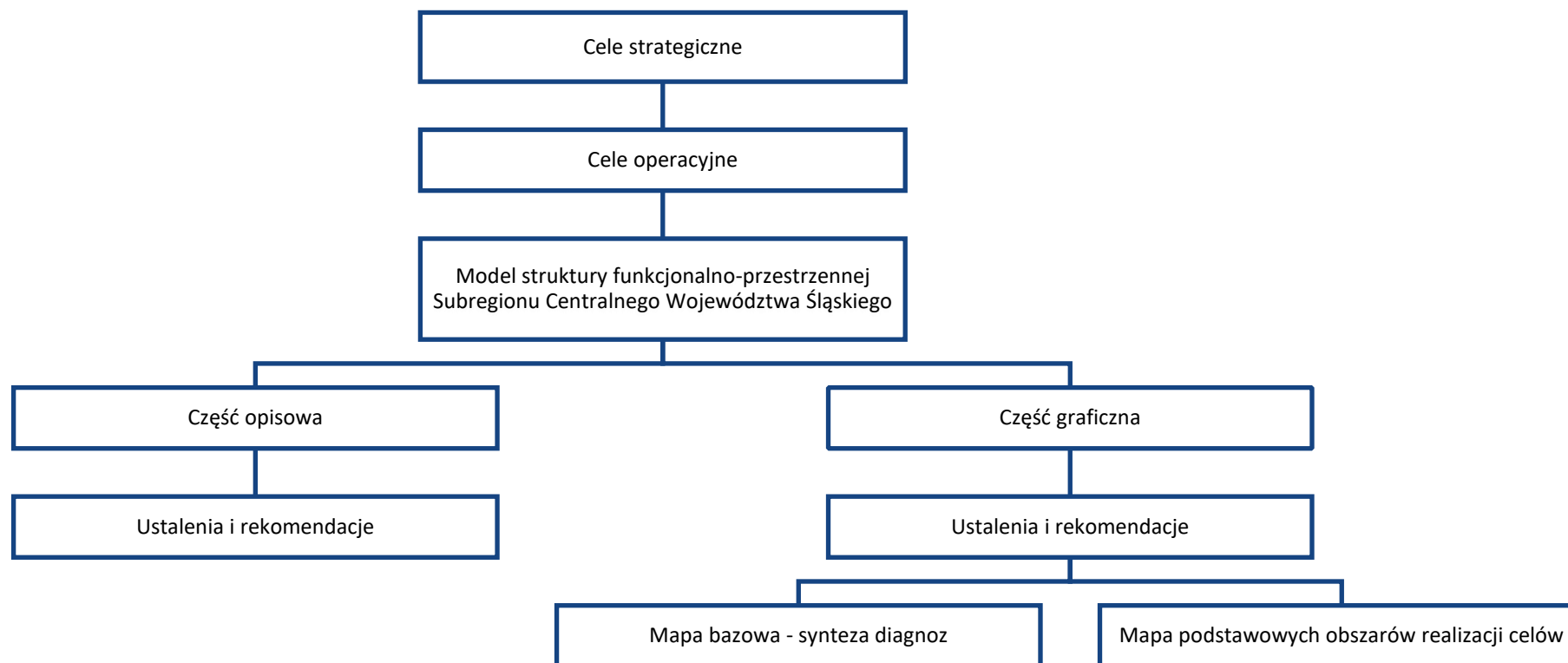
Nazwy kompozycji mapowych	Obszar realizacji celu uwzględniony w kompozycji mapowej	C 1.1.	C 1.2.	C 1.3.	C 2.1.	C 3.1.	C 3.2.	C 3.3.	C 3.4.	C 4.1.	C 4.2.	C 4.3.
	najważniejsze centra logistyczne oraz obsługi pasażerów i transportu towarów				x							
	przebiegi tras rowerowych: wojewódzkich, krajowych i międzynarodowych EuroVelo				x							
	podstawowe korytarze ruchu drogowego – kierunki połączeń				x							
	uzupełniające korytarze ruchu drogowego – kierunki połączeń				x							
	metropolitalna sieć tras rowerowych w ramach obszaru Górnośląsko-Zagłębiowskiej Metropolii				x							
Turystyka	ośrodki turystyki biznesowej								x			
	ośrodki turystyki opartej o zabytki techniki i obiekty kultury								x			
	ośrodki turystyki związanej z wartościami przyrodniczymi i walorami zabytkowymi								x			
	ośrodki turystyki związanej z uzdrowiskami i zbiornikami wodnymi								x			
	uzupełniające ośrodki rozwoju turystyki								x			
Transformacja społeczno-gospodarcza	obszary tracące funkcje społeczno-gospodarcze					x		x				
	obszary zagrożone trwałą marginalizacją					x		x				
	obszary istniejącego wydobycia					x		x				
	tereny pogórnice – transformacji w kierunkach wspomagających rozwój społeczno-gospodarczy (w tym związany również z transformacją w kierunku terenów zielonych)					x		x				

Nazwy kompozycji mapowych	Obszar realizacji celu uwzględniony w kompozycji mapowej	C 1.1.	C 1.2.	C 1.3.	C 2.1.	C 3.1.	C 3.2.	C 3.3.	C 3.4.	C 4.1.	C 4.2.	C 4.3.
	obszary przemysłowe – transformacji w kierunkach wspomagających rozwój społeczno-gospodarczy (w tym związany również z transformacją w kierunku terenów zielonych)					x		x				
	podstawowe ośrodki edukacji zawodowej wzmacniania i dostosowania do nowych wyzwań ekonomicznych i gospodarczych					x						
Struktura demograficzna	podstawowy obszar łagodzenia skutków zmian demograficznych						x	x				
	ośrodki rozwoju społeczno-gospodarczego: ośrodki podstawowe krystalizujące układ przestrzenny oraz ośrodki wspomagające					x						
Rozwój społeczno-gospodarczy	ośrodki rozwoju społeczno-gospodarczego: ośrodki kluczowe i ośrodki wspomagające					x				x		
	najważniejszy obszar wzrostu społeczno-gospodarczego									x		
	ważny obszar wzrostu społeczno-gospodarczego									x		
	obszary funkcjonalne: rozwoju metropolitalnego i uporządkowanej suburbanizacji, przyspieszonej urbanizacji i industrializacji, ochrony środowiska i krajobrazu oraz wzmacniania usług turystycznych, intensyfikacji rolnictwa i modernizacji wsi										x	

Źródło: Model struktury funkcjonalno-przestrzennej Subregionu Centralnego Województwa Śląskiego na lata 2021-2027, z perspektywą do 2030 r., P.A. NOVA S.A., Gliwice 2022.

Sposób konstruowania i zawartość modelu struktury funkcjonalno-przestrzennej przedstawia poniższy schemat (Schemat 7).

Schemat 7. Konstrukcja modelu struktury funkcjonalno-przestrzennej

Źródło: Model struktury funkcjonalno-przestrzennej Subregionu Centralnego Województwa Śląskiego na lata 2021-2027, z perspektywą do 2030 r., P.A. NOVA S.A., Gliwice 2022.

6.1. Obszary o kluczowych funkcjach dla rozwoju społeczno-gospodarczego oraz przestrzennego Subregionu Centralnego wraz z ich wzajemnymi relacjami

W toku opracowania modelu struktury funkcjonalno-przestrzennej Subregionu Centralnego zidentyfikowano konflikty, potencjały i wyzwania rozwojowe w aspekcie przestrzennym. Stanowią one podstawę do wskazania obszarów o kluczowych funkcjach dla rozwoju społeczno-gospodarczego oraz formułowania zasad, ustaleń i rekomendacji (zaleceń) w stosunku do obszarów działań i dziedzin współpracy wyznaczonych w strategii rozwoju Subregionu Centralnego.

1. Konflikty przestrzenne (istniejące i potencjalne), mogące stanowić wyzwania i wymagać podjęcia działań.
 - a. Konflikty przestrzenne, zidentyfikowane w diagnozie przestrzennej, wynikające z kolizji funkcji:
 - położonych w bezpośrednim sąsiedztwie terenów użytkowanych przemysłowo lub górniczo (lub będących takimi w przeszłości) znajdujących się w bezpośrednim sąsiedztwie zabudowy mieszkaniowej,
 - położonych w bezpośrednim sąsiedztwie terenów niezagospodarowanych wymagających remediacji ze względu na charakter użytkowania i zanieczyszczenia po prowadzonej działalności,
 - terenów zabudowy mieszkaniowej i głównych ciągów komunikacyjnych,
 - rozwoju zabudowy mieszkaniowej w obszarach produkcji rolniczej i upraw (powstawanie tzw. zabudowy łańcowej),
 - sąsiedztwo zabudowy mieszkaniowej i terenów zieleni/terenów przyrodniczych – presja urbanizacyjna na środowisko naturalne.
 - b. Inne konflikty przestrzenne zidentyfikowane w toku opracowania modelu:
 - zagospodarowanie (istniejące i planowane - określone na podstawie dokumentów planistycznych gmin) w sąsiedztwie: Międzynarodowego Portu Lotniczego Katowice w Pyrzowicach, zakładów produkcyjnych i przemysłowych oraz prawnie chronionych obszarów przyrodniczych i krajobrazowych,
 - oddziaływanie planowanych układów komunikacyjnych – dróg ekspresowych S1 i S11.
2. Potencjały przestrzenne stanowiące perspektywę rozwojową subregionu centralnego to przede wszystkim:
 - a. Potencjały przestrzenne zidentyfikowane w diagnozie przestrzennej:
 - obszary zdegradowane oraz poprzemysłowe i pogórnice jako potencjał do ponownego wykorzystania na inne funkcje, w szczególności społeczne, środowiskowe i gospodarcze,
 - obszary niezagospodarowane położone w obszarze zurbanizowanym, przeznaczone na tereny inwestycyjne – jako potencjał rozwoju gospodarczego,
 - obszary cenne przyrodniczo,

- centralne obszary gmin jako potencjał do przekształcenia w centrum ponadlokalne o szerszym zasięgu.
- b. Inne potencjały przestrzenne zidentyfikowane w toku opracowania modelu:
 - struktura przestrzenna subregionu centralnego - model policentryczny z zachowaniem specyfiki wynikającej z położenia gmin subregionu centralnego i ich relacji, topografii terenu, ukształtowanych struktur osadniczych oraz walorów przyrodniczych, krajobrazowych i kulturowych,
 - silne powiązania funkcjonalne pomiędzy gminami subregionu oraz wnikające z nich ruchy migracyjne mieszkańców obszaru, związane z pracą, nauką i zamieszkaniami,
 - systemy komunikacyjne (istniejące i planowane) przestrzennie integrujące poszczególne gminy subregionu, w tym:
 - sieć drogowa (autostrady A1 i A4, drogi ekspresowe: S1, S11, S86, inne – drogi krajowe: 1, 40, 44, 78, 79, 81, 86, 88, 91, 94, drogi wojewódzkie: 902(DTŚ), 911),
 - sieć kolejowa, w tym: linie TEN-T transeuropejskiej sieci transportowej i międzynarodowe linie transportu kombinowanego AGTC, główne międzynarodowe linie AGC nr 1 (Warszawa Zach. – Katowice), nr 137 (Katowice – Legnica), nr 138 (Katowice – Oświęcim), nr 139 (Katowice – Zwardoń), nr 134 (Jaworzno Szczakowa – Mysłowice) i pozostałe linie kolejowe krajowe,
 - węzły przesiadkowe integrujące sieć transportu publicznego (autobusowego, tramwajowego, kolejowego) z transportem indywidualnym,
 - powiązania przyrodnicze (istniejącej zieleni i wód) pozwalające na stworzenie systemów:
 - obszarów przyrodniczych – chronionych oraz o wysokich walorach przyrodniczych i krajobrazowych,
 - obszarów rekreacyjnych/turystycznych i łączących je systemów pieszych i rowerowych połączeń (niezależnych od drogowego układu komunikacyjnego) - kształtowania przestrzeni publicznych i ogólnodostępnych przyjaznych mieszkańcom,
 - obszarów do podejmowania działań łagodzących skutki zmian klimatu.
- 3. Wyzwania istotne dla rozwoju subregionu centralnego.

Na podstawie analiz zidentyfikowano następujące wyzwania rozwojowe:

- w zakresie inwestycji ponadlokalnych – powiązania funkcjonalne w ramach subregionu i podregionów oraz pomiędzy gminami,
- w zakresie systemu ponadlokalnej komunikacji publicznej – rozwój transportu publicznego działającego na wspólnym bilecie w subregionie centralnym, rozwój komunikacji i integracji transportowej – szczególnie gmin spoza Górnośląsko-Zagłębiowskiej Metropolii,
- w zakresie planowania przestrzennego – rozwój koordynacji międzygminnej, współpraca w zakresie rozwiązywania problemów - sprzecznych interesów gmin i właścicieli nieruchomości,

- w zakresie zwiększania integracji terenów zielonych i rekreacyjnych – rozwój wspólnej polityki ponadlokalnej, podejmowanie ponadlokalnych działań w odpowiedzi na presję inwestycyjną na tereny niezabudowane, wycinki drzew, oraz zjawiska związane ze zmianami klimatycznymi i degradacją środowiska,
- rozwój nowych funkcji produkcyjno-logistycznych – stanowiących z jednej strony ogromny potencjał gospodarczy, z drugiej zagrożenie w przypadku lokalizowania w sąsiedztwie zabudowy mieszkaniowej,
- ożywienie i integracja obszarów zdegradowanych, przemysłowych, pogórnich i pokolejowych,
- optymalizacja i integracja systemów infrastruktury technicznej.

6.2. Obszary o kluczowych funkcjach dla rozwoju Subregionu Centralnego

W obszarze Subregionu Centralnego zidentyfikowano następujące obszary o kluczowych funkcjach dla rozwoju:

1. Obszary związane ze środowiskiem:
 - poprawa jakości powietrza,
 - działania związane z adaptacją do zmian klimatu,
 - obszar przeważającego udziału zieleni (w tym obszarów leśnych) wraz z kierunkami powiązań poza obszar subregionu centralnego,
 - podstawowe powiązania przyrodnicze (wzdłuż dolin rzecznych lub w śladzie korytarzy ekologicznych),
 - działania związane z zieloną i niskoemisyjną infrastrukturą.
2. Obszar związany z systemem komunikacyjnym:
 - układ komunikacji drogowej,
 - układ komunikacji kolejowej,
 - układ komunikacji tramwajowej: linie istniejące i projektowane,
 - węzły przesiadkowe,
 - system tras rowerowych – istniejące i planowane trasy i szlaki rowerowe w obszarze subregionu centralnego.
3. Obszary związane z rozwojem społeczno-gospodarczym:
 - najważniejszy obszar wzrostu społeczno-gospodarczego – ośrodek kluczowy dla rozwoju: Katowice,
 - ważny obszar wzrostu społeczno-gospodarczego – ośrodek kluczowy dla rozwoju: Gliwice,
 - obszar wzrostu społeczno-gospodarczego wraz z ośrodkami podstawowymi dla rozwoju społeczno-gospodarczego, krystalizującymi układ przestrzenny subregionu centralnego, który stanowią: Będzin, Bytom, Chorzów, Dąbrowa Górnicza, Jaworzno, Mikołów, Mysłowice, Lubliniec, Pszczyna, Ruda Śląska, Siemianowice Śląskie, Sosnowiec, Tarnowskie Góry, Tychy, Zabrze, Zawiercie,
 - wspomagający obszar wzrostu społeczno-gospodarczego wraz z ośrodkami wspomagającymi rozwój społeczno-gospodarczy, który stanowią: Sośnicowice, Pilchowice, Knurów, Gierałtowice, Ornontowice, Orzesze, Łaziska Górne, Wiry, Suszec, Kobiór, Pawłowice, Goczałkowice-Zdrój, Miedźna, Bojszowy, Bieruń, Łędziny, Imielin, Chełm Śląski, Sławków, Czeladź, Świętochłowice, Łazy, Ogrodzieniec, Pilica, Żarnowiec, Szczekociny, Irządze, Kroczyce, Włodowice, Poręba, Siewierz, Mierzęcice, Psary, Ożarowice, Bobrowniki, Wojkowice, Piekary Śląskie, Radzionków, Świerklaniec, Miasteczko Śląskie, Kalety, Woźniki, Koszęcin, Boronów, Herby, Kochanowice,

- Ciasna, Pawonków, Krupski Młyn, Tworóg, Wielowieś, Toszek, Zbrostawice, Pyskowice, Rudziniec,
- rdzeń i węzłowa część subregionu centralnego (wskazana na podstawie części diagnostycznej strategii), którą stanowią: Będzin, Bieruń, Bobrowniki, Bytom, Chełm Śląski, Chorzów, Czeladź, Dąbrowa Górnicza, Gierałtowice, Gliwice, Imielin, Jaworzno, Katowice, Knurów, Łędziny, Łaziska Górne, Mierzęcice, Mikołów, Mysłowice, Piekary Śląskie, Psary, Pyskowice, Radzionków, Ruda Śląska, Siemianowice Śląskie, Siewierz, Sławków, Sosnowiec, Świerklaniec, Świętochłowice, Tarnowskie Góry, Tychy, Wojkowice, Wyry, Zabrze;
 - działania związane z łagodzeniem niekorzystnych trendów demograficznych:
 - obszary o różnej atrakcyjności warunków zamieszkania (na podstawie części diagnostycznej strategii): o wykształconej zwartej, o wykształconej i o kształtującej się strukturze funkcjonalno-przestrzennej,
 - obszary funkcjonalne :
 - obszar rozwoju metropolitalnego i uporządkowanej suburbanizacji,
 - obszar przyspieszonej urbanizacji i industrializacji,
 - obszar ochrony środowiska i krajobrazu oraz wzmacniania usług turystycznych,
 - obszar rozwoju usług turystycznych oraz infrastruktury turystycznej,
 - obszary tracące funkcje społeczno-gospodarcze,
 - obszary zagrożone trwałą marginalizacją,
 - obszary związane ze skutkami transformacji:
 - obszary poprzemysłowe – transformacji w kierunkach wspomagających rozwój społeczno-gospodarczy (w tym związany z transformacją w kierunku zagospodarowania terenów zielonych),
 - tereny pogórnice – transformacji w kierunkach wspomagających rozwój społeczno-gospodarczy (w tym związany z transformacją w kierunku zagospodarowania terenów zielonych).

6.3. Ustalenia, zalecenia (rekomendacje) i zasady w stosunku do każdej z wyznaczonych dziedzin współpracy

Ustalenia, zalecenia i zasady określone w modelu struktury funkcjonalno-przestrzennej zostały przedstawione w formie opisowej (w niniejszym rozdziale) oraz w formie graficznej (na 11 kompozycjach mapowych). Część opisowa i graficzna modelu uzupełniają się w zakresie przedstawionych treści, stąd należy czytać je łącznie.

1. Ustalenia, zalecenia (rekomendacje) w stosunku do dziedzin współpracy wyznaczonych w Strategii (w ramach wyznaczonych celów strategicznych).
 - 1.1. Poprawa jakości powietrza:
 - wyznaczenie priorytetowego³ obszaru działań związanych z poprawą jakości powietrza,
 - wyznaczenie priorytetowego⁴ obszaru działań w zakresie utrzymania przeważającego udziału zieleni (w tym obszarów leśnych).
 - 1.2. Adaptacja do zmian klimatu:
 - wyznaczenie priorytetowego⁵ obszaru wystąpienia „miejskiej wyspy ciepła”, związanego z prowadzeniem działań ograniczających udział szarej infrastruktury, zwiększania udziału błękitno - zielonej infrastruktury, w tym terenów zieleni miejskiej,
 - wskazanie podstawowych zbiorników wodnych o dużej możliwości retencjonowania wód,
 - wyznaczenie podstawowych powiązań przyrodniczych (wzdłuż dolin rzecznych lub w śladzie korytarzy ekologicznych),
 - wskazanie podstawowych, zwartych obszarów leśnych wraz z otuliną, wyznaczonych dla zachowania ciągłości przyrodniczej obszaru subregionu centralnego (obszar zgeneralizowany, zawierający fragmenty obszarów zurbanizowanych i nieleśnych).
 - 1.3. Infrastruktura techniczna i odpady:
 - wskazanie wielkoobszarowych terenów zdegradowanych, na których występują odpady niebezpieczne zagrażające środowisku i zdrowiu ludzi (teren Zakładów Chemicznych „Organika Azot” w Jaworznie, teren byłych Zakładów Chemicznych „Tarnowskie Góry” w Tarnowskich Górach),
 - wskazanie planowanych stacji tankowania wodoru,

³ Wyznaczenie priorytetowego obszaru podejmowania działań nie oznacza, że interwencja może być podejmowana tylko w jego granicach. Działania na pozostałym obszarze mogą być podejmowane jako uzupełniające, realizujące dany cel strategiczny.

⁴ J.w

⁵ J.w.

- wyznaczenie priorytetowego⁶ obszaru zmierzania do gospodarki obiegu zamkniętego oraz redukcji odpadów składowanych na składowiskach odpadów,
- wyznaczenie obszarów zwiększania udziału rozproszonych instalacji wytwarzania energii opartej o odnawialne źródła energii, w którym należy dążyć do zwiększania liczby instalacji OZE, jak również liczby podmiotów magazynujących energię ze źródeł odnawialnych.

1.4. Zrównoważona mobilność miejska:

- wyznaczenie obszaru rozwoju Kolei Metropolitalnej:
 - wskazanie istniejących przystanków kolei,
 - wskazanie planowanych przystanków kolei,
 - wskazanie przebiegu linii Kolei Metropolitalnej – odcinków istniejących i planowanych,
- wskazanie podstawowego układu komunikacji drogowej subregionu centralnego,
- wskazanie przebiegów nowych – planowanych lub w realizacji dróg ekspresowych,
- wskazanie projektowanych linii tramwajowych,
- wskazanie głównych operatorów nowoczesnego niskoemisyjnego taboru transportu publicznego na terenie subregionu centralnego,
- wskazanie istniejących elementów systemów transportowych:
 - linii kolejowych,
 - Międzynarodowego Portu Lotniczego Katowice im. Wojciecha Korfanteo w Pyrzowicach,
 - cywilnych lotnisk publicznych: Gliwice – Trynek oraz Katowice – Muchowiec,
 - węzłów kolejowych i przeładunkowych: Euroterminal Sławków (łączy koleje normalnotorową z szerokotorową) i węzeł Tarnowskie Góry,
 - portu rzeczno-kanalnego na Kanale Gliwickim: Portu Gliwice.

1.5. Zintegrowany system tras rowerowych:

- wskazanie przebiegów tras rowerowych: wojewódzkich, krajowych i międzynarodowych EuroVelo,
- wskazanie podstawowych i uzupełniających korytarzy ruchu drogowego oraz kierunków powiązań poza obszar subregionu centralnego,
- wskazanie Metropolitalnej Sieci Tras Rowerowych w ramach obszaru Górnośląsko-Zagłębiowskiej Metropolii:
 - planowanych szybkich dróg rowerowych (velostrad),

⁶ J.w.

- łączników rowerowych – proponowanych kierunków połączeń z велоstradami i planowanych miejskich tras rowerowych (z wykorzystaniem istniejących tras rowerowych).

1.6. Turystyka:

- wyznaczenie priorytetowego⁷ obszaru wzrostu ekoturystyki opartej o walory krajobrazowe,
- wskazanie ośrodków związanych z istniejącym i planowanym rozwojem:
 - turystyki biznesowej,
 - turystyki opartej o zabytki techniki i obiekty kultury,
 - turystyki związanej z wartościami przyrodniczymi i walorami zabytkowymi,
 - turystyki związanej z uzdrowiskami i zbiornikami wodnymi,
- wskazanie uzupełniających ośrodków rozwoju turystyki.

1.7. Transformacja społeczno-gospodarcza:

- wskazanie obszarów tracących funkcje społeczno-gospodarcze,
 - wskazanie obszarów zagrożonych trwałą marginalizacją,
 - wskazanie obszarów istniejącego wydobycia,
 - wskazanie terenów pogórnicych – transformacji w kierunkach wspomagających rozwój społeczno-gospodarczy (w tym związany również z transformacją w kierunku terenów zielonych),
 - wskazanie obszarów przemysłowych – transformacji w kierunkach wspomagających rozwój społeczno-gospodarczy (w tym związany również z transformacją w kierunku terenów zielonych),
 - wyznaczenie podstawowych ośrodków edukacji zawodowej wzmocnienia i dostosowania do nowych wyzwań ekonomicznych i gospodarczych.
2. Zasady kształtowania sieci osadnictwa (nowej urbanizacji, w kontekście występowania zjawiska suburbanizacji), sieci usług publicznych, strategicznych stref gospodarczych, przestrzeni służącej turystyce i rekreacji.

2.1. Sieć osadnictwa (nowej urbanizacji, w kontekście występowania zjawiska suburbanizacji oraz struktury demograficznej obszaru subregionu):

- wypracowanie wspólnej polityki przestrzennej w zakresie zasad zabudowy i zagospodarowania terenów oraz systemów komunikacji i infrastruktury technicznej na stykach gmin, mającej na celu wykorzystanie ich potencjału i zapobieganie konfliktom przestrzennym,
- wypracowanie działań w ramach wspólnej polityki mieszkaniowej, z uwzględnieniem typów obszarów struktury funkcjonalno-przestrzennej wskazanych w kompozycji mapowej Modelu struktury funkcjonalno-przestrzennej Subregionu Centralnego Województwa Śląskiego do 2030 roku, w tym:

⁷ J.w.

- przeciwdziałanie suburbanizacji („rozlewaniu się” zabudowy), w szczególności w terenach pomiędzy obszarami zwartej zabudowy poszczególnych gmin,
 - uruchomienie mechanizmów pozwalających na koncentrację zabudowy w zasięgu systemu transportu zbiorowego (z uwzględnieniem istniejących i planowanych węzłów komunikacyjnych, centrów przesiadkowych lub przystanków transportu publicznego),
 - wskazanie obszarów o rozwiniętej infrastrukturze podstawowych usług społecznych (w tym: żłobków, przedszkoli, szkół, placówek opieki zdrowotnej i społecznej), usług podstawowych oraz infrastruktury technicznej (w tym podstawowego układu drogowego, sieci wodociągowej, kanalizacyjnej i elektroenergetycznej),
 - koncentrowanie funkcji produkcyjno-usługowych, w tym lokalizowanie stref aktywności gospodarczej na obszarach wzmacniania potencjału gospodarczego subregionu,
 - opracowanie i wdrożenie standardów dostępności (rekomendacja standardów zawarta jest w pkt. 3.4), oraz ustalenie działań w zakresie koordynacji i wdrażania tych standardów w gminach z uwzględnieniem typów obszarów struktury funkcjonalno-przestrzennej.
- 2.2. Ponadlokalne i lokalne powiązania infrastrukturalne:
- uwzględnienie w dokumentach planistycznych przebiegów istniejących i planowanych elementów infrastruktury technicznej – o charakterze przesyłowym i magistralnym, z uwagi na konieczność zachowania rezerwy terenów stanowiących strefy ograniczonego użytkowania i strefy techniczne wyłączone z zabudowy,
 - uwzględnienie strategicznych dla subregionu obiektów i urządzeń infrastruktury technicznej, w szczególności w zakresie zaopatrzenia w wodę, gaz i energię elektryczną.
3. Warunki ochrony: środowiska przyrodniczego, środowiska kulturowego, krajobrazu.
- 3.1. Środowisko przyrodnicze:
- identyfikacja nieobjętych ochroną obszarów zieleni, w skali całego subregionu, która pozwoli na wykorzystanie ich roli w poprawie jakości i warunków życia poprzez utworzenie ciągłego systemu obszarów niezabudowanych o dobrej dostępności z obszarów zurbanizowanych i powiązaniu ich z przestrzeniami publicznymi oraz z terenami rekreacyjnymi,
 - utrzymanie ciągłości obszarów zieleni znajdujących się w granicach subregionu centralnego oraz wskazanie obszarów do uzupełnienia subregionalnego systemu przyrodniczego i powiązania go regionalnie i ponadregionalnie (z uwzględnieniem sąsiednich województw),

- uwzględnienie uwarunkowań prawnych, w tym wynikających z przepisów odrębnych oraz elementów ochrony wyznaczonych w dokumentach planistycznych gmin, w szczególności:
 - parki krajobrazowe wraz z otulinami,
 - rezerваты przyrody,
 - obszary chronionego krajobrazu,
 - obszary Natura 2000: obszary specjalnej ochrony ptaków, specjalne obszary ochrony siedlisk,
 - pomniki przyrody,
 - użytki ekologiczne,
 - stanowiska dokumentacyjne,
 - zespoły przyrodniczo-krajobrazowe,
 - korytarze ekologiczne ponadregionalne,
 - korytarze ekologiczne lokalne,
 - główne zbiorniki wód podziemnych,
 - granice złóż,
 - tereny i obszary górnicze,
 - grunty rolne wysokich klas bonitacyjnych (od I do III),
 - grunty leśne, w tym lasy ochronne,
- realizacja błękitno-zielonej infrastruktury – w ramach działań związanych z adaptacją do zmian klimatu:
 - wyznaczenie potencjalnych obszarów retencji wód opadowych, jako elementu systemu reagowania na susze lub powódzie związane z nawalnymi deszczami,
 - wspieranie rozwoju systemu gospodarowania wodami opadowymi uwzględniającego elementy błękitno-zielonej infrastruktury,
 - renaturalizacja cieków i zbiorników wodnych,
- ochrona korytarzy ekologicznych i obszarów węzłowych, w szczególności w zakresie utrzymania ciągłości przyrodniczej korytarzy ekologicznych i systemu przewietrzania związanego z dolinami rzek.

3.2. Środowisko kulturowe:

- uwzględnienie zasobów kulturowych, w tym zabytkowych, wynikających z obowiązujących aktów prawnych, z gminnych programów ochrony zabytków oraz waloryzacji, w szczególności:
 - obiekty z listy światowego dziedzictwa,
 - pomniki historii,
 - zabytki wpisane do rejestru: układy przestrzenne, zespoły zabudowy, obszary i obiekty wraz z otoczeniem, w tym obiekty małej architektury,
 - zabytki archeologiczne,

- zabytki (obiekty i obszary) ujęte w gminnych programach ochrony zabytków i w gminnych ewidencjach zabytków.

3.3. Krajobraz:

- wyznaczenie elementów ochrony krajobrazu uwzględniających istniejące uwarunkowania środowiskowe i kulturowe oraz planowaną zabudowę (pozostawienie obszarów krajobrazu otwartego),
- wyznaczenie głównych powiązań przyrodniczych (wzdłuż dolin rzecznych lub w śladzie korytarzy ekologicznych) pomiędzy zwartymi obszarami leśnymi i nadanie funkcji zachowania ciągłości przyrodniczej obszarów w subregionie centralnym – wskazanie powiązań z obszarami poza subregionem.

4. Zasady i warunki ochrony komponentów środowiska, w tym gleb, wód i powietrza:

- utrzymanie istniejących zwartych obszarów leśnych wraz z otuliną dla ochrony przed inwestowaniem i zabudową,
- zwiększanie bioróżnorodności w miastach,
- uwzględnienie sieci wód powierzchniowych w systemie błękitno-zielonej infrastruktury – w ramach działań związanych z adaptacją do zmian klimatu,
- wyznaczenie zasięgów miejskich wysp ciepła oraz obszaru, w którym należy podjąć działania z zakresu poprawy jakości powietrza, przewietrzania i adaptacji do zmian klimatu,
- opracowanie i wdrażanie planów adaptacji do zmian klimatu.

5. Standardy dotyczące dostępności do zieleni publicznej, innych przestrzeni publicznych, systemu transportowego, usług sportu i rekreacji, żłobków i przedszkoli, szkół podstawowych, placówek pomocy społecznej, publicznych placówek kultury, handlu i usług o charakterze podstawowym oraz dostępności dla osób o szczególnych potrzebach.

5.1. Rekomendacje dotyczące utworzenia wspólnych dla gmin Subregionu

Centralnego standardów dostępności do szeroko rozumianej infrastruktury usług społecznych i publicznych oraz dostępności dla osób o szczególnych potrzebach:

- Celem opracowania i zastosowania standardów powinna być z jednej strony poprawa jakości życia mieszkańców subregionu, z drugiej możliwość zaplanowania rozwoju budownictwa (urbanizacji) uwzględniającej prawidłowe funkcjonowanie systemów infrastruktury (przede wszystkim infrastruktury społecznej i transportu publicznego) oraz zastosowanie idei „miasta zwartego” i zapobieganie nadmiernej suburbanizacji.
- Rekomendacje te nie mają charakteru obligatoryjnego. Standardy należy opracować z uwzględnieniem specyfiki zagospodarowania poszczególnych gmin subregionu, możliwości i potrzeb rozwoju, a także docelowej (wskazanej w dokumentach planistycznych) struktury obszarów zurbanizowanych,

systemów komunikacji, w tym transportu publicznego oraz systemów infrastruktury technicznej. Liczba zastosowanych standardów i odległości powinny być dostosowane do specyfiki gminy i jej możliwości rozwojowych.

- Standardy dostępności powinny odnosić się do wskazanych w modelu struktury funkcjonalno-przestrzennej obszarów o różnej atrakcyjności warunków zamieszkania:
 - wykształconej zwartej strukturze funkcjonalno-przestrzennej,
 - wykształconej strukturze funkcjonalno-przestrzennej,
 - kształtującej się strukturze funkcjonalno-przestrzennej.
- Standardy dostępności dla osób ze szczególnymi potrzebami – jako szczególna dziedzina wymaga opracowania odrębnego dokumentu w formie katalogu dobrych praktyk, uwzględniającego standardy w zakresie architektury, edukacji, transportu, informacji i cyfryzacji. Standardy te zgodnie z przepisami odrębnymi powinny uwzględniać zasady projektowania uniwersalnego.

5.2. Propozycje standardów dotyczą następujących problematyk:

- dostępności do terenów zieleni (w szczególności zieleni urządzonej i nieurządzonej oraz lasów) i terenów publicznych – z uwzględnieniem cech takich jak: powierzchnia terenu zieleni, maksymalna odległości od miejsca zamieszkania oraz lokalizacja w obszarze gminy lub w obszarze subregionu; proponuje się zastosowanie następujących odległości (Tabela 2):

Tabela 2. Dostępność terenów zieleni w zależności od powierzchni terenu zieleni oraz lokalizacji w obszarze subregionu – propozycja standardów

I.p.	Lokalizacja w subregionie	Powierzchnia terenu zieleni [w ha]	Maksymalna odległość od miejsca zamieszkania [w m]
1	obszar miejski – miasta na prawach powiatu	pow. 3 ha	do 3000 m
		mniej niż 3 ha	do 800 m
2	obszar miejski – pozostałe miasta	pow. 3 ha	do 2000 m
		mniej niż 3 ha	do 800 m
3	obszar wiejski – zabudowa mieszkaniowa i mieszkaniowo-	pow. 5 ha	do 2000 m
		mniej niż 5 ha	do 600 m

	usługowa położona w centrach miejscowości		
4	obszar miejski i wiejski – zabudowa mieszkaniowa obrzeży gmin, enklawy zabudowy mieszkaniowej	pow. 5 ha	do 1000 m
		mniej niż 5 ha	do 800 m

Źródło: Model struktury funkcjonalno-przestrzennej Subregionu Centralnego Województwa Śląskiego na lata 2021-2027, z perspektywą do 2030 r., P.A. NOVA S.A., Gliwice 2022.

- dostępności do terenów i obiektów usług społecznych, handlu i usług podstawowych, a także usług sportu i rekreacji, w zależności od rodzaju usług oraz lokalizacji w obszarze gminy lub w obszarze subregionu; proponuje się zastosowanie następujących odległości (Tabela 3):

Tabela 3. Dostępność usług społecznych, handlu i usług podstawowych oraz sportu i rekreacji w zależności od rodzaju usług oraz lokalizacji w obszarze subregionu – propozycja standardów

I.p.	Lokalizacja w subregionie	Rodzaj usługi	Maksymalna odległość od miejsca zamieszkania [w m]
1	obszar miejski	żłobki lub miejsca opieki dla dzieci do lat 3	1000 m
	obszar wiejski		5000 m
2	obszar miejski	szkoły podstawowe, przedszkola	750 m
	obszar wiejski		2000 m
3	obszar miejski	placówki pomocy społecznej, obiekty dziennej opieki senioralnej	3000 m
	obszar wiejski		5000 m
4	obszar miejski		750 m

	obszar wiejski	publiczne placówki kultury (domy kultury, biblioteki, świetlice)	3000 m
5	obszar miejski	obiekty handlowe oraz usług podstawowych	500 m
	obszar wiejski		1000 m
6	obszar miejski	obiekty sportu i rekreacji (sale sportowe, boiska, siłownie itp.)	750 m
	obszar wiejski		3000 m

Źródło: Model struktury funkcjonalno-przestrzennej Subregionu Centralnego Województwa Śląskiego na lata 2021-2027, z perspektywą do 2030 r., P.A. NOVA S.A., Gliwice 2022.

- dostępności do elementów systemu transportu zbiorowego (pociąg, w tym kolei metropolitalnej, autobusu, tramwaju/trolejbusu) oraz systemu transportu indywidualnego (rower i inne urządzenia transportu osobistego) uwzględniające możliwości przesiadek oraz lokalizację w obszarze gminy lub w obszarze subregionu; proponuje się zastosowanie następujących odległości wskazanych w [Tabela 4](#) oraz:
 - łączenie co najmniej 3 różnych rodzajów środków transportu publicznego i transportu indywidualnego w formę węzła przesiadkowego,
 - uwzględnienie możliwości lokalizacji parkingów typu park&ride, bike&ride lub kiss&ride w rejonach przystanków transportu zbiorowego węzłów przesiadkowych – przede wszystkim w obszarach B i C.

Tabela 4. Dostępność elementów systemu transportu zbiorowego – propozycja standardów.

I.p.	Lokalizacja w subregionie	Maksymalna odległość do przystanku komunikacji publicznej lub węzła przesiadkowego lub punktów P&R, B&R [w m]
1	obszar miejski – miasta na prawach powiatu i pozostałe miasta	odległość do przystanku 300 m
		odległość do węzła przesiadkowego lub punktów P&R, B&R 1000 m

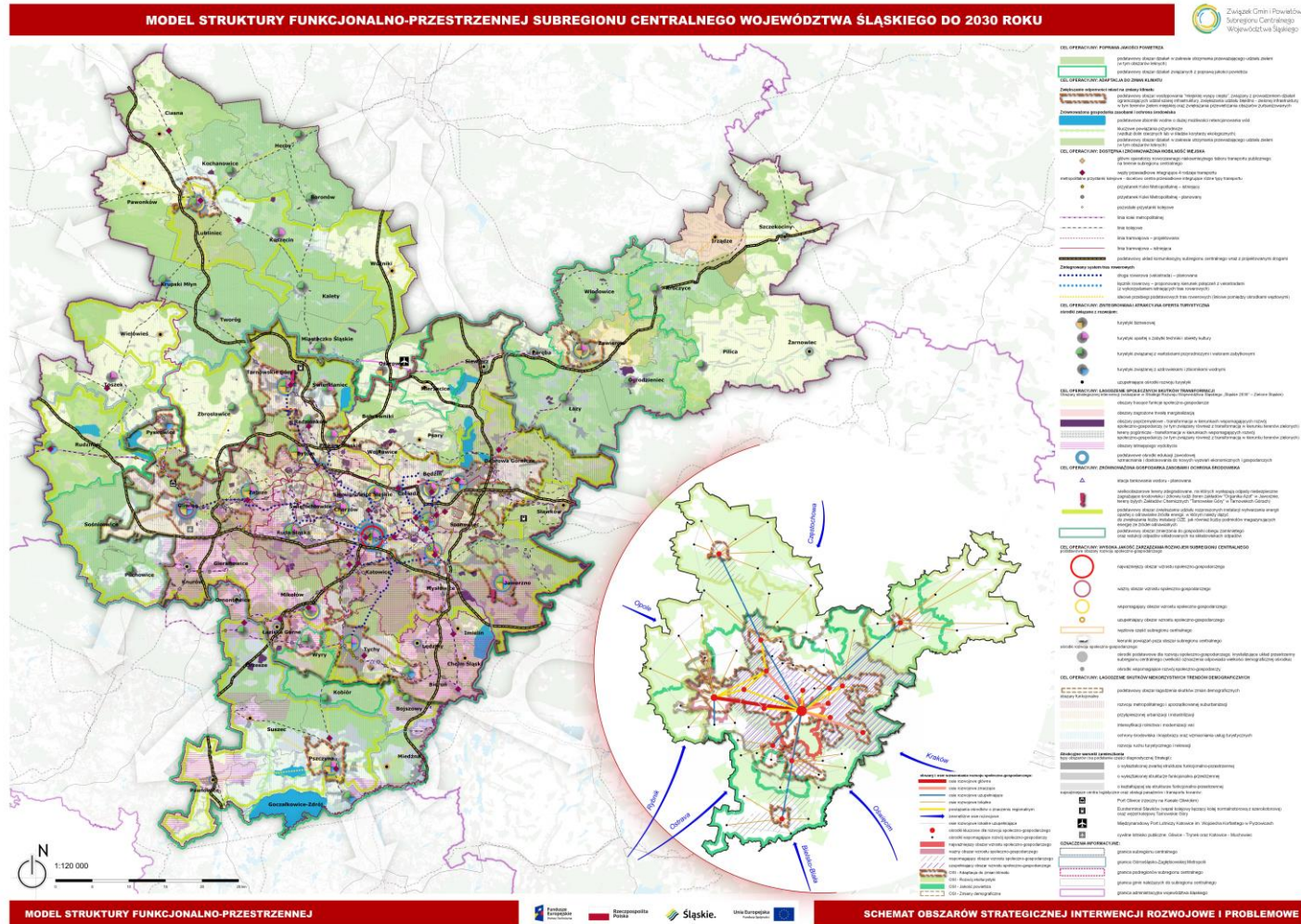
2	obszar wiejski – zabudowa mieszkaniowa i mieszkaniowo-usługowa położona w centrach miejscowości	odległość do przystanku 600 m
		odległość do węzła przesiadkowego lub punktów P&R, B&R 1000 m
3	obszar miejski i wiejski – zabudowa mieszkaniowa obrzeży gmin, enklawy zabudowy mieszkaniowej	odległość do przystanku 800 m
		odległość do węzła przesiadkowego lub punktów P&R, B&R 2000 m

Źródło: Model struktury funkcjonalno-przestrzennej Subregionu Centralnego Województwa Śląskiego na lata 2021-2027, z perspektywą do 2030 r., P.A. NOVA S.A., Gliwice 2022.

Rysunek modelu struktury funkcjonalno-przestrzennej został sporządzony w skali 1:120 000 ([Kompozycja mapowa 11](#)).

Z uwagi na obszerność tematyki przedstawionej w modelu struktury funkcjonalno-przestrzennej Subregionu Centralnego Województwa Śląskiego, szczegółowe informacje zostały przedstawione na planszach dziedzinowych, odpowiadającym obszarom współpracy ponadlokalnej w Subregionie Centralnym i zostały przedstawione w rozdziale 4 Priorytety, cele strategiczne, cele operacyjne i kierunki działań.

Kompozycja mapowa 11. Model struktury funkcjonalno-przestrzennej subregionu centralnego województwa śląskiego

Źródło: Opracowanie P.A. NOVA S.A.

7. System realizacji Strategii

7.1. System wdrażania

Strategia będzie realizowana w oparciu o doświadczenia we wdrażaniu Strategii Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych Subregionu Centralnego Województwa Śląskiego na lata 2014-2020, z wykorzystaniem obecnego potencjału instytucjonalnego, dobrych praktyk, w oparciu o partnerską współpracę gmin i powiatów będących Członkami Związku, samorządu województwa, GZM, pozostałych subregionów, środowiska akademickiego, biznesu, partnerów społecznych i lokalnych społeczności. Oznacza to, że system wdrażania Strategii będzie wielopoziomowy, wielopodmiotowy oraz włączający (partycypacyjny).

Wdrażanie strategii realizowane będzie z uwzględnieniem zasad:

- 1) Partnerstwa – zaangażowanie szerokiego grona podmiotów w realizację wspólnych przedsięwzięć przyczyniających się do osiągnięcia założonych celów strategii, a także w monitorowanie i ewaluację podejmowanych działań.
- 2) Współpracy i współdziałania - wypracowywanie wspólnych i uzgodnionych rozwiązań dających korzyści dla wszystkich zaangażowanych stron.
- 3) Zrównoważonego rozwoju - rozwoju, który zaspokajając potrzeby współczesnych społeczeństw, nie będzie jednocześnie ograniczał możliwości rozwojowych przyszłych pokoleń. Zakłada równoległy rozwój gospodarki, społeczeństwa i środowiska.
- 4) Zintegrowanego Podejścia Terytorialnego - dopasowanie interwencji do specyfiki danego obszaru, tak by odpowiadała ona na zdiagnozowane wyzwania rozwojowe i wykorzystywała potencjał będący efektem wspólnej wizji rozwoju Subregionu Centralnego.
- 5) Partycypacji społecznej – poprzez szerokie angażowanie różnych grup społecznych i środowisk, m.in. poprzez udział w działaniach Rady Konsultacyjnej.
- 6) Elastyczności i otwartości na zmiany – polegającej na reagowaniu i dostosowywaniu się do zmian otoczenia i sytuacji rynkowej.
- 7) Efektywności - oznaczającej dokonywanie takich wyborów sposobu wykorzystania zasobów, który zapewni celowość realizacji działania, przy uzyskaniu najlepszych efektów z poniesionych nakładów.
- 8) Transparentności - przejrzystość podejmowanych działań, założenie dialogu, informowanie i konsultowanie decyzji oraz rozwiązań rozwojowych.

W proces wdrażania Strategii włączeni zostaną partnerzy społeczni i gospodarczy oraz podmioty reprezentujące społeczeństwo obywatelskie, zgodnie z zasadą partnerstwa, opisaną w rozporządzeniu delegowanym Komisji (UE) nr 240/2014

z dnia 7 stycznia 2014 r. w sprawie europejskiego kodeksu postępowania w zakresie partnerstwa w ramach europejskich funduszy strukturalnych i inwestycyjnych.

Biuro Związku Subregionu Centralnego będzie koordynować wdrażanie Strategii w oparciu o zapisy Statutu Związku Subregionu Centralnego⁸ oraz poprzez wykonywanie postanowień organów statutowych Związku, wydawanych w formie uchwał. System realizacji Strategii jest tożsamy ze strukturą organizacyjną Biura Związku i został przedstawiony na [Schemat 8](#).

Walne Zebranie Członków jest najwyższym organem Związku. Członka Związku na sesji Walnego Zebrania Członków reprezentuje organ wykonawczy gminy lub powiatu lub osoba przez niego desygnowana na podstawie stosownego upoważnienia. Uchwały podejmowane są zwykłą większością głosów statutowego składu, przy wymaganej obecności co najmniej połowy Członków Związku. Przewodniczącym Walnego Zebrania Członków jest Prezydent Miasta Katowice.

Zarząd Związku Subregionu Centralnego kieruje działalnością Związku. Składa się z 15 Członków wybranych przez Walne Zebranie Członków. W skład Zarządu wchodzi po 3 przedstawicieli każdego z podregionów oraz co najmniej 1 przedstawiciel powiatów ziemskich. Zarząd dokonuje wyboru Przewodniczącego spośród swoich Członków. Zarząd zapewnia realizację celów i zadań Związku poprzez podejmowanie uchwał, stanowisk, decyzji i wszelkich istotnych czynności, niezastrzeżonych w Statucie Związku, które szczegółowo są wskazane w §21 Statutu. Zarząd dąży do podejmowania uchwał w drodze konsensusu, przyjęcie uchwały warunkowane jest kwalifikowalną większością głosów w proporcji 13/15 uprawnionych do głosowania.

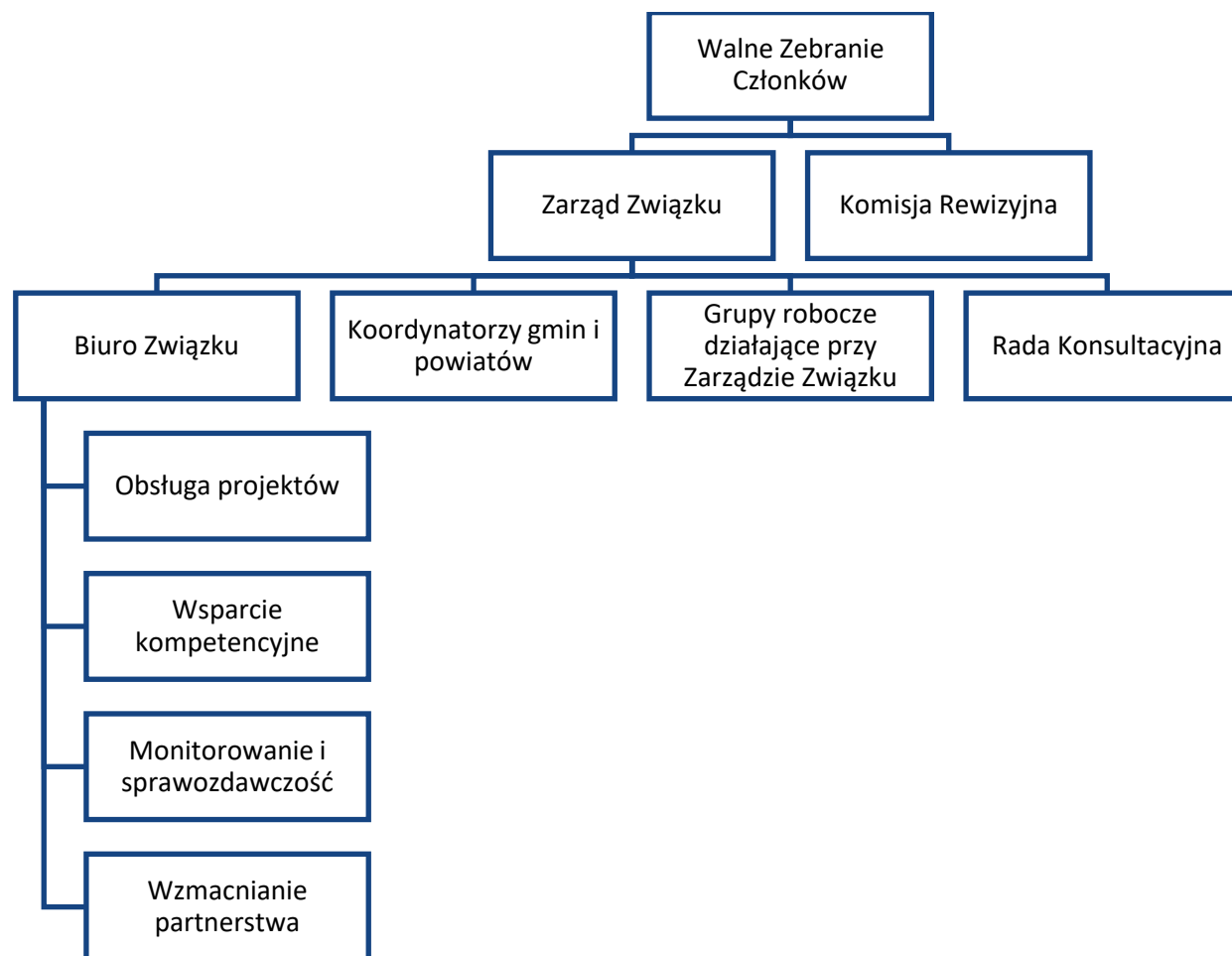
Bieżącą działalnością Związku kieruje Dyrektor Biura Związku. Funkcję zwierzchnika służbowego w stosunku do Dyrektora Biura sprawuje Przewodniczący Zarządu Związku.

Wsparciem w realizacji Strategii będzie Rada Konsultacyjna ds. przygotowania i wdrażania Strategii Rozwoju Subregionu Centralnego Województwa Śląskiego na lata 2021-2027, z perspektywą do 2030, stanowiąca ciało doradcze działające na podstawie Statutu Związku. Funkcjonowanie Rady pozwoli zapewnić szeroką partycypację w procesie przygotowania i wdrażania Strategii. Zadaniem Rady jest działanie w imieniu partnerów społecznych, gospodarczych i samorządowych oraz podmiotów reprezentujących społeczeństwo obywatelskie, podmiotów działających na rzecz ochrony środowiska oraz podmiotów odpowiedzialnych za promowanie włączenia społecznego, praw podstawowych, praw osób ze specjalnymi potrzebami,

⁸ §16 Statutu Związku Gmin i Powiatów Subregionu Centralnego Województwa Śląskiego, przyjętego uchwałą Walnego Zebrania Członków Związku Gmin i Powiatów Subregionu Centralnego nr 2/2013 z dnia 3 października 2013 roku z późn. zm.

równości płci i niedyskryminacji działających na obszarze Subregionu Centralnego województwa śląskiego. Działalność Rady jest uregulowana Statutem Związku oraz Regulaminem Rady Konsultacyjnej ds. przygotowania i wdrażania Strategii Rozwoju Subregionu Centralnego Województwa Śląskiego na lata 2021-2027, z perspektywą do 2030 r. przyjętym Uchwałą nr 379/2022 Zarządu Związku Gmin i Powiatów Subregionu Centralnego Województwa Śląskiego z dnia 25 listopada 2022 r

Schemat 8. System realizacji Strategii Rozwoju Subregionu Centralnego

7.2. Monitoring i ewaluacja

Podstawą skutecznego monitorowania i ewaluacji strategii jest kontrola postępów we wdrażaniu, przede wszystkim w zakresie stopnia realizacji zaplanowanych w niej działań oraz wyznaczonych w dokumencie wskaźników, a także zdolność do reagowania na problemy i zagrożenia mogące wystąpić w przypadku stwierdzenia różnic pomiędzy przyjętymi założeniami, a uzyskiwanymi efektami.

Monitoring wskaźników w Strategii realizowany będzie corocznie i opierać się będzie o raport ze stanu realizacji Strategii ZIT, przedstawiany Zarządowi Związku Subregionu Centralnego Województwa Śląskiego. Źródłem danych do monitoringu Strategii będą informacje pozyskane z gmin Związku Subregionu Centralnego oraz dane z Głównego Urzędu Statystycznego. W sytuacji gdy zidentyfikowane zostanie ryzyko nie osiągnięcia założeń Strategii, podjęte zostaną działania naprawcze.

Za realizację procesu monitorowania odpowiedzialne będzie Biuro Związku Subregionu Centralnego.

Monitoring Strategii ZIT obejmować będzie również bieżącą weryfikację gotowości projektów planowanych do realizacji. Narzędziem umożliwiającym taką weryfikację będzie elektroniczna platforma identyfikacji projektów. Pozwoli to na zminimalizowane ryzyka niezrealizowania celów rozwojowych, w szczególności w odniesieniu do instrumentu Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych.

Informacje pozyskane w wyniku prowadzenia monitoringu Strategii, będą stanowiły wkład w działania ewaluacyjne. Ewaluacja będzie realizowana poprzez:

- ewaluację ex-ante,
- przegląd śródkresowy, zgodnie z realizowanym przeglądem programów,
- ewaluację ex-post, która zostanie zrealizowana po zakończeniu wdrażania Strategii.

W przypadku stwierdzenia znaczących zmian w sytuacji społeczno-gospodarczej i przestrzennej w Subregionie Centralnym, które wymagać będą podjęcia decyzji odnośnie zmiany np. kierunków działań, w szczególności na podstawie wyników monitorowania i/lub ewaluacji, przeprowadzona zostanie analiza w celu określenia rekomendacji dotyczących konieczności podjęcia decyzji w zakresie aktualizacji Strategii.

Monitoring i ewaluacja Strategii będą realizowane z zachowaniem zasad aktualności, wiarygodności, obiektywności, realizmu i strategiczności.

Tabela 5. Wskaźniki realizacji celów Strategii Rozwoju Subregionu Centralnego

Cel operacyjny	Nazwa wskaźnika	Wartość bazowa 2020	Źródło danych	Pożądaný trend
C 1.1 Poprawa jakości powietrza	Liczba dni ze stężeniem średnim 24 godzinnym większym od 50 mg/m ³	*wg danych na poszczególnych stacjach pomiaru ⁹	GIOŚ	↓
	Średnioroczne stężenie pyły zawieszonego PM _{2,5} w aglomeracji górnośląskiej	**wg danych na poszczególnych stacjach pomiaru ¹⁰	GIOŚ	↓
	Udział energii odnawialnej w produkcji energii elektrycznej ogółem	7,40%	GUS BDL	↑
	Liczba zainstalowanych instalacji OZE	0	Dane własne z ankiet	↑
	Emisja zanieczyszczeń pyłowych z zakładów szczególnie uciążliwych	3 137 (t/r)	GUS BDL	↓
C 1.2 Zwiększenie odporności miast na zmiany klimatu	Powierzchnia zieleni ulicznej w miastach i na wsi	1 864,56 ha	GUS BDL	↑
	Liczba nasadzeń drzew i krzewów ogółem (w miastach i na wsi)	120 132 szt.	GUS BDL	↑

⁹ Dąbrowa Górnicza - manualny (38), Gliwice - automatyczny (25), Katowice ul. Kossutha 6 - manualny (26), Katowice Plebiscytowa/A4 - manualny (54), Sosnowiec - automatyczny (30), Tychy - automatyczny (26), Zabrze - automatyczny (46), Goczałkowice Zdrój - automatyczny (68), Knurów - manualny (29), Lubliniec - automatyczny (33), Pszczyna - manualny (75) Tarnowskie Góry - manualny (30), Zawiercie - automatyczny (48)

¹⁰ Gliwice - manualny (22), Katowice ul. Kossutha 6 - manualny (20), Katowice Plebiscytowa/A4 - manualny (23), Goczałkowice Zdrój - automatyczny (30), Tarnowskie Góry - manualny (20)

Cel operacyjny	Nazwa wskaźnika	Wartość bazowa 2020	Źródło danych	Pożądany trend
	Zużycie wody na potrzeby gospodarki narodowej i ludności w ciągu roku ogółem	195 764 dam ³	GUS BDL	↓
	Zużycie wody na 1 mieszkańca	74,2 m ³	GUS BDL	↓
C 1.3 Zrównoważona gospodarka zasobami i ochrona środowiska	Długość czynnej sieci kanalizacyjnej	8 318,1 km	GUS BDL	↑
	Ilość ton odpadów zebranych selektywnie w ciągu roku ogółem	436 462,67 t	GUS BDL	↑
	Odpady zebrane selektywnie w relacji do ogółu odpadów ogółem	39,60%	GUS BDL	↑
	Udział gruntów zdewastowanych i zdegradowanych wymagających rekultywacji w powierzchni ogółem	0,40%	GUS BDL	↓
C 2.1 Dostępna i zrównoważona mobilność miejska	Liczba zakupionych jednostek taboru niskoemisyjnego	0	Dane własne z ankiet	↑
	Przewozy pasażerskie w mln	203,6 mln os.	GUS BDL	↑
	Liczba powstałych węzłów/centrów przesiadkowych	0	Dane własne z ankiet	↑

Cel operacyjny	Nazwa wskaźnika	Wartość bazowa 2020	Źródło danych	Pożądany trend
	Liczba zainstalowanych inteligentnych systemów transportowych (ITS)	0	Dane własne z ankiet	↑
	Długość dróg dla rowerów	777,3 km	GUS BDL	↑
C 3.1 Łagodzenie społecznych i gospodarczych skutków transformacji	Liczba inwestycji w infrastrukturę kształcenia zawodowego	0	Dane własne z ankiet	↑
	Udział uczniów branżowych szkół I stopnia w ogólnej liczbie uczniów szkół ponadpodstawowych	58,10%	GUS BDL	↑
	Liczba podmiotów MŚP (0-249 pracujących) na 10 tys. mieszkańców	1 139	GUS BDL	↑
C 3.2 Łagodzenie skutków niekorzystnych trendów demograficznych	Osoby korzystające ze środowiskowej pomocy społecznej ogółem	78 281 os	GUS BDL	↓
	Liczba wspartych podmiotów świadczących usługi społeczne i zdrowotne w lokalnej społeczności	0	Dane własne z ankiet	↑
	Osoby dorosłe uczestniczące w kształceniu lub	3,4%	GUS BDL	↑

Cel operacyjny	Nazwa wskaźnika	Wartość bazowa 2020	Źródło danych	Pożądany trend
	szkoleniu w wieku 25-64 lata			
C 3.3 Atrakcyjne warunki życia i zamieszkania	Odsetek dzieci w wieku 3-6 lat objętych wychowaniem przedszkolnym	91,2%	GUS BDL	↑
	Widzowie i słuchacze w teatrach i instytucjach muzycznych, zwiedzający muzea i oddziały muzealne, uczestnicy imprez w domach, ośrodkach kultury, świetlicach oraz zwiedzający obiekty działalności wystawienniczej na 1000 mieszkańców	627 os.	GUS BDL	↑
	Gminy, które prowadziły działania rewitalizacyjne na podstawie GPR lub PR - powierzchnia obszaru rewitalizacji ogółem	24 853 ha	GUS BDL	↑
	Liczba miejsc opieki nad dziećmi w wieku do lat 3 ogółem (łącznie z oddziałami i klubami dziecięcymi)	13 865 msc	GUS BDL	↑
C 3.4 Zintegrowana i	Liczba powstałych produktów turystycznych.	0	Dane własne z ankiet	↑

Cel operacyjny	Nazwa wskaźnika	Wartość bazowa 2020	Źródło danych	Pożądany trend
atrakcyjna oferta turystyczna	Liczba wspartych obiektów turystycznych i kulturalnych	0	Dane własne z ankiet	↑
C 4.1 Wysoka jakość zarządzania rozwojem Subregionu Centralnego	Udział powierzchni objętej obowiązującymi miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego w powierzchni ogółem	63,4%	GUS BDL	↑
	Liczba szkoleń dla pracowników Związku	0	Dane własne z ankiet	↑
	Liczba zrealizowanych projektów	0	Dane własne z ankiet	↑
	Liczba szkoleń /studiów dla pracowników jednostek samorządu terytorialnego	0	Dane własne z ankiet	↑
C 4.2 Wysoki poziom kompetencji kadr jednostek samorządu terytorialnego w Subregionie Centralnym	Liczba przeszkolonych pracowników jednostek samorządu terytorialnego	0	Dane własne z ankiet	↑
	Liczba zrealizowanych projektów szkoleniowych	0	Dane własne z ankiet	↑
C 4.3 Współpraca z otoczeniem wewnętrznym i	Liczba projektów partnerskich i zintegrowanych	0	Dane własne z ankiet	↑

Cel operacyjny	Nazwa wskaźnika	Wartość bazowa 2020	Źródło danych	Pożądany trend
zewnątrznym Subregionu Centralnego	Liczba kampanii informacyjno-promocyjnych	0	Dane własne z ankiet	↑
	Liczba konferencji	0	Dane własne z ankiet	↑
	Liczba spotkań ciała doradczego	0	Dane własne z ankiet	↑

Źródło: Opracowanie własne.

7.3. Wytyczne do sporządzania dokumentów wykonawczych

Przygotowanie strategii stanowi pierwszy krok w procesie planowania rozwoju ponadlokalnego. Obowiązkowym elementem systemu realizacji strategii są wytyczne do sporządzania dokumentów wykonawczych, dokumenty te powinny wpisywać się w zintegrowaną strategię, stanowić niezbędne jej uszczegółowienie, a także zapewnić ich spójność.

W związku z powyższym, w trakcie prac nad strategią opracowane zostały wytyczne dotyczące sporządzania dokumentów wykonawczych. Jasne określenie podmiotów odpowiedzialnych za realizację założeń strategii i przypisanie im konkretnych zadań do wykonania, wskazanie sposobów monitorowania i ewaluacji oraz wytycznych do sporządzenia dokumentów wykonawczych jest ostatnim elementem dobrze opracowanej strategii, stanowiącej instrukcję postępowania w zakresie rozwoju ponadlokalnego.

Wytyczne dotyczące sporządzania dokumentów wykonawczych:

1. Identyfikacja potrzeb w kontekście opracowania dokumentów wykonawczych.
2. Partycypacyjne podejście w procesie opracowywania dokumentów wykonawczych.
3. Prace na poziomie komisji, grup roboczych oraz Rady Konsultacyjnej, w trakcie których nastąpi weryfikacja realizacji celów i kierunków działań określonych w strategii, a także kontrola ich aktualności w kontekście zapisów strategii (w przypadku braku ich aktualności, konieczność aktualizacji lub wdrożenia nowych dokumentów wykonawczych).
4. Wdrażanie poprzez realizację projektów zintegrowanych, rozwiązujących wspólne problemy na obszarze Subregionu.
5. Weryfikacja zgodności z zapisami dokumentów nadrzędnych i aktów prawnych, tj. na poziomie regionalnym, krajowym i unijnym.

Jednym z podstawowych dokumentów wykonawczych do Strategii będzie roczny plan działań. Określi on priorytetowe zadania do realizacji przez Związek w ciągu danego roku kalendarzowego, odnosząc się w szczególności do celów wynikających ze Strategii. Roczny plan działań opracowywany zostanie w formie Zarządzenia organizacyjnego Dyrektora Biura Związku.

Dokumentami wykonawczymi do Strategii mogą być także strategie, programy i plany sektorowe oraz listy projektów, opracowywane w celu uszczegółowienia zapisów Strategii. Dokumenty te opracowywane będą przez Biuro Związku, a następnie przyjmowane przez organ do tego uprawniony.

Jako dokumenty wykonawcze do Strategii traktować należy także uchwały Zarządu Związku, ze szczególnym uwzględnieniem uchwał rekomendujących projekty planowane do złożenia w określonych naborach (zwłaszcza dla instrumentu ZIT).

8. Ramy finansowe i źródła finansowania Strategii

Realizacja wyznaczonych w Strategii Rozwoju Subregionu Centralnego Województwa Śląskiego na lata 2021-2027 z perspektywą do 2030 roku celów i działań, wpływających na transformację i podnoszenie jakości życia w subregionie wymaga zaangażowania zasobów ludzkich, rzeczowych, a zwłaszcza finansowych. Określenie ram finansowych wymaga analizy bieżącej kondycji oraz możliwości finansowych podmiotów zaangażowanych we wdrażanie oraz określenia głównych źródeł finansowania działań wynikających z niniejszego dokumentu.

Analiza kondycji finansowej przeprowadzona została na podstawie dostępnych danych historycznych – budżetów, a także wieloletnich prognoz finansowych jednostek będących Członkami Związku¹¹.

W analizowanym okresie 2015-2020 obserwowany był istotny wzrost poziomu kondycji finansowej gmin i powiatów. Średnia wartość dochodów Członków Związku w 2020 roku wzrosła o 70,67% w stosunku do roku 2015 (średni roczny wzrost dochodów wyniósł 11,28%). Tendencja ta obserwowana jest zarówno we wzroście dochodów z tytułu udziału we wpływach z podatku dochodowego od osób fizycznych – PIT (średni roczny wzrost na poziomie 13,86%) jak i z podatku dochodowego od osób prawnych – CIT (średni roczny wzrost na poziomie 18,74%). Jednocześnie należy zaakcentować, że w badanym okresie zauważalne jest zmniejszenie wzrostu udziałów dochodów z podatków w dochodach ogółem gmin i powiatów w latach 2019 oraz 2020, co jest konsekwencją uchwalonej w 2019 roku ustawowej zmiany w przepisach prawnych wprowadzających zerowy podatek PIT dla osób do 26. roku życia (średnioroczny wzrost dochodów z podatku PIT w latach 2015-2018 wyniósł 19,61% zaś w latach 2019-2021 jedynie 5,41%).

Analiza porównawcza wydatków ogółem na przestrzeni lat 2015-2020 wskazuje, że średnia wartość wydatków ogółem gmin Subregionu w 2020 roku w stosunku do roku 2015 była wyższa o 91,34% (średni roczny wzrost wydatków ogółem wyniósł 13,86%).

Równolegle obserwuje się wzrost wydatków majątkowych finansowanych z budżetu UE bądź innych źródeł zagranicznych niepodlegających zwrotowi, które istotnie wpływają na dynamiczny rozwój społeczny i gospodarczy Subregionu. Średnia wartość wydatków majątkowych w 2020 roku w stosunku do roku 2015 wzrosła o 66,82% (średni roczny wzrost wydatków majątkowych w tym zakresie w latach 2015-2020 osiągnął 10,78%).

¹¹ Źródło danych: <https://www.gov.pl/web/finanse/wieloletnia-prognoza-finansowa4>

Istotnym elementem dochodów jednostek samorządowych są dochody własne, których udział w dochodach ogółem w 2015 roku utrzymywał się średnio na poziomie 67% i odpowiednio w 2020 roku na średnim poziomie 55%. Ponadto w analizowanym okresie średni potencjał inwestycyjny wszystkich gmin wskazywał tendencje wzrostowe i wyniósł w 2015 roku 26,488 mln zł, zaś w 2020 roku – 28,429 mln zł.

W perspektywie finansowej 2014-2020 Związek prowadził szczegółowy monitoring wdrażania instrumentu Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych, w ramach którego ze środków Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Śląskiego na lata 2014-2020 zakontraktowano projekty inwestycyjne o wartości dofinansowania niemal 3,065 mld zł z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego (w skrócie EFRR) oraz blisko 260 mln zł z Europejskiego Funduszu Społecznego (w skrócie EFS)¹². Alokacja pierwotna dedykowana dla ZIT w 2015 r. wynosiła 2,878 mld zł w ramach EFRR oraz 415 mln zł w ramach EFS. W 2019 r. Związki ZIT/RIT z obszaru województwa śląskiego wraz z Instytucją Zarządzającą programem regionalnym, podjęły decyzje o uruchomieniu naborów w ramach EFS z wydzielonymi pulami dla poszczególnych subregionów. Przedmiotowe działanie miało na celu przyspieszenie kontraktacji niewykorzystanych środków w ramach EFS. W wyniku podjętych działań wyłoniono projekty z obszaru subregionu centralnego na kwotę dofinansowania prawie 334 mln zł. Poziom wdrażania w stosunku do pierwotnie przyznanej alokacji wyniósł w ramach EFRR 106% oraz w ramach EFS 143%¹³.

Na obszarze subregionu centralnego występuje zróżnicowane pomiędzy gminami i powiatami w wykorzystaniu środków w ramach instrumentu ZIT w przeliczeniu na 1 mieszkańca. Warto podkreślić, że na obszarze subregionu centralnego (81 jednostek samorządu terytorialnego) wszystkie samorządy uzyskały dotacje z programu regionalnego. Najwyższe dofinansowanie w przeliczeniu na 1 mieszkańca charakteryzowało najmniejsze gminy (do 10 tys. mieszkańców). Średnia skuteczność¹⁴ członków Związku Subregionu Centralnego w pozyskiwaniu dofinansowania w ramach ZIT RPO WSL 2014-2020 wyniosła 73%¹⁵.

¹² Dane na 31 października 2022 r.

¹³ Jak wyżej.

¹⁴ Skuteczność rozumiana jako odsetek projektów wybranych do dofinansowania w odniesieniu do wszystkich projektów złożonych w naborach przez daną gminę (powiat).

¹⁵ Dodatkowo, ze środków Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko 2014-2020 członkowie Związku Subregionu Centralnego otrzymali dofinansowanie do projektów transportowych i mobilnościowych w ramach projektu POIŚ_TRA, a także do projektów dotyczących kompleksowej likwidacji niskiej emisji w ramach projektu POIŚ_WFOŚ.

Poziom zakontraktowania w stosunku do pierwotnie przyznanej alokacji ZIT w ramach RPO WSL 2014-2020 nasuwa wniosek, że gminy i powiaty z obszaru subregionu centralnego wykazują znaczny potencjał inwestycyjny.

Tworząc ramy finansowe dla działań planowanych w ramach niniejszej Strategii należy wziąć pod uwagę nie tylko długoterminowe prognozy dotyczące stanu finansów publicznych poszczególnych gmin i powiatów, ale także czynniki zewnętrzne mogące istotnie wpływać na ich sytuację ekonomiczną. Do określenia ich potencjału inwestycyjnego wykorzystano wieloletnie prognozy wydatków budżetowych ogółem oraz dane dotyczące procentowego udziału wydatków inwestycyjnych w wydatkach budżetowych ogółem. Analizy wskazują, że średni potencjał inwestycyjny w 2021 roku wyniósł 32,224 mln zł zaś średni procentowy udział wydatków inwestycyjnych w stosunku do wydatków ogółem był na poziomie 13,71%. Obecnie dostępne wieloletnie prognozy finansowe wskazują na ostrożne podejście do długoterminowego planowania wydatków, na co z pewnością mają wpływ aktualne czynniki makroekonomiczne a także zmieniająca się sytuacja prawna i ekonomiczna.

Obecnie szacowane roczne wydatki majątkowe na programy, projekty lub zadania finansowane z udziałem środków głównie pochodzących z budżetu Unii Europejskiej, (o których mowa w art. 5 ust. 1 pkt 2 i 3 ustawy o finansach publicznych z dnia 27 sierpnia 2009 r.) w latach 2021-2030 w wieloletnich prognozach finansowych gmin i powiatów wskazują, iż wydatki te będą niższe niż dotychczas (średnie roczne prognozowane wydatki majątkowe do 2030 roku będą spadać rokrocznie o 9,94%). W 2030 roku prognozowany średni potencjał inwestycyjny wyniesie 14,587 mln zł, zaś średni procentowy udział wydatków majątkowych w wydatkach ogółem oszacowano na poziomie 6,17%. Prognozy wskazują także, że w 2030 roku średni udział dochodów własnych w udziale dochodów ogółem będzie w dalszym ciągu utrzymywał się na wysokim poziomie – 64%, co może determinować zwiększenie w przyszłych latach wydatków inwestycyjnych przy większym zaangażowaniu środków z dochodów własnych gmin i powiatów. Wydatki inwestycyjne zapewnią dalszy trwały rozwój społeczny i gospodarczy, uwzględniając jednocześnie aspekt przestrzenny i środowiskowy projektów inwestycyjnych.

Niezbędnym warunkiem do realizacji celów i działań wskazanych w Strategii będzie utrzymanie dobrej kondycji finansowej sektora samorządowego, z uwagi na fakt że to gminy zobligowane są do zapewnienia środków na realizację nowych zadań, bądź przeznaczenie ich na wkład własny. Priorytetem dla Członków Związku będzie zatem zabezpieczenie finansowania wkładu własnego, niezbędnego do realizacji projektów finansowanych ze źródeł zewnętrznych.

Źródłami finansowania dla działań realizowanych w ramach Strategii będą:

- środki własne Związku;
- środki własne gmin i powiatów będących Członkami Związku a także ich jednostek organizacyjnych;
- środki Unii Europejskiej w ramach programu regionalnego Fundusze Europejskie dla Śląska na lata 2021-2027, w tym także środki z instrumentu Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych;
- środki Unii Europejskiej w ramach programów krajowych w perspektywie finansowej 2021-2027;
- środki Unii Europejskiej w ramach innych funduszy, programów i inicjatyw;
- środki funduszy i dotacji celowych;
- środki pochodzące z budżetu państwa;
- środki Górnośląsko-Zagłębiowskiej Metropolii – dla gmin będących jednocześnie jej członkami;
- inne dostępne środki finansowe.

Określone ramy finansowe przyczynią się do realizacji celów i działań wskazanych w Strategii. Jednocześnie będą stanowić niezbędne wsparcie dla podejmowania inicjatyw na rzecz realizacji zaplanowanych przez Członków Związku działań.

Określone w Strategii rezultaty zostaną osiągnięte przy zapewnieniu odpowiednich zasobów ludzkich, rzeczowych oraz finansowych, w tym przede wszystkim przez zabezpieczenie wkładu własnego dla planowanych przedsięwzięć.

9. Zgodność Strategii z wytycznymi i założeniami zawartymi w dokumentach wyższego rzędu

Spójność Strategii została poddana analizie i oceniona na poziomie celów strategicznych oraz wyznaczonych Obszarów Strategicznej Interwencji w przypadku Strategii Rozwoju Województwa Śląskiego 2030 „Śląskie 2030” Zielone Śląskie, oraz na poziomie celów strategicznych i/lub operacyjnych Terytorialnego Planu Sprawiedliwej Transformacji Województwa Śląskiego 2030, Strategii na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju, Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego 2030 i Krajowej Polityki Miejskiej 2030. Poniżej przedstawiono analizę zgodności Strategii z wytycznymi i założeniami zawartymi w dokumentach wyższego rzędu określonych na szczeblach wojewódzkim oraz krajowym.

9.1. Zgodność Strategii z dokumentami szczebla wojewódzkiego

Założenia wskazane w Strategii są zgodne z celami dokumentów opracowanych na szczeblu wojewódzkim – Strategii Rozwoju Województwa Śląskiego 2030 „Śląskie 2030” Zielone Śląskie oraz Terytorialnego Planu Sprawiedliwej Transformacji Województwa Śląskiego 2030. Matryce zgodności z tymi dokumentami przedstawiono poniżej w [Tabela 6](#) i [Tabela 7](#).

Tabela 6. Spójność Strategii Rozwoju Subregionu Centralnego Województwa Śląskiego na lata 2021-2027, z perspektywą do 2030 r. z celami Strategii Rozwoju Województwa Śląskiego „Śląskie 2030” Zielone Śląskie

Cele Strategii Rozwoju Subregionu Centralnego Cele Strategii Rozwoju Województwa Zielone Śląskie 2030	C 1.1.	C 1.2.	C 1.3.	C 2.1.	C 3.1.	C 3.2.	C 3.3.	C 3.4.	C 4.1.	C 4.2.	C 4.3.
A.1. Konkurencyjna gospodarka					x						
A.2. Innowacyjna gospodarka				x	x						
A.3. Silna lokalna przedsiębiorczość					x						
B.1. Wysoka jakość usług społecznych, w tym zdrowotnych						x					
B.2. Aktywny mieszkaniec								x			
B.3. Atrakcyjny i efektywny system edukacji i nauki					x						
C.1. Wysoka jakość środowiska	x	x	x								
C.2. Efektywna infrastruktura				x							

C.3. Atrakcyjne warunki zamieszkania, kompleksowa rewitalizacja, zapobieganie i dostosowanie do zmian klimatu		x		x				x				
D.1. Zrównoważony rozwój terytorialny										x	x	x
D.2. Aktywna współpraca z otoczeniem i kreowanie silnej marki regionu										x	x	x
D.3. Nowoczesna administracja publiczna										x	x	x

Źródło: Opracowanie własne.

Tabela 7. Spójność Strategii Rozwoju Subregionu Centralnego Województwa Śląskiego na lata 2021-2027, z perspektywą do 2030 r. z celami Terytorialnego Planu Sprawiedliwej Transformacji Województwa Śląskiego 2030

Cele Strategii Rozwoju Subregionu Centralnego Cele operacyjne Terytorialnego Planu Sprawiedliwej Transformacji Województwa Śląskiego 2030	C 1.1.	C 1.2.	C 1.3.	C 2.1.	C 3.1.	C 3.2.	C 3.3.	C 3.4.	C 4.1.	C 4.2.	C 4.3.
Innowacyjna gospodarka podregionów górniczych	x	x	x		x				x		
Zdywersyfikowana oraz zasobo- i energooszczędna gospodarka podregionów górniczych			x		x						
Silna przedsiębiorczość podregionów górniczych					x						x
Zbilansowana energetyka rozproszona podregionów górniczych	x										
Efektywne wykorzystanie terenów przemysłowych podregionów górniczych na cele gospodarcze, środowiskowe i społeczne	x		x	x			x				

Efektywny system wzmacniająca mobilność w podregionach górniczych				x							
Atrakcyjne i efektywne kształcenie oraz podnoszenie kwalifikacji w podregionach górniczych					x	x	x	x			
Atrakcyjny i efektywny system wsparcia rynku pracy podregionów górniczych					x				x		
Kompleksowy system wsparcia społecznego aktywizujący mieszkańców podregionów górniczych					x	x	x	x	x	x	x
Efektywny społecznie odpowiedzialny system zarządzania transformacją w podregionach górniczych									x	x	x

Źródło: Opracowanie własne.

Obszary Strategicznej Interwencji

Analizie poddana została także zgodność z Obszarami Strategicznej Interwencji określonymi w Strategii Rozwoju Województwa Śląskiego „Śląskie 2030” Zielone Śląskie.

Obszar Subregionu Centralnego został w całości wskazany w Strategii Rozwoju Województwa Śląskiego „Śląskie 2030” Zielone Śląskie jako jeden z Regionalnych Obszarów Strategicznej Interwencji w ujęciu funkcjonalnym.

Ponadto Strategia Rozwoju Województwa identyfikuje 5 OSI w ujęciu tematycznym:

- OSI konkurencyjne:
 - obszary cenne przyrodniczo,
 - ośrodki wzrostu.
- OSI problemowe:
 - gminy tracące funkcje społeczno-gospodarcze,
 - gminy z problemami środowiskowymi w zakresie jakości powietrza,
 - gminy w transformacji górniczej.

W Subregionie Centralnym przedstawia się to następująco:

OSI konkurencyjne – obszary cenne przyrodniczo

Do gmin o najwyższych walorach przyrodniczych należą:

- w podregionie bytomskim: Boronów, Ciasna, Herby, Kochanowice;
- w podregionie gliwickim: Rudziniec;
- w podregionie sosnowieckim: Łazy, Ogrodzieniec;
- w podregionie tyskim: Goczałkowice-Zdrój.

Wysokie walory przyrodnicze zidentyfikowano w:

- w podregionie gliwickim: Pilchowice, Sośnicowice
- w podregionie sosnowieckim: Kroczyce, Pilica, Siewierz, Zawiercie;
- w podregionie tyskim: Orzesze.

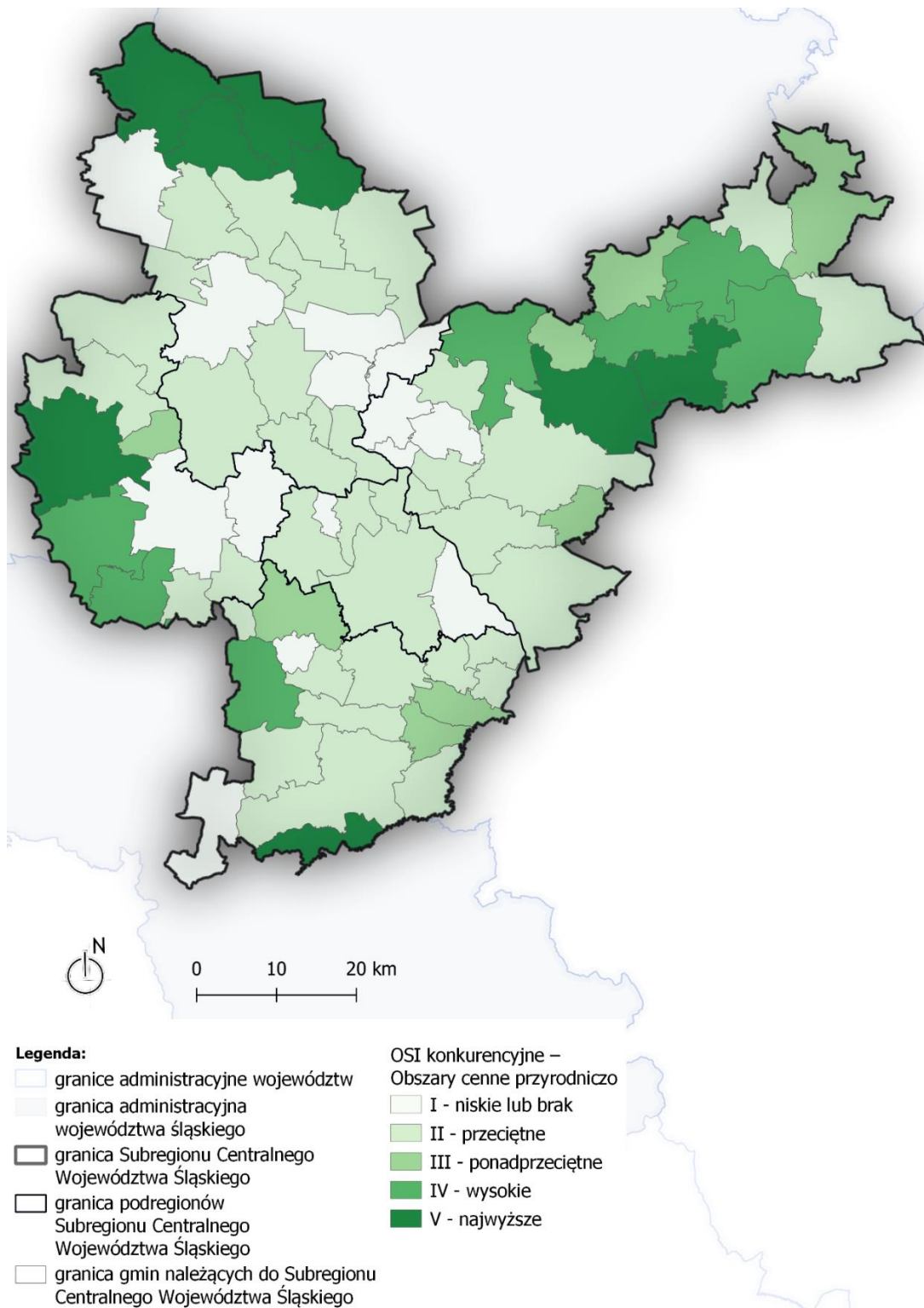
Ponadprzeciętne walory przyrodnicze występują w:

- w podregionie gliwickim: Pyskowice;
- w podregionie sosnowieckim: Poręba, Sławków, Szczekociny, Włodowice;
- w podregionie tyskim: Bieruń, Bojszowy, Mikołów.

Pozostałe obszary Subregionu Centralnego charakteryzują się przeciętnymi lub niskimi walorami przyrodniczymi bądź ich brakiem.

W ramach tych OSI prowadzone będą działania wykorzystujące potencjał błękitno-zielonej infrastruktury, mające na celu wsparcie rozwoju istniejących i tworzenie miejsc ochrony bioróżnorodności oraz racjonalnego gospodarowania wodą, w tym zabezpieczenie przeciwpowodziowe i przeciwdziałanie skutkom suszy.

Mapa 3. OSI – Obszary strategicznej interwencji w ujęciu tematycznym – Obszary cenne przyrodniczo

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Strategii Rozwoju Województwa Śląskiego „Śląskie 2030” Zielone Śląskie.

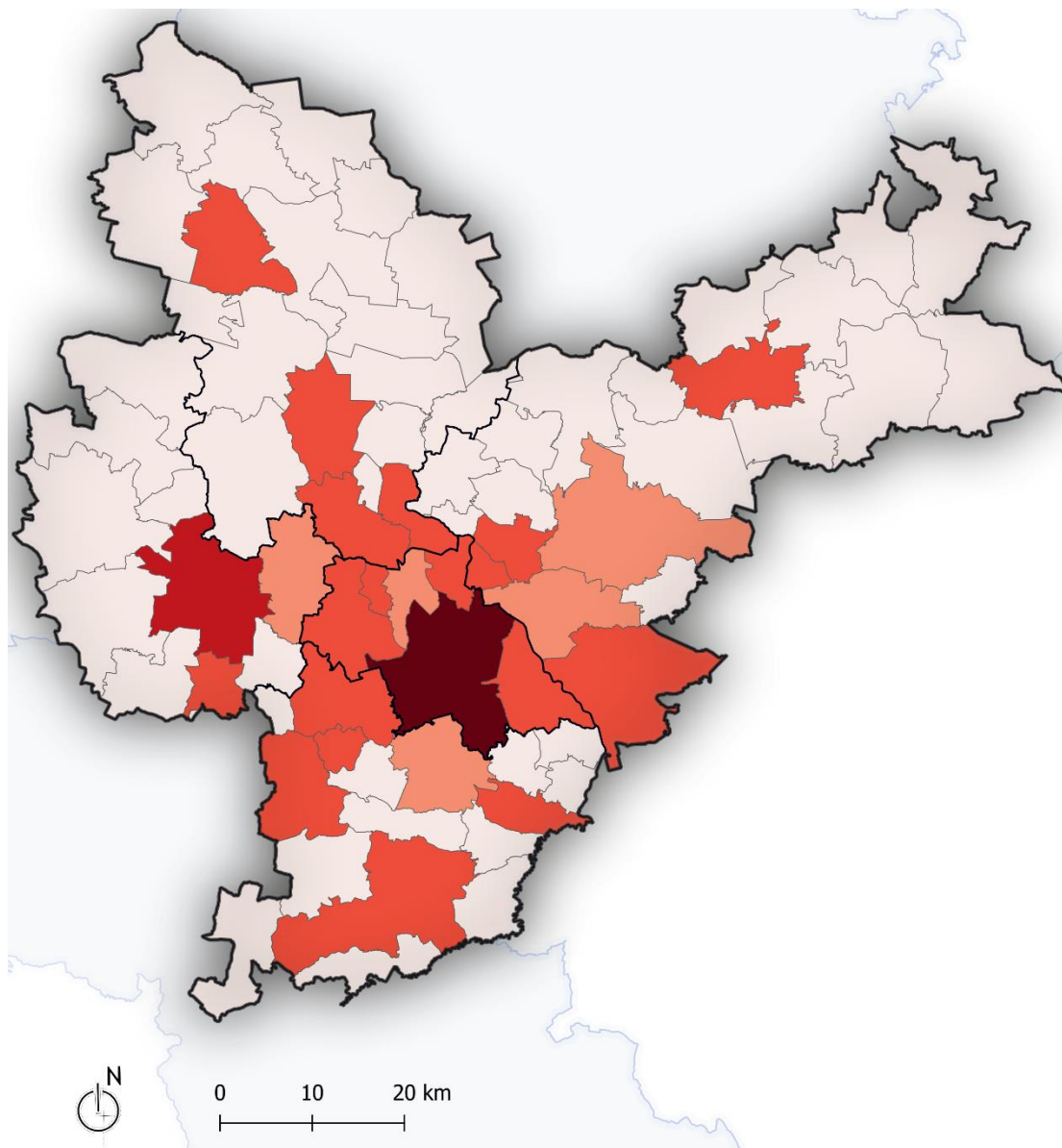
OSI konkurencyjne – Ośrodki wzrostu

Najważniejszym ośrodkiem wzrostu są Katowice, natomiast Gliwice wskazane zostały jako ważny ośrodek wzrostu. Do pozostałych ośrodków wzrostu zaliczono Chorzów, Dąbrowę Górniczą, Sosnowiec, Tychy i Zabrze. Jako ośrodki uzupełniające wskazano:

- w podregionie bytomskim: Bytom, Lubliniec, Piekary Śląskie, Tarnowskie Góry;
- w podregionie gliwickim: Knurów;
- w podregionie katowickim: Mysłowice, Ruda Śląska, Siemianowice Śląskie, Świętochłowice;
- w podregionie sosnowieckim: Będzin, Czeladź, Jaworzno i Zawiercie;
- w podregionie tyskim: Bieruń, Łaziska Górne, Mikołów, Orzesze i Pszczyna.

W ramach tych OSI prowadzone będą działania mające na celu wzmocnienie współpracy Związku z Górnośląsko-Zagłębiowską Metropolią oraz współdziałania jednostek samorządu terytorialnego ze środowiskiem akademickim oraz sektorem badawczo-rozwojowym. W tym aspekcie istotna jest także rewitalizacja obszarów miejskich, aby przy aktywizacji potencjału społecznego stworzyć atrakcyjne miejsca do zamieszkania i dobre warunki dla rozwoju gospodarki. Ważne są także działania polegające na identyfikowaniu, tworzeniu, wzmocnianiu i promowaniu lokalnych marek bądź produktów oraz rozwoju już istniejących.

Mapa 4. Obszary strategicznej interwencji w ujęciu tematycznym – Ośrodki wzrostu

- Legenda:**
granice administracyjne województw	granica gmin należących do Subregionu Centralnego Województwa Śląskiego
granica administracyjna województwa śląskiego	OSI konkurencyjne – Ośrodki wzrostu
granica Subregionu Centralnego Województwa Śląskiego	pozostałe gminy
granica podregionów Subregionu Centralnego Województwa Śląskiego	pozostałe ośrodki wzrostu
granica gmin Subregionu Centralnego Województwa Śląskiego	ośrodki uzupełniające
	ważne ośrodki wzrostu
	najważniejsze ośrodki wzrostu

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Strategii Rozwoju Województwa Śląskiego „Śląskie 2030” Zielone Śląskie.

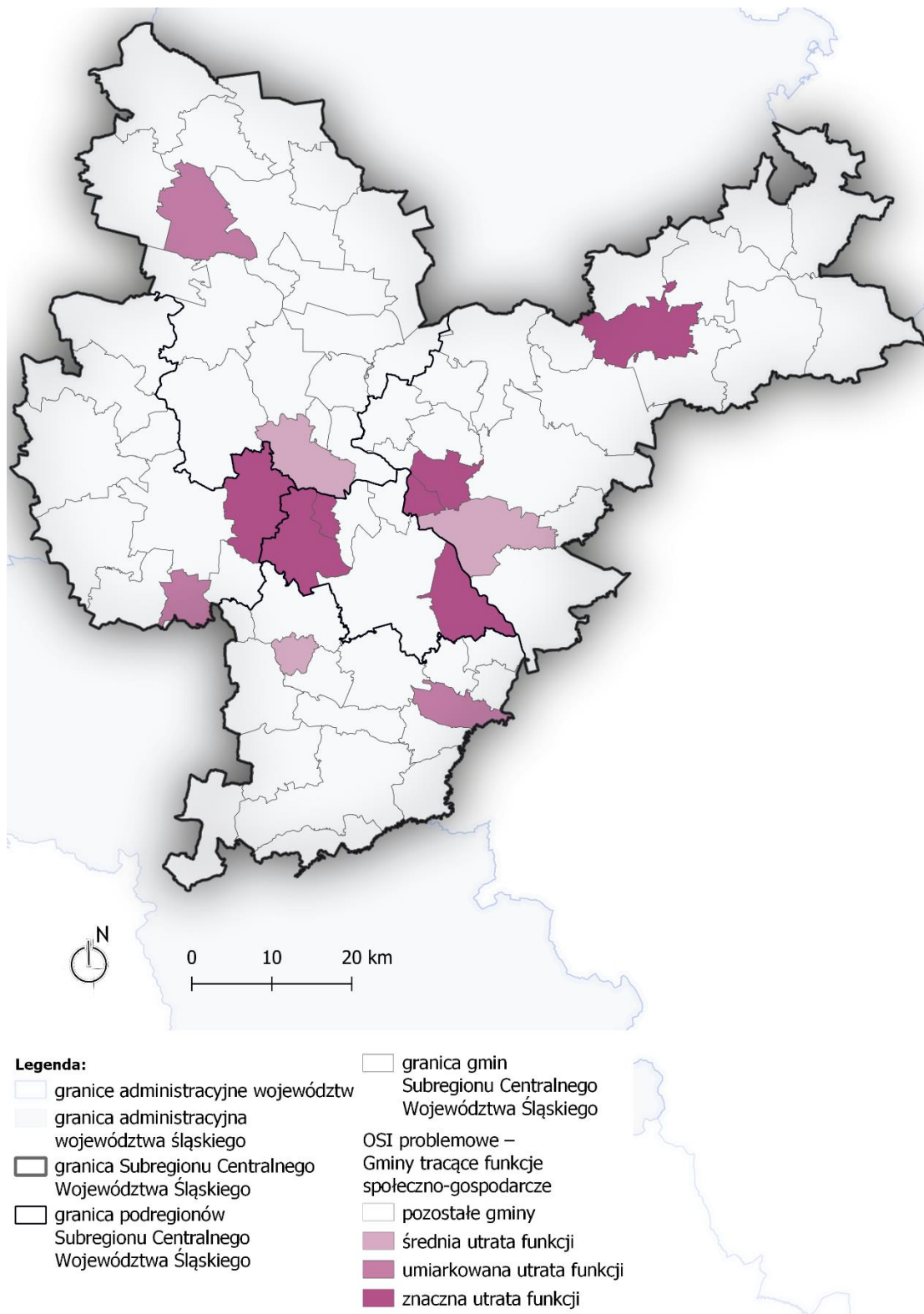
OSI problemowe – Gminy tracące funkcje społeczno-gospodarcze

Znaczna utrata funkcji społeczno-gospodarczych identyfikowana jest w Czeladzi, Zabrze, Mysłowicach, Rudzie Śląskiej i Świętochłowicach, Będzinie i w Zawierciu. Średnia utrata funkcji społeczno-gospodarczych występuje w Bytomiu, Łaziskach Górnych i w Sosnowcu, z kolei w Bieruniu, Knurowie i Lublińcu mamy do czynienia z umiarkowaną utratą funkcji społeczno-gospodarczych. Ponadto KSRR 2030 do grupy miast średnich tracących funkcje kwalifikuje także Piekary Śląskie i Siemianowice Śląskie.

Z kolei gmina Irządze wskazana jest w KSRR 2030 jako zagrożona trwałą marginalizacją.

W ramach tych OSI prowadzone będą działania mające na celu przede wszystkim aktywizację potencjału społecznego, integrację lokalnych społeczności i zapewnienie spójności przestrzennej przy wsparciu procesu rewitalizacji. Ważne jest także zapewnienie dostępności do infrastruktury wodno-kanalizacyjnej na obszarach wiejskich oraz do wysokiej jakości infrastruktury spędzania czasu wolnego. Pomoże to we wzmocnieniu potencjału społecznego i gospodarczego tych obszarów.

Mapa 5. Obszary strategicznej interwencji w ujęciu tematycznym – Gminy tracące funkcje społeczno-gospodarcze

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Strategii Rozwoju Województwa Śląskiego „Śląskie 2030” Zielone Śląskie.

OSI problemowe – Gminy z problemami środowiskowymi w zakresie jakości powietrza

Znaczna część Subregionu Centralnego boryka się z problemem złej jakości powietrza. Szczególnie niekorzystna sytuacja w tym zakresie ma miejsce w środkowej części subregionu. Głównym źródłem zanieczyszczenia powietrza jest emisja z sektora komunalno-bytowego, pochodząca z przemysłu oraz komunikacyjna.

Średnioroczne przekroczenia norm jakości powietrza pod względem pyłów zawieszonych PM_{2,5} i PM₁₀ oraz benzo(a)pirenu, dla wszystkich trzech wskaźników, klasyfikujące do objęcia najwyższym, III obszarem problemowym, dotyczą:

- w podregionie bytomskim: Bytom, Piekary Śląskie, Radzionków, Tarnowskie Góry;
- w podregionie gliwickim: Gliwice, Knurów, Pyskowice, Zabrze;
- w podregionie katowickim: Chorzów, Katowice, Mysłowice, Ruda Śląska, Siemianowice Śląskie, Świętochłowice;
- w podregionie sosnowieckim: Będzin, Czeladź, Dąbrowa Górnicza, Jaworzno, Sosnowiec, Wojkowice;
- w podregionie tyskim: Bieruń, Łędziny, Łaziska Górne, Mikołów, Ornontowice, Tychy.

II obszar problemowy obejmuje następujące gminy, w których notowane są przekroczenia dwóch dowolnych określonych wyżej wskaźników:

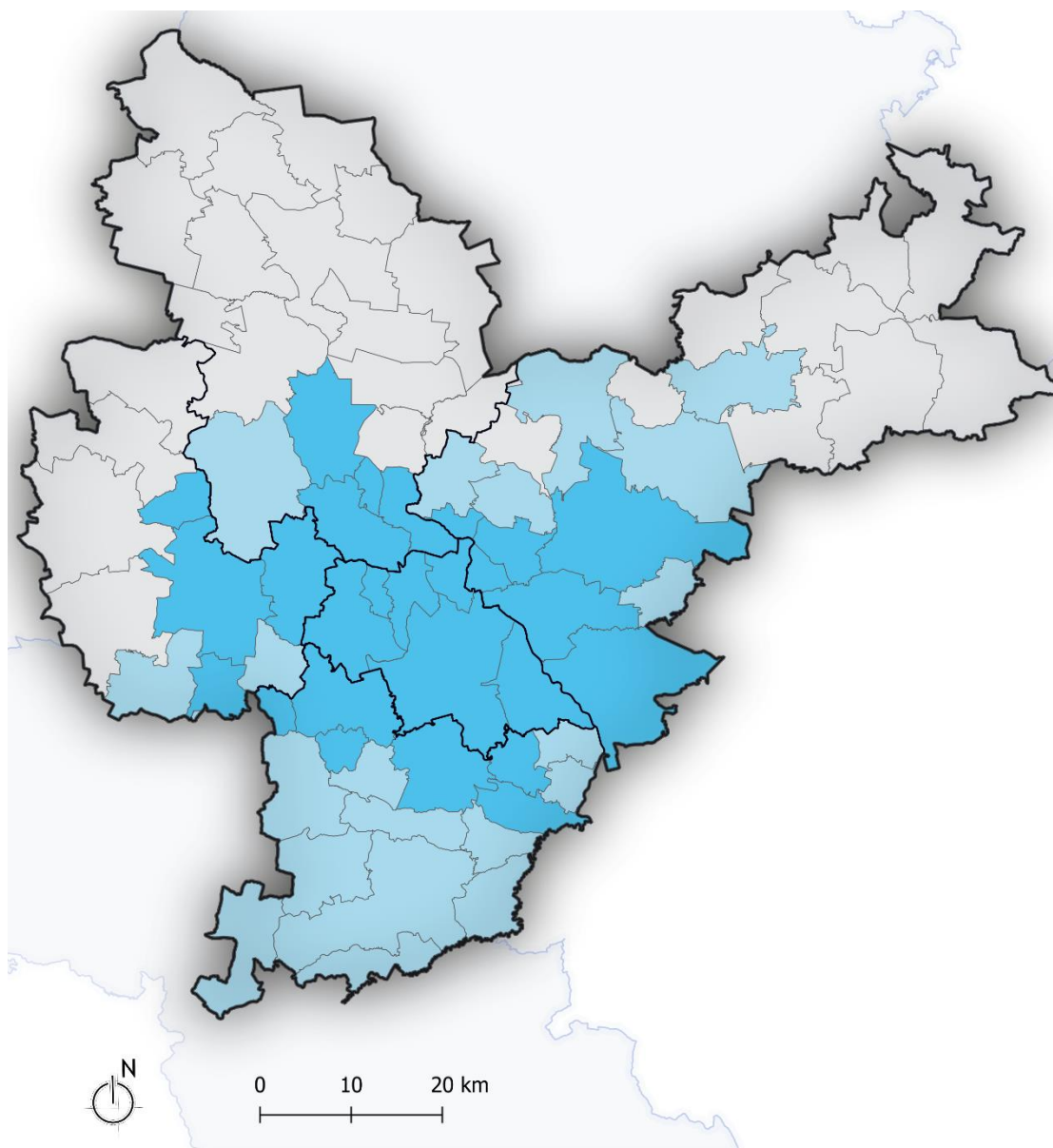
- w podregionie bytomskim: Zbrostawice;
- w podregionie gliwickim: Gierałtowice, Pilchowice;
- w podregionie sosnowieckim: Bobrowniki, Łazy, Psary, Sławków, Siewierz, Zawiercie;
- w podregionie tyskim: Bojszowy, Chełm Śląski, Goczałkowice-Zdrój, Imielin, Kobiór, Miedźna, Orzesze, Pawłowice, Pszczyna, Suszec, Wiry.

Pozostałe gminy, w których występuje przekroczenie jednego, dowolnego wskaźnika określonego powyżej, przypisano do I obszaru problemowego. Znajdują się one w północnej części podregionu bytomskiego, zachodniej części podregionu gliwickiego i w północnej części podregionu sosnowieckiego. Jednocześnie pokrywają się one w znacznym stopniu z obszarami cennymi przyrodniczo o najwyższych i wysokich walorach przyrodniczych.

W ramach tych OSI prowadzone będą działania mające na celu przede wszystkim poprawę jakości powietrza, a więc podnoszenie efektywności energetycznej budynków użyteczności publicznej i mieszkalnych, rozwój energetyki rozproszonej w oparciu o odnawialne źródła energii, inwestycje w nisko- oraz zeroemisyjny tabor

publicznego transportu zbiorowego, a także infrastrukturę węzłów przesiadkowych.
Niezbędne jest także podnoszenie świadomości ekologicznej mieszkańców.

Mapa 6. Obszary strategicznej interwencji w ujęciu tematycznym – Gminy z problemami środowiskowymi w zakresie jakości powietrza

Legenda:

- granice administracyjne województw
- granica administracyjna województwa śląskiego
- granica Subregionu Centralnego Województwa Śląskiego
- granica podregionów Subregionu Centralnego Województwa Śląskiego

- granica gmin Subregionu Centralnego Województwa Śląskiego
- granica gmin należących do Subregionu Centralnego Województwa Śląskiego

- OSI problemowe –
Gminy z problemami środowiskowymi w zakresie jakości powietrza
- I obszar problemowy
 - II obszar problemowy
 - III obszar problemowy

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Strategii Rozwoju Województwa Śląskiego „Śląskie 2030” Zielone Śląskie.

OSI problemowe – Gminy w transformacji górniczej

Proces transformacji obejmie wszystkie podregiony Subregionu Centralnego Województwa Śląskiego, tj. bytomski, gliwicki, katowicki, sosnowiecki oraz tyski., zgodnie z aneksem D do *Sprawozdania krajowego – Polska 2020* z 26 lutego 2020 r.

W Strategii Rozwoju Województwa Śląskiego „Śląskie 2030” Zielone Śląskie zidentyfikowane zostały gminy, w których w wyniku transformacji wystąpią lub już wystąpiły jej negatywne skutki. Identyfikacja ta nastąpiła poprzez występowanie na terenie danej gminy jednej z poniższych przesłanek:

- występowanie terenów pogórnicznych po zakończonej działalności wydobywczej (kopalnie zlikwidowane lub w likwidacji);
- prowadzenie działalności wydobywczej węgla kamiennego;
- występowanie znaczącej liczby osób pracujących w sektorze górniczym oraz istotnego odsetka pracujących w górnictwie w stosunku do ogółu zatrudnionych.

Pozwoliło to wyróżnić 3 typy gmin w transformacji górniczej: gminy z problemem społecznym, gminy z problemem społeczno-przestrzennym oraz gminy z problemem przestrzennym.

Szczegóły ich klasyfikacji według podziału wskazanego powyżej przedstawia [Tabela 8](#).

Tabela 8. Gminy w transformacji górniczej

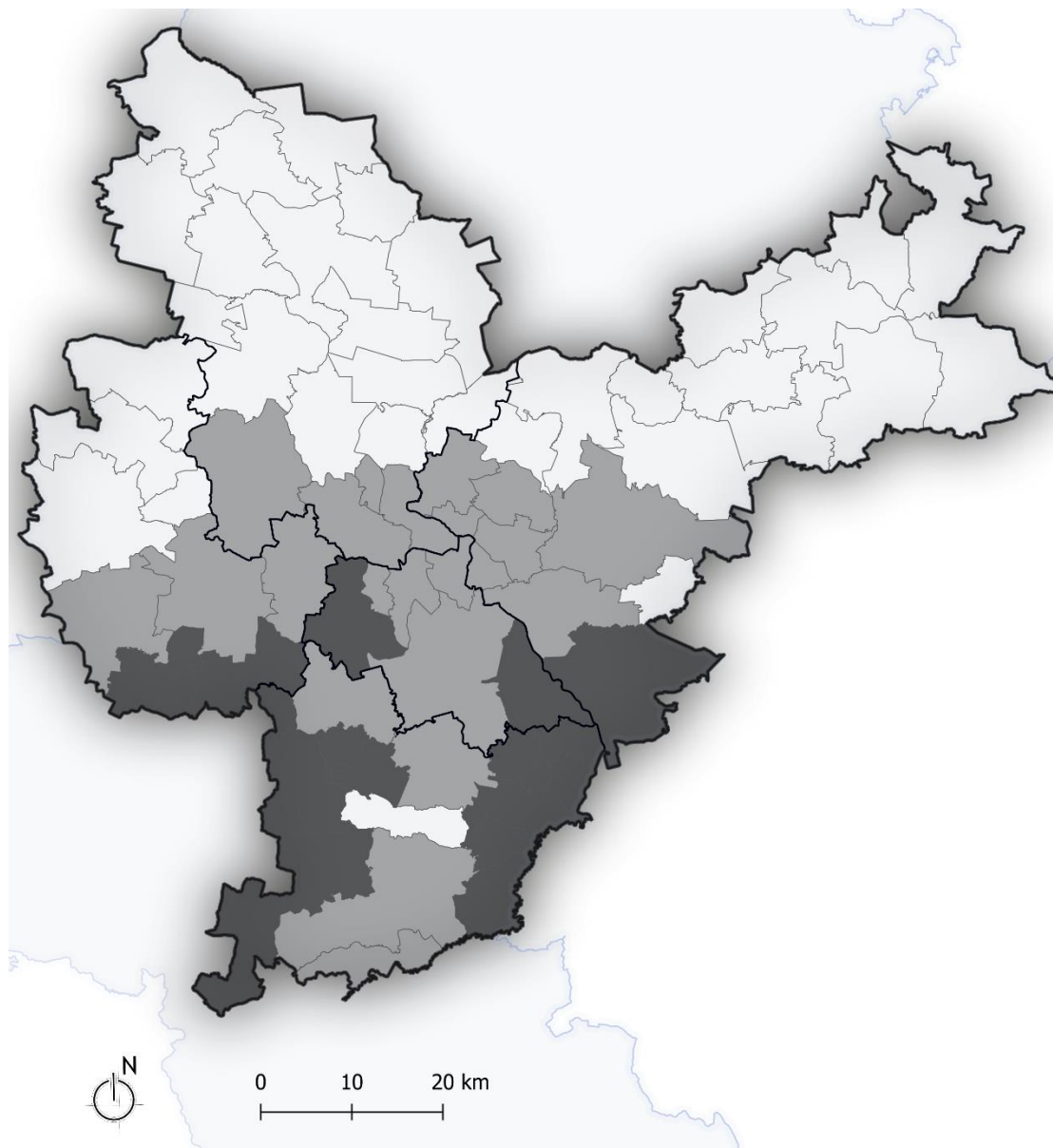
Podregion	Gminy z problemem społecznym	Gminy z problemem przestrzennym	Gminy z problemem społeczno-przestrzennym
Bytomski	-	Bytom, Piekary Śląskie, Radzionków, Zbrostawice	-
Gliwicki	-	Gliwice, Sośnicowice, Zabrze	Gierałtówice, Knurów, Pilchowice
Katowicki	-	Chorzów, Katowice, Siemianowice Śląskie, Świętochłowice	Mysłowice, Ruda Śląska
Sosnowiecki	-	Będzin, Bobrowniki, Czeladź, Dąbrowa	Jaworzno

Podregion	Gminy z problemem społecznym	Gminy z problemem przestrzennym	Gminy z problemem społeczno-przestrzennym
		Górnica, Psary, Sosnowiec, Wojkowice	
Tyski	-	Goczałkowice-Zdrój, Mikołów, Pszczyna, Tychy	Bieruń, Bojszowy, Chełm Śląski, Imielin, Lędziny, Łaziska Górne, Miedźna, Ornontowice, Orzesze, Pawłowice, Suszec, Wyry

Źródło: Opracowanie własne.

W ramach tych OSI prowadzone będą działania prowadzące przede wszystkim do rekultywacji, remediacji, regeneracji i renaturyzacji terenów pokopalnianych i przemysłowych oraz nadania im nowych funkcji społecznych, gospodarczych i środowiskowych. Kolejnym istotnym działaniem jest przekwalifikowanie i poszerzanie kwalifikacji osób odchodzących z górnictwa i branż okołogórnicznych, a także tworzenie warunków do zakładania własnej działalności gospodarczej i tworzenia przedsiębiorstw sektora MŚP. W tym ostatnim aspekcie ważne jest również przechodzenie na gospodarkę obiegu zamkniętego oraz zmiana profilu kształcenia zawodowego w szkołach branżowych, przede wszystkim zgodnie z zapotrzebowaniem lokalnego rynku pracy, ale też w kierunku zielonej i cyfrowej gospodarki oraz Regionalnych Inteligentnych Specjalizacji. Bardzo ważne są także działania wyprzedzające, które złagodzą lub zapobiegą wystąpieniu napięć społecznych z powodu transformacji. Istotne jest także dążenie do zachowania tożsamości kulturowej, terytorialnej, społecznej i dziedzictwa przemysłowego z poszanowaniem tradycji.

Mapa 7. Obszary strategicznej interwencji w ujęciu tematycznym – Gminy w transformacji górniczej – ujęcie ponadregionalne

Legenda:

- granice administracyjne województw
- granica administracyjna województwa śląskiego
- granica Subregionu Centralnego Województwa Śląskiego
- granica podregionów Subregionu Centralnego Województwa Śląskiego

- granica gmin Subregionu Centralnego Województwa Śląskiego
- granica gmin należących do Subregionu Centralnego Województwa Śląskiego
- OSI problemowe – Gminy w transformacji górniczej z problemem:
 - pozostałe gminy
 - przestrzennym
 - społeczno-przestrzennym

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Strategii Rozwoju Województwa Śląskiego „Śląskie 2030” Zielone Śląskie.

9.2. Zgodność celów Strategii z celami krajowych dokumentów strategicznych

Cele Strategii są zgodne z celami krajowych dokumentów strategicznych. Matryce ich zgodności przedstawiono poniżej dla Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego 2030 (Tabela 9), Strategii na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju (Tabela 10) i Krajowej Polityki Miejskiej 2030 (Tabela 11).

Tabela 9. Spójność Strategii Rozwoju Subregionu Centralnego Województwa Śląskiego na lata 2021-2027, z perspektywą do 2030 r. z celami Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego 2030

Cele Strategii Rozwoju Subregionu Centralnego	C 1.1.	C 1.2.	C 1.3.	C 2.1.	C 3.1.	C 3.2.	C 3.3.	C 3.4.	C 4.1.	C 4.2.	C 4.3.
Cele Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego 2030											
1.1. Wzmacnianie szans rozwojowych obszarów słabszych gospodarczo					x						x
1.2. Zwiększenie wykorzystania potencjału rozwojowego miast średnich tracących funkcje społeczno-gospodarcze					x	x	x	x			
1.3. Przyspieszenie transformacji profilu gospodarczego Śląska					x						x

Cele Strategii Rozwoju Subregionu Centralnego Cele Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego 2030	C 1.1.	C 1.2.	C 1.3.	C 2.1.	C 3.1.	C 3.2.	C 3.3.	C 3.4.	C 4.1.	C 4.2.	C 4.3.
1.4. Przeciwdziałanie kryzysom na obszarach zdegradowanych			x		x		x				
1.5. Rozwój infrastruktury wspierającej dostarczanie usług publicznych i podnoszącej atrakcyjność inwestycyjną obszarów	x	x	x	x			x	x			
2.1. Rozwój kapitału ludzkiego i społecznego	x				x	x	x		x		
2.2. Wspieranie przedsiębiorczości na szczeblu regionalnym i lokalnym					x				x	x	x
2.3. Innowacyjny rozwój regionu i doskonalenie podejścia opartego na Regionalnych Inteligentnych Specjalizacjach				x					x		

Cele Strategii Rozwoju Subregionu Centralnego Cele Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego 2030	C 1.1.	C 1.2.	C 1.3.	C 2.1.	C 3.1.	C 3.2.	C 3.3.	C 3.4.	C 4.1.	C 4.2.	C 4.3.
3.1. Wzmacnianie potencjału administracji na rzecz zarządzania rozwojem									x	x	x
3.2 Wzmacnianie współpracy i zintegrowanego podejścia do rozwoju na poziomie lokalnym, regionalnym i ponadregionalnym											x
3.3. Poprawa organizacji świadczenia usług publicznych						x				x	
3.4. Efektywny i spójny system finansowania polityki regionalnej											x

Źródło: Opracowanie własne.

Tabela 10. Spójność Strategii Rozwoju Subregionu Centralnego Województwa Śląskiego na lata 2021-2027, z perspektywą do 2030 r. z celami Strategii na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju

Cele Strategii Rozwoju Subregionu Centralnego Cele Strategii na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju	C 1.1.	C 1.2.	C 1.3.	C 2.1.	C 3.1.	C 3.2.	C 3.3.	C 3.4.	C 4.1.	C 4.2.	C 4.3.
Trwały wzrost gospodarczy oparty coraz silniej o wiedzę, dane i doskonałość organizacyjną					x			x			x
Rozwój społecznie wrażliwy i terytorialnie zrównoważony	x	x	x	x	x	x	x	x			
Skuteczne państwo i instytucje służące wzrostowi oraz włączeniu społecznemu i gospodarczemu									x	x	x

Źródło: Opracowanie własne.

Tabela 11. Spójność Strategii Rozwoju Subregionu Centralnego Województwa Śląskiego na lata 2021-2027, z perspektywą do 2030 r. z celami Krajowej Polityki Miejskiej 2030

Cele Strategii Rozwoju Subregionu Centralnego Wyzwania Krajowej Polityki Miejskiej 2030	C 1.1.	C 1.2.	C 1.3.	C 2.1.	C 3.1.	C 3.2.	C 3.3.	C 3.4.	C 4.1.	C 4.2.	C 4.3.
Dbałość o ład przestrzenny i estetyczny			x				x		x		
Niwelowanie procesów chaotycznej urbanizacji			x				x		x		
Wzmocnienie współpracy samorządowej w ramach miejskich obszarów funkcjonalnych											x
Niwelowanie negatywnych skutków zmian klimatu w miastach	x	x									
Poprawa jakości środowiska przyrodniczego w miastach	x	x	x								

Cele Strategii Rozwoju Subregionu Centralnego Wyzwania Krajowej Polityki Miejskiej 2030	C 1.1.	C 1.2.	C 1.3.	C 2.1.	C 3.1.	C 3.2.	C 3.3.	C 3.4.	C 4.1.	C 4.2.	C 4.3.
Zapewnienie zrównoważonego i zintegrowanego systemu mobilności miejskiej w miejskich obszarach funkcjonalnych				x							
Poprawa bezpieczeństwa w ruchu drogowym				x							
Poprawa dostępności mieszkaniowej							x				
Poprawa zdolności inwestycyjnych miast					x				x	x	
Zwiększenie wykorzystania potencjału społecznego					x	x	x	x			
Przyspieszenie tempa transformacji cyfrowej miast									x		

Źródło: Opracowanie własne.

10. Spis kompozycji mapowych

- Kompozycja mapowa 1. Obszar współpracy poprawa jakości powietrza
- Kompozycja mapowa 2. Obszar współpracy adaptacja do zmian klimatu
- Kompozycja mapowa 3. Obszar współpracy infrastruktura techniczna i odpady
- Kompozycja mapowa 4. Obszar współpracy zrównowazona mobilność miejska
- Kompozycja mapowa 5. Obszar współpracy zintegrowany system tras rowerowych
- Kompozycja mapowa 6. Obszar współpracy łagodzenie skutków zmian demograficznych
- Kompozycja mapowa 7. Obszar współpracy łagodzenie społecznych skutków transformacji
- Kompozycja mapowa 8. Obszar współpracy turystyka
- Kompozycja mapowa 9. Obszar współpracy zintegrowany rozwój społeczno-gospodarczy
- Kompozycja mapowa 10. Obszary Strategicznej Interwencji subregionu centralnego
- Kompozycja mapowa 11. Model struktury funkcjonalno-przestrzennej subregionu centralnego województwa śląskiego

11. Spis map

Mapa 1. Podział administracyjny Subregionu Centralnego Województwa Śląskiego na tle Województwa Śląskiego

Mapa 2. Rdzeń oraz obszar węzłowy Subregionu Centralnego Województwa Śląskiego

Mapa 3. OSI – Obszary strategicznej interwencji w ujęciu tematycznym – Obszary cenne przyrodniczo

Mapa 4. Obszary strategicznej interwencji w ujęciu tematycznym – Ośrodki wzrostu

Mapa 5. Obszary strategicznej interwencji w ujęciu tematycznym – Gminy tracące funkcje społeczno-gospodarcze

Mapa 6. Obszary strategicznej interwencji w ujęciu tematycznym – Gminy z problemami środowiskowymi w zakresie jakości powietrza

Mapa 7. Obszary strategicznej interwencji w ujęciu tematycznym – Gminy w transformacji górniczej – ujęcie ponadregionalne

12. Spis tabel

Tabela 1. Matryca powiązań celów strategii z kompozycjami mapowymi odpowiadającym obszarom działań dla wyznaczonych celów strategicznych.

Tabela 2. Dostępność terenów zieleni w zależności od powierzchni terenu zieleni oraz lokalizacji w obszarze subregionu – propozycja standardów

Tabela 3. Dostępność usług społecznych, handlu i usług podstawowych oraz sportu i rekreacji w zależności od rodzaju usług oraz lokalizacji w obszarze subregionu – propozycja standardów

Tabela 4. Dostępność elementów systemu transportu zbiorowego – propozycja standardów.

Tabela 5. Wskaźniki realizacji celów Strategii Rozwoju Subregionu Centralnego

Tabela 6. Spójność Strategii Rozwoju Subregionu Centralnego Województwa Śląskiego na lata 2021-2027, z perspektywą do 2030 r. z celami Strategii Rozwoju Województwa Śląskiego „Śląskie 2030” Zielone Śląskie

Tabela 7. Spójność Strategii Rozwoju Subregionu Centralnego Województwa Śląskiego na lata 2021-2027, z perspektywą do 2030 r. z celami Terytorialnego Planu Sprawiedliwej Transformacji Województwa Śląskiego 2030

Tabela 8. Gminy w transformacji górniczej

Tabela 9. Spójność Strategii Rozwoju Subregionu Centralnego Województwa Śląskiego na lata 2021-2027, z perspektywą do 2030 r. z celami Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego 2030

Tabela 10. Spójność Strategii Rozwoju Subregionu Centralnego Województwa Śląskiego na lata 2021-2027, z perspektywą do 2030 r. z celami Strategii na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju

Tabela 11. Spójność Strategii Rozwoju Subregionu Centralnego Województwa Śląskiego na lata 2021-2027, z perspektywą do 2030 r. z celami Krajowej Polityki Miejskiej 2030

13. Spis schematów

Schemat 1. Priorytety i cele strategiczne

Schemat 2. Cele strategiczne i cele operacyjne

Schemat 3. CS 1. Subregion centralny przyjazny środowisku – kierunki działań

Schemat 4. CS 2. Mobilny subregion centralny – kierunki działań

Schemat 5. CS 3. Subregion Centralny sprzyjający rozwojowi społecznemu i gospodarczemu – kierunki działań

Schemat 6. CS 4. Subregion Centralny sprawnie zarządzany – kierunki działań

Schemat 7. Konstrukcja modelu struktury funkcjonalno-przestrzennej

Schemat 8. System realizacji Strategii Rozwoju Subregionu Centralnego